

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME PROGRAMI

137 577

KARS İLİ SANAYİ İŞLETMELERİNİN FİNANSAL YAPI
VE SORUNLARININ ANALİZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

137577

Cebrail MEYDAN

ARALIK – 2003

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME PROGRAMI

KARS İLİ SANAYİ İŞLETMELERİNİN FİNANSAL YAPI
VE SORUNLARININ ANALİZİ

Cebrail MEYDAN

Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü’nce
Bilim Uzmanı (İşletme)
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez’dir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 01.12.2003

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 26.12.2003

Tezin Danışmanı : Prof. Dr. Mustafa ÇIKRIKCI

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Hüseyin DAĞLI

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Harun TERZİ

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. M. Alaaddin YALÇINKAYA

Aralık – 2003

TRABZON

0. SUNUŞ

00. Önsöz

Bu çalışma, Kars İli Organize Sanayi Bölgesi ve Organize Sanayi Bölgesi dışında faaliyet göstermekte olan sanayi işletmelerinin finansal yapılarının ve sorunlarının analiz edilmesi ve çözüm önerileri geliştirilmesi amacıyla yöneliktir.

Bu amaçla, ildeki 18 sanayi işletmesinde anket ve yüz yüze görüşme yöntemiyle, işletmelerin finansal sorunları tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket yapılan işletmelerden 3'ü çeşitli gerekçeler ileri sürerek ankete cevap vermemiş/veremeyeceklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle anket çalışması 15 işletmenin tam katılımıyla tamamlanmıştır. Ankete katılan işletmelerden son beş yıllık bilanço ve gelir tabloları alınmış ve oran analiz tekniği ile analiz edilerek işletmelerin finansal yapıları değerlendirilmiştir. Ancak bu analizde, işletmelerin çoğunun yeni kurulmuş olması nedeniyle, analiz dönemi son iki yıl (2001-2002) ile sınırlandırılmıştır. Anket çalışmasının yanı sıra finansal tabloların analiz edilmesinden amaç, anket çalışmasından elde edilen sonuçları sayısal bilgilerle güçlendirmek ve elde edilen sonuçların birbirini destekleyip desteklemediğini saptamaktır.

Bu çalışmada, değerli fikirlerinden faydalandığım ve çalışmanın her safhasında beni yönlendirerek bu çalışmaya pozitif katkı sağlayan değerli hocam Prof. Dr. Mustafa ÇIKRIKÇI'ya, özellikle anketin uygulanmasında büyük katkıları olan Arş. Gör. Emrah İNALPOLAT'a , düzenlemelerin yapılmasında yardımlarından dolayı Arş. Gör. Ahmet Buğra HAMŞİOĞLU'na teşekkür ederim.

Trabzon, Aralık 2003

Cebrail MEYDAN

01. İçindekiler

Sayfa Nr.

0. SUNUŞ.....	III
00. Önsöz.....	III
01. İçindekiler.....	IV
02. Özet.....	VIII
03. Summary.....	IX
04. Tablolar Listesi.....	X
05. Kısaltmalar Listesi.....	XIV
GİRİŞ.....	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KARS İLİNİN GENEL TANITIMI.....	4-22
10. İdari ve Nüfus Yapısı.....	5
11. Kars İlinin Ekonomik Yapısı.....	6
110. Tarım.....	6
1100. Kars İli'nin Arazi Varlığı ve Arazi Yapısı.....	7
1101. Kars İli'nin Tarımsal Durumu.....	8
11010. Bitkisel Üretim ve Verim.....	8
111. Hayvancılık.....	9
1110. Büyükbaş Hayvancılık.....	10
1111. Küçükbaş Hayvancılık.....	13
1112. Arıcılık.....	14
112. Sanayi.....	16
113. Ticaret.....	19
1130. Dış Ticaret.....	19
1131. Bankacılık.....	20

114. Ormancılık.....	21
115. Madencilik.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

2. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ SANAYİ İŞLETMELERİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	23-49
20. Genel Açıklama.....	23
21. KOBİ'lerin Tanımı ve Kriterleri	23
22. Türkiye'de KOBİ'lerin Tanımı	25
220. KOSGEB'in KOBİ Tanımı	26
221. Halkbank'ın KOBİ Tanımı	26
222. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün KOBİ Tanımı.....	27
223. Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın KOBİ Tanımı	27
224. Türk Eximbank'ın KOBİ Tanımı.....	27
23. KOBİ'lerin Avantaj ve Dezavantajları.....	28
230. KOBİ'lerin Avantajları	28
231. KOBİ'lerin Dezavantajları	29
24. KOBİ'lerin Ekonomik ve Sosyal Sisteme Katkıları	29
25. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi.....	32
26. Türkiye'de KOBİ'lerin Finansal Sorunları	37
260. KOBİ'lerin Finansal Yapısı	37
261. Özkaynak Yetersizliği.....	38
262. Kredi Temininde Güçlükler	39
263. Sermaye Piyasalarından Fon Sağlayamamaları	40
27. Türkiye'de KOBİ'lere Destek Veren Kurum-Kuruluşlar ve Uygulanan Destek Programları.....	42
271. KOBİ Teşvik Belgesi Kapsamında Verilen Teşvikler	42
272. Finansman Kolaylığı Sağlayan Kurum ve Kuruluşlar	43
2720. Türkiye Halk Bankası	43
2721. Türkiye Vakıflar Bankası.....	45
2722. KOBİ A.Ş.....	45
2723. Kredi Garanti Fonu A.Ş.	46

2724. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası.....	47
2725. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanayi ve El Sanatları Genel Müdürlüğü.....	47
2726. Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü	48
2727. GAP Bölgesi Girişim Destekleme ve Yönlendirme Merkezi (GAP-GİDEM)	48
273. Teknik Yardım ve Danışmanlık Hizmeti Veren Kurum ve Kuruluşlar.....	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KARS'TAKİ SANAYİ İŞLETMELERİNİN FİNANSAL SORUNLARININ VE YAPILARININ ANALİZİNE İLİŞKİN BİR UYGULAMA.....	50
30. Araştırmanın Amacı, Kapsamı, Kısıtları ve Yöntemi	50
300. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	50
301. Araştırmanın Kısıtları ve Yöntemi	51
31. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi	51
310. Ankete Katılan İşletmelerin Genel Özellikleri	51
311. İşletme Yöneticilerinin Profili	52
312. İşletmelerin Üretim Fonksiyonu Açısından Değerlendirilmesi.....	53
3120. İşletmelerin 2002 Yılı Kapasite Kullanım Oranları.....	53
3121. İşletmelerin Düşük Kapasite İle Çalışma Nedenleri.....	53
3122. İşletmelerin Kullandıkları Üretim Teknolojileri.....	54
3123. İşletmelerin Üretim Şekli.....	55
3124. İşletmelerin Üretimle İlgili Olarak Karşılaştıkları Sorunlar	55
313. İşletmelerin Finans Fonksiyonu Açısından Değerlendirilmesi.....	57
3130. İşletmelerin Finansman Kaynakları	57
3131. İşletmelerin Kullandıkları Yabancı Kaynaklar	57
3132. İşletmelerin Yatırım Yaparken Kullandıkları Teşvikler.....	58
3133. İşletmelerin Modern Finans Tekniklerinden Yararlanma Durumu	58
3134. İşletmelerin Finansman Konusunda Karşılaştıkları En Önemli Sorunlar	59
314. İşletmelerin Pazarlama Fonksiyonu Açısından Değerlendirilmesi.....	59
3140. İşletmelerin Ürün Pazar Alanı	60
3141. İşletmelerin İhracat Yapma Durumu	60

3142. İşletmelerin Kredili Satış Yapma Durumu	61
315. İşletmeleri En Fazla Etkileyen Ekonomik Olaylar	62
32. Ankete Katılan İşletmelerin Finansal Yapılarının Oran (Rasyo) Yöntemi İle Analizi.....	64
320. Oran Yöntemi İle Analiz	64
321. Gıda Sanayinde Faaliyet Gösteren İşletmelerin Finansal Yapılarının Oran Yöntemi İle Analizi	66
3210. İşletmelerin Likidite Oranları	66
3211. İşletmelerin Faaliyet (Aktivite) Oranları	68
3212. İşletmelerin Finansal Yapı (Kaldıraç) Oranları	72
3213. İşletmelerin Karlılık Oranları	75
322. Taşa Toprağa Dayalı Sanayide Faaliyet Gösteren İşletmelerin Finansal Yapılarının Oran Yöntemi İle Analizi	79
3220. İşletmelerin Likidite Oranları	79
3221. İşletmelerin Faaliyet (Aktivite) Oranları	80
3222. İşletmelerin Finansal Yapı (Kaldıraç) Oranları	82
3223. İşletmelerin Karlılık Oranları	84
323. Orman Ürünleri Sanayinde Faaliyet Gösteren İşletmelerin Finansal Yapılarının Oran Yöntemi İle Analizi	87
3230. İşletmelerin Likidite Oranları	87
3231. İşletmelerin Faaliyet (Aktivite) Oranları	88
3232. İşletmelerin Finansal Yapı (Kaldıraç) Oranları	90
3233. İşletmelerin Karlılık Oranları	92
324. Makine – Metal Sanayinde Faaliyet Gösteren İşletmelerin Finansal Yapılarının Oran Yöntemi İle Analizi	95
3240. İşletmelerin Likidite Oranları	95
3241. İşletmelerin Faaliyet (Aktivite) Oranları	96
3242. İşletmelerin Finansal Yapı (Kaldıraç) Oranları	98
3243. İşletmelerin Karlılık Oranları	99
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	99-107
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	108-111
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

02. Özet

Bu araştırmanın amacı, Kars ilinde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin finansal yapılarının ve sorunlarının analiz edilmesi ve çözüm önerileri geliştirilmesidir. Bu amaçla, ildeki on beş sanayi işletmesinde anket ve yüz yüze görüşme yöntemi ile finansal sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca işletmelerin son iki yıllık finansal tabloları oran yöntemi ile analiz edilmiştir.

Üç bölümden oluşan bu araştırmanın birinci bölümünde, Kars ilinin genel tanıtımı yapılmış, ilin sosyal ve ekonomik yapısıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde, Kars ilinde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin nitelikleri itibariyle, küçük ve orta ölçekli sanayi işletmesi konumunda olmaları nedeniyle, KOSİ'lere ilişkin genel bilgiler verilmiş, ülkemizdeki KOSİ'lerin karşılaştıkları finansal sorunlar irdelenmiş ve bu işletmelere destek sağlayan kurum ve kuruluşlardan ve sağladıkları desteklerden söz edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise, ildeki sanayi işletmelerinin finansal sorunlarının ve finansal yapılarının tespitine yönelik olarak uygulanan anket çalışması ile ilgili sonuçlar değerlendirilmiştir. Ayrıca işletmelerin bilanço ve gelir tabloları rasyo yöntemi ile analiz edilerek işletmelerin finansal yapıları incelenmiştir. Sonuç kısmında, anket çalışması ve finansal tablo analizi sonucu tespit edilen sorunlara ilişkin olarak çözüm önerileri yapılmıştır.

03. Summary

The aim of this study is to analyze the financial structures and the financial problems of the industrial enterprises, located in Kars, and to provide some suggestions. In this case study, the financial problems have been determined by the questionnaires and face to face negotiation method for fifteen industrial enterprises in the city. In addition, the last two year's performances of these enterprises have been analyzed by the ratio method.

This study is consists of three sections. In the first section, the general review the city of Kars has been presented, regarding.

In the second section, due to importance of small and middle industrial enterprise in the city of Kars, general information about small and middle industrial enterprises has been given. The financial problems, facing by small and middle industrial enterprises have been questioned; and institution and the organizations providing supports for these enterprises have been also studied.

In the third section, the questionnaires and their related results, which have been carried out so as to determine the financial problems and financial structures of the industrial enterprises in the city have been evaluated. In addition, by analyzing the financial statments through ratio methods, financial structure of firms have been studied. In final part, some suggestions based on the results of questionnarie and financial statements analyses have been presented.

04. Tablolar Listesi

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	İlçelere Göre Şehir ve Köy Nüfusları	5
2	İlçelerin Belediye ve Köy Dağılımları.....	6
3	İl Arazilerinin Dağılımı	7
4	Ekilen Ürünün Cinsine Göre Arazinin Dağılımı	8
5	İldeki Tahıl Üretimi ve Verimliliği.....	8
6	İldeki Yem Bitkileri Üretimi ve Verimi	9
7	İldeki Endüstri Bitkileri Üretimi ve Verimi.....	9
8	Son On Yılda İldeki Büyükbaş Hayvanların Türlerine Göre Dağılımı	11
9	İldeki Süt Üretimine İlişkin Bilgiler	12
10	İldeki Et Üretimine İlişkin Bilgiler	13
11	Yıllar İtibariyle Sağılan ve Kesilen Küçükbaş Hayvan Sayısı İle Elde Edilen Et, Süt ve Diğer Ürünler.....	14
12	Kars Arıcılığına İlişkin Bazı Değerler	15
13	Türkiye ve Kars İlinin Ortalama Bal Verimliliğinin Karşılaştırılması (Kg)	15
14	Kars İlindeki Başlıca Sanayi Tesisleri	18
15	Toplam Banka Mevduatının Sektörel Dağılımı.....	20
16	Toplam Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı.....	21
17	Kars'taki Maden Varlığının Dağılımı ve Niteliği.....	22
18	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Ölçeksel Dağılımı.....	34
19	İmalat Sanayi Alt Sektörleri Bazında KOBİ'lere İlişkin Veriler	35
20	İşletmelerin Büyüklük Sınıfına Göre Dağılımı.....	36
21	Ankete Katılan İşletmelerin Sektör Tanımları ve Ürün Tanım Özellikleri	52
22	Yönetici Konumundaki Kişilerin İşletmedeki Konumu ve Eğitim Düzeyi.....	52
23	İşletmelerin 2002yılı Kapasite Kullanım Oranları.....	53
24	İşletmelerin Düşük Kapasite İle Çalışma Nedenleri.....	54
25	İşletmelerin Üretim Teknolojileri	54
26	İşletmelerin Üretim Şekli.....	55

27	İşletmelerin Üretimle İlgili Olarak Karşılaştıkları Sorunlar	56
28	İşletmelerin Öncelikli Olarak Yararlandıkları Finansman Kaynakları.....	57
29	İşletmelerin Borçlanmada Öncelikli Ol. Tercih Ettikleri Yabancı Kaynaklar.....	58
30	İşletmelerin Öncelikli Finansal Sorunları	59
31	İşletmelerin Ürün Pazar Alanı	60
32	İşletmelerin Kredili Satış Yapma Durumu	61
33	İşletmelerin Kredili Satışta Kullandıkları Vadeler	62
34	İldeki Sanayi İşletmelerini En Fazla Etkileyen Ekonomik Olaylar	63
35	İşletmelerin Cari Oranları	67
36	İşletmelerin Asit-Test Oranları	67
37	İşletmelerin Stok Devir Hızı Oranları.....	68
38	İşletmelerin Aktif Devir Hızı Oranları.....	69
39	İşletmelerin Dönen Varlık Devir Hızı Oranları	70
40	İşletmelerin Duran Varlık Devir Hızı Oranları.....	71
41	İşletmelerin Toplam Borç Oranları (%).....	72
42	İşletmelerin Borç /Öz Sermaye Oranları	73
43	İşletmelerin Kısa Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak Oranları (%)	74
44	İşletmelerin Uzun Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak Oranları (%).....	74
45	İşletmelerin Brüt Satış Karı Oranları (%).....	75
46	İşletmelerin Faaliyet Karı Oranları (%).....	76
47	İşletmelerin Net Kar Oranları (%)	76
48	İşletmelerin Aktif Karlılık Oranları (%)	77
49	İşletmelerin Öz Sermaye Karlılık Oranları (%).....	77
50	İşletmelerin Cari Oranları	79
51	İşletmelerin Asit –Test Oranları	80
52	İşletmelerin Stok Devir Hızı Oranları.....	80
53	İşletmelerin Aktif Devir Hızı Oranları.....	81
54	İşletmelerin Dönen Varlık Devir Hızı Oranları	81
55	İşletmelerin Duran Varlık Devir Hızı Oranları.....	82
56	İşletmelerin Toplam Borç Oranları (%).....	83
57	İşletmelerin Borç / Öz Sermaye Oranları	83
58	İşletmelerin Kısa Vadeli Yabancı Kaynak /Toplam Kaynak Oranları (%)	84

59	İşletmelerin Uzun Vadeli Yabancı Kaynak /Toplam Kaynak Oranları (%).....	84
60	İşletmelerin Brüt Satış Karı Oranları (%).....	85
61	İşletmelerin Faaliyet Karı Oranları (%).....	85
62	İşletmelerin Net Kar Oranları (%).....	86
63	İşletmelerin Aktif Karlılık Oranları (%).....	86
64	İşletmelerin Öz Sermaye Karlılık Oranları (%).....	86
65	İşletmelerin Cari Oranları.....	87
66	İşletmelerin Asit-Test Oranları.....	88
67	İşletmelerin Stok Devir Hızı Oranları.....	88
68	İşletmelerin Aktif Devir Hızı Oranları.....	89
69	İşletmelerin Dönen Varlık Devir Hızı Oranları.....	89
70	İşletmelerin Duran Varlık Devir Hızı Oranları.....	90
71	İşletmelerin Toplam Borç Oranları (%).....	90
72	İşletmelerin Borç / Öz Sermaye Oranları.....	91
73	İşletmelerin Kısa Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak Oranları (%).....	91
74	İşletmelerin Uzun Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak Oranları (%).....	92
75	İşletmelerin Brüt Satış Karı Oranları (%).....	92
76	İşletmelerin Faaliyet Karı Oranları (%).....	93
77	İşletmelerin Net Kar Oranları.....	93
78	İşletmelerin Aktif Karlılık Oranları.....	94
79	İşletmelerin Öz Sermaye Karlılık Oranları.....	94
80	İşletmelerin Cari Oranları.....	95
81	İşletmelerin Asit-Test Oranları.....	95
82	İşletmelerin Stok Devir Hızı Oranları.....	96
83	İşletmelerin Aktif Devir Hızı Oranları.....	96
84	İşletmelerin Dönen Varlık Devir Hızı Oranları.....	97
85	İşletmelerin Duran Varlık Devir Hızı Oranları.....	97
86	İşletmelerin Toplam Borç Oranları (%).....	98
87	İşletmelerin Borç / Öz Sermaye Oranları.....	98
88	İşletmelerin Kısa Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak Oranları (%).....	99
89	İşletmelerin Uzun Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak Oranları (%).....	99
90	İşletmelerin Brüt Satış Karı Oranları (%).....	100

91	İşletmelerin Faaliyet Karı Oranları (%).....	100
92	İşletmelerin Net Kar Oranları (%).....	100
93	İşletmelerin Aktif Karlılık Oranları (%).....	101
94	İşletmelerin Öz Sermaye Karlılık Oranları.....	101

05. Kısaltmalar Listesi

TOBB	:	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
KOBİ	:	Küçük ve Orta Boy İşletme
KOSİ	:	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmesi
KOSGEB	:	Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı
DİE	:	Devlet İstatistik Enstitüsü
KGF	:	Kredi Garanti Fonu
A.O.	:	Aritmetik Ortalama
AYB	:	Avrupa Yatırım Bankası

GİRİŞ

Küreselleşen dünyada sanayi işletmeleri önem kazanmaktadır. Küçülerek büyümenin önemli bir rekabet avantajı haline geldiği şu günlerde küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin iş/işletmecilik dünyasındaki önemi her geçen gün artmaktadır. Bugün Türkiye ekonomisinin can damarı haline gelmiş bulunan sanayi işletmeleri pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunların başında ise finansal sorunlar önemli bir yer tutmaktadır. Bu sorunların çözümü de stratejik bir önem arz etmektedir.

Ülkemizdeki sanayi işletmelerinin, % 99,5'i küçük ve orta ölçekli sanayi işletmesi niteliğindedir. Bu işletmelerin, ekonomik ve sosyal sisteme büyük katkıları vardır. KOSİ'ler, faaliyet gösterdikleri bölgelerde istihdam ve gelir artışı sağlayarak, büyük şehirlere doğru göçü önlemekte ve bölgede, canlı, yaşama ve büyüme potansiyeli yüksek olan yeni işletmelerin doğuşuna ortam hazırlamaktadırlar. Bölgesel kalkınmışlık yönünden dengesizliklerin görüldüğü ülkelerde, geri kalmış bölgelerdeki KOSİ'lerin desteklenmesi ve yenilerinin kurulması için gerekli ortamın hazırlanması hem bölgesel kalkınma, hem de ülkenin gelişmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Kars ilinde yaşanan şiddetli göçün temelinde, bölgedeki ekonomik koşulların yanı sıra gerek kamu gerekse özel sektör tarafından yapılan yatırımların yetersizliği ve sanayinin hayli geri düzeyde kalması yatmaktadır. Bu noktadan hareketle ildeki mevcut sanayi tesislerinin sorunlarının tespit edilmesi ve çözüm önerileri geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Kars'ta günümüzdeki manada sanayi tesislerinin ortaya çıkması 19. yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir. Kars'ın Ruslar tarafından işgal edilmesiyle, o güne kadar tahıl tarımı ve hayvancılığa dayalı üretim yapılırken, özellikle sanayi bitkileri ve ticari amaçlı üretilen mallara özel önem verilmeye başlanmıştır. Bu alanda özellikle ayçiçeği ekiminin yaygınlaşması, yörede bitkisel yağ üretiminin gelişmesini ve bu dalda imalat tesisleri açılmasını da beraberinde getirmiştir.

Ayrıca tütün ekimine başlanması, ardından küçükte olsa sigara imalathanelerinin kurulmasına olanak sağlamıştır. Rus işgalinin Karsın tarımsal deseninde yaptığı bu değişimin bir benzeri hayvancılıkta da görülmüş ve melez bir inek türünün geliştirilmesi sonucu artan sütçülük bir çok mandıranın kurulmasına neden olmuştur. Hayvancılıkta yaşanan bu değişimle artan verimlilik özellikle deri sanayi ile uğraşan imalathane sayısında bir artışın yaşanmasını sağlamıştır.

Rus işgali döneminde, tarım ve hayvancılıkta yaşanan bu değişimin getirdiği ürün çeşitliliği ve miktarındaki artış Kars-Tiflis arasında kurulan demiryolu ile Tiflis'e, oradan da Rusya'ya aktarılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından itibaren bakıldığında 1961'e kadar ilde herhangi bir sanayileşme hareketine rastlanmamaktadır. 1961'de il merkezinde açılan ve özel sektöre ait olan Üçyıldız Değirmen Taşı Fabrikası ildeki ilk önemli sanayi tesisidir. Kars ili 1968 yılında Birinci Derecede Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak ilan edilmiş ve bunu takip eden 10 yıllık dönemde önemli yatırımlar gerçekleştirilmiştir. Günümüzde faaliyet gösteren büyük ve orta ölçekli sanayi tesislerinin bir çoğu bu dönemde işletmeye açılan tesislerdir.

Türkiye'de planlı kalkınma dönemine girildikten sonra, Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca bölgesel dengesizlikler meydana getirmeden geri kalmış bölgelerin kalkınmalarını teşvik ederek, sanayi yatırımlarını bu bölgelere çekmek suretiyle dengeli bir kalkınmayı sağlamak amacıyla ülkede Organize Sanayi Bölgeleri uygulaması başlatmıştır. Bu amaçla, inşaatına 1976 yılında başlanan Kars Organize Sanayi Bölgesinde bugüne kadar İdare Binası, Çıraklık Okulu, Bakım Garajı, Müdür ve Personel Lojmanı ile Kafeterya Binası tamamlanmıştır. Bu güne kadar yatırım yapmak için yaklaşık 300'ün üzerinde başvuru olmuş, ancak başvuru yapan herkesin talebi karşılanamadığından projeleri uygun olanlara arsa tahsisi yapılmış olup, bunlardan değişik sektörlerde 42 fabrikanın temeli atılmış bunlardan 18 fabrikanın inşaatı tamamlanarak üretime açılmış diğer fabrikaların bir kısmının montaj çalışmaları bir kısmının ise inşaatları devam etmektedir.

Bu çalışmada, yukarıda tarihi gelişimi verilen Kars ili sanayisinin bugünkü mevcut durumu ve organize sanayi bölgesinde veya dışında kurulmuş olan işletmelerin finansal yapıları ve finansal yapılardan kaynaklanan sorunları incelenmeye çalışılmış ve bu sorunlar bağlamında bir takım çözüm önerileri geliştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KARS İLİNİN GENEL TANITIMI

Doğu Anadolu Bölgesinin kuzeydoğusunda yer alan il; doğuda Ermenistan, güneydoğuda Iğdır, güneyde Ağrı, batıda Erzurum ve kuzeyde Ardahan illeriyle sınırlanmıştır. Yüzölçümü 9.442 km² olan İl, Ülke alanının % 1,2'sini kaplamaktadır. İl sınırları içinde Arpaçay Baraj Gölü, Çengelli Gölü, Aygır Gölü ve Kuyucuk Gölü mevcuttur. İlin önemli akarsuları Kars Çayı, Arpaçay ve Aras nehirleridir. Kars ilinin deniz seviyesinden yüksekliği 1.768 metre dir.

Büyük bir plato özelliği gösteren İl topraklarının % 51'i platolarla, %30'luk kısmı ise Dağlık ve tepelik alanlarla kaplıdır.

Kars ili toprakları, bir yandan Aras ve Arpaçay vadileri, bir yandan da Yanlızçam Dağları ile çevrelenir. İl bu yapısıyla Karadeniz Bölgesi ile Doğu Anadolu'yu birbirinden ayıran yüksek ve sürekli sıra dağlar arasında kalır.

İl alanında, Doğu Anadolu'da görülen genel yapının tersine aşınmış yuvarlak tepecikler ve sönük biçimler yaygındır. Kars il alanı, volkanlardan çıkan lav ve küllerin çevreye yayılması sonucunda geniş yaylalar ve ovalar durumunu almıştır. Dik yamaçlara ve çıplak kayalara ancak vadi içlerinde rastlanır.

Kars ilinin iklimi, denizlerden sıra dağlarla ayrılmasından dolayı soğuk ve serttir. İl merkezi ile kuzeybatısında yer alan ilçeler kışın Sibiryaya üzerinden gelen yüksek basıncın etkisi altında kaldığından kışları uzun ve soğuk, yazları kısa, ılımlı hatta serince geçen bir iklim vardır.

10. İdari ve Nüfus Yapısı

2000 Yılında yapılan genel nüfus sayımına göre İlin Genel Nüfusu 325.864'dür. Bunun 142.145'i merkez ve ilçelerinde, 183.719'u ise köylerde bulunmaktadır.

Tablo: 1
İlçelere Göre Şehir ve Köy Nüfusları

İLÇELER	ŞEHİR NÜFUSU		KÖY NÜFUSU		TOPLAM NÜFUS	
	1990	2000	1990	2000	1990	2000
MERKEZ	78.455	78.473	42.624	36.446	121.079	114.919
01-Akyaka	2.440	3.400	13.116	11.126	15.556	14.526
02-Arpaçay	2.815	4.453	29.060	20.542	32.272	24.995
03-Digor	2.373	2.708	25.386	21.569	27.759	24.277
04-Kağızman	15.274	21.685	33.855	27.223	49.129	48.908
05-Sarıkamış	21.743	23.236	40.075	33.790	61.818	57.026
06-Selim	3.957	4.393	25.228	21.087	29.185	22.480
07-Susuz	2.937	3.797	16.088	11.088	19.025	14.885
TOPLAM	130.391	142.145	225.432	183.719	355.823	325.864

Kaynak: http://www.die.gov.tr/konular/nufus_sayimi.htm

2000 yılı verilerine göre nüfusun %56'sı kır kesiminde, %44'ü ise kent de yaşamaktadır.

Kars yüksek göç veren yapısıyla hem yıllık nüfus artış hızı en yüksek olan Tunceli'den sonra 2. kent, hem de net göç hızı Türkiye'de en yüksek olan ildir. Bunda ekonomik hayatı belirleyen ve etkileyen faktörlerin tanımının (üretimin devamı, ticari hayat, huzur, fiziksel altyapı) tükenmesi, kilitlenmesi ve hatta yok olması etken olmuştur.

Kars, Erzurum alt bölgesi içinde anılırken, ilin kendisi yüksekte yer alan bir yayla özelliğindedir. İklim şartlarının olumsuzluğu ve sert tabiat yapısı nedeniyle nüfus seyrek bir yerleşim tarzına sahiptir.

Bu nedenle 36 kişi olan nüfus yoğunluğu (1990), Türkiye’de nüfus yoğunluğu en düşük olan 15 il arasında yer alır. İlin bir diğer özelliği “seyrek yerleşme düzenidir.” 1980 yılında Kars’ta 100km’ye 4,2 yerleşme birimi düşerken, Haziran 1992’de iki ilçenin (Ardahan, İğdır) il olması sonrası 100km’deki yerleşme birimi daha da azalarak 3,4’e gerilemiştir. Bu durum kırsal kesimde hizmet maliyetini olumsuz yönde etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (TOBB, 1997, s. 108).

Tablo: 2
İlçelerin Belediye ve Köy Dağılımları

İLÇE ADI	BELEDİYE SAYISI	KÖY SAYISI
36- Merkez İlçe	1	71
01- Akyaka	1	27
02- Arpaçay	2	48
03- Dığor	2	38
04- Kağızman	1	64
05- Sarıkamış	1	57
06- Selim	1	52
07- Susuz	1	28
TOPLAM	10	385

Kaynak: Kars Yıllığı, 2002

11. Kars İlinin Ekonomik Yapısı

110. Tarım

Kars ekonomisi çok büyük oranda tarıma ve hayvancılığa dayalıdır. Bu ekonomik yapının bir sonucu olarak il nüfusunun ağırlığı kırsal kesimde yaşamaktadır. 2000 yılı nüfus sayımına göre il nüfusunun % 56’sı kırsal kesimde yaşarken, kentlerde yaşayanların oranı % 44 civarındadır. Kırsal kesimde yaşayanların yanı sıra kentlerde yaşayan halkın önemli bir bölümü de tarla tarımı ve geleneksel mera hayvancılığı ile uğraşmaktadır.

İlde geçimini tarım ve hayvancılık ile sağlayanların oranı yaklaşık % 80 civarındadır. Bu oran Türkiye ve Doğu Anadolu Bölgesinin ortalamasının da üstündedir.

İlde değişik iklim ve toprak şartları mevcut olduğundan, tarım yapısı da bir birine göre farklılıklar göstermektedir. İlin güneyinde yer alan ilçelerin rakımının düşük, sulu olması nedeniyle ziraat oldukça verimlidir. Kuzey kısmında ise rakımın yüksek, iklimin sert ve soğuk, arazinin dağlık olması nedeniyle Arpa ve Buğday dışında bir şey yetişmemektedir.

1100. Kars İli'nin Arazi Varlığı ve Arazi Yapısı

Kars ilinin 9.442 km² olan toplam yüz ölçümünün 342.997 hektarı (%36,3) tarım alanı, 327.850 hektarı (%34,7) çayır ve mera, 30.300 hektarı (% 3,3) orman alanı, 243.060 hektarı (% 25,7) ise tarım dışı arazidir.

İlin tarım alanı olarak kullanılan arazisinin yaklaşık %98'i tarla alanı olarak kullanılmaktadır. Geriye kalan yaklaşık % 2'lik tarım arazisini ise bağ ve bahçeler oluşturmaktadır.

Tablo: 3
İl Arazilerinin Dağılımı

Arazi cinsi	Yüzdesi (%)	Arazi Miktarı (ha)
Tarım Arazisi	36,3	342.997
Çayır Mera Arazisi	34,7	327.850
Ormanlık Arazi	3,3	30.300
Yerleşim Alanı ve Kullanılmayan Arazi	25,7	243.060
TOPLAM	100	944.207

Kaynak: T.C. Kars Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Kars İli 2001 Yılı Ekonomik ve Ticari Durum Raporu, s.23

1101. Kars İli'nin Tarımsal Durumu

Tablo: 4
Ekilen Ürünün Cinsine Göre Arazinin Dağılımı

2001

Üretimin Cinsi	Yüzdesi (%)	Arazi Miktarı (ha.)
Tahıl	63,0	216.090
Endüstri Bitkileri	1,47	5.058
Bağ-Bahçe	0,12	415
Yem Bitkileri	4,15	18.159
Bakliyat	0,02	67
Nadas	31,24	103.208
TOPLAM	100	342.997

Kaynak:T.C. Kars Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Kars İli 2001 Yılı Ekonomik ve Ticari Durum Raporu, s.23

2001 yılı verilerine baktığımızda toplam tarım arazisinin % 63'üne tahıl, % 1,47'sine Endüstri Bitkisi, %12'si bağ-bahçe, %4,15'ine Yem Bitkisi % 0,2'sine Bakliyat ekilmiştir. Toplam tarım arazisinin % 31,24'ü nadasa bırakılmıştır.

11010. Bitkisel Üretim ve Verim

Tablo: 5
İldeki Tahıl Üretimi ve Verimliliği

2001

Bitki Adı	Ekiliş Alanı (ha.)	Üretim (ton)	Verim (kg/ha.)
Buğday	102.755	124.840	1.214,9
Arpa	113.335	150.974	1.332,1
TOPLAM	216.090	275.814	

Kaynak:T.C. Kars Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Kars İli 2001 Yılı Ekonomik ve Ticari Durum Raporu, s.23

Tablo: 6
İldeki Yem Bitkileri Üretimi ve Verimi

2001

Bitki Adı	Ekiliş Alanı (ha.)	Kuru Ot Üretimi (ton)	Verim (kg/ha.)
Yonca	919,5	2.450,5	2.665
Korunga	12.058	36.326	3.013
Fiğ	5.181	1.813	349
TOPLAM	18.158,5	40.589,5	

Kaynak:T.C. Kars Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Kars İli 2001 Yılı Ekonomik ve Ticari Durum Raporu, s.24

Tablo: 7
İldeki Endüstri Bitkileri Üretimi ve Verimi

2001

Bitki Adı	Ekiliş Alanı (ha.)	Üretim (ton)	Verim (kg/ha.)
Şeker Pancarı	3.170	114.875	36.238
Patates	1.885	30.637	16.253
Ayçiçeği	3	15	5.000
TOPLAM	5.058	145.527	

Kaynak:T.C. Kars Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Kars İli 2001 Yılı Ekonomik ve Ticari Durum Raporu, s.24

111.Hayvancılık

Kars ilinde hayvancılık temel iktisadi sektördür. Kars ve yöresi, geniş otlak ve çayırlarıyla geçmişten beri ülkemiz hayvancılığının odağı olmuştur. İklim ve coğrafi şartların kısıtladığı bitkisel üretimden elde edilen gelirin yetersizliği, buna karşılık mera ve çayırların fazlalığı Kars'ta doğal olarak hayvancılığa bir yönelimi getirmiştir. Zira çayır ve meralar il topraklarının yaklaşık üçte birini kaplamakta, bu durum ise ilde hayvancılığı teşvik eden bir unsur olmaktadır.Bu nedenle ilde daha çok geleneksel usullerle mera hayvancılığı yapılmaktadır. Modern yöntemlerle hayvancılık ise pek gelişmemiştir (KARS YILLIĞI, 2002, s.106).

Verimli olmayan geleneksel mera hayvancılığının yaygınlığı ise hayvansal ürünlerin, ilin toplam GSYİH'sı içinde gerektiği kadar yer almasını engellemektedir. % 33,7 ile Kars Gayri Safi Hasılasından en fazla pay alan tarımsal üretimin büyük çoğunluğu ise hayvancılıktan elde edilmektedir. Zira tarımsal üretim içinde pazarlanan ürün değeri açısından hayvancılık yaklaşık % 75 ile birinci sırada yer alırken, bitkisel üretimin pazarlanan tarım ürünleri içindeki payı sadece % 25'tir (KARS YILLIĞI, 2002, s. 106).

İlde hayvancılık genellikle küçük aile işletmeciliği şeklinde ve aile ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılan ekonomik bir faaliyet durumundadır. Yapılan çalışmalar ve verilen teşvikler sonucu ilde son yıllarda ticari amaçlı hayvancılık işletmelerinin sayısında artışlar gözlenmektedir.

Kaşar ve bal hariç, ilde üretilen hayvansal ürünler genellikle pazarlanmamakta, üreticilerin kendileri tarafından tüketilmektedir. Bu yapının oluşmasının nedeni ticari amaçlı hayvancılık işletmelerinin yeterli sayıda olmaması ve hayvancılığın aile ihtiyaçları için yapıyor olmasıdır.

1110. Büyükbaş Hayvancılık

İlde özellikle büyükbaş hayvancılık önem taşımaktadır. 1966 yılında yapılan köy envanterine göre İlde o yıllarda toplam 147.718 büyükbaş hayvan olduğu saptanmıştır.

1993 yılında toplam hayvan sayısı 285.130adettir. Bu hayvanların büyük bir kısmı yerli ırktır. Yerli ırk büyükbaş hayvan sayısı 205.470 (%72,06) iken, kültür melezi hayvanların sayısı 63.310 (%22,20), kültür ırkı ise sadece 16.350 (%5,73)' dir.

2002 verilerine göre, ilde toplam 284.229 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Bunların sadece 13.380'i (% 4,7) kültür ırkı, 69.088'i (% 24,3) kültür melezidir. 201.761'i (% 71) ise yerli ırktır. Bu oranlar ildeki hayvancılığın verimsiz olmasının nedenlerinden birisini de açıklamaktadır.

Tablo: 8

Son On Yılda İldeki Büyükbaş Hayvanların Türlerine Göre Dağılımı

Türler	Kültür Irkı		Kültür Melezi		Yerli Irk		Toplam	
	Baş	%	Baş	%	Baş	%	Baş	%
1993	16.350	5,7	63.310	22,2	205.470	72,1	285.130	100
1994	21.480	7,7	60.700	21,8	196.010	70,5	278.190	100
1995	22.460	8,0	70.750	25,2	187.530	66,8	280.740	100
1996	11.920	4,4	89.160	33,4	166.120	62,2	267.200	100
1997	9.880	3,3	69.220	23,0	221.870	73,7	300.970	100
1998	12.890	4,3	72.900	24,2	215.410	71,5	301.200	100
1999	13.580	4,5	74.870	24,7	214.620	70,8	303.070	100
2000*	10.677	4,3	60.559	24,2	178.800	71,5	250.036	100
2001*	13.380	4,7	69.067	24,3	201.782	71,0	284.229	100
2002*	13.380	4,7	69.088	24,3	201.761	71,0	284.229	100

Kaynak: Kars Yıllığı, 2002, s.107

* T.C. Kars Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Kars İli Ekonomik ve Ticari Durum Raporu, 2000-2002.

Zira bu oranların Türkiye'deki değerlerine bakıldığında büyük farklılıklar görülmektedir. Kars ilinde %4.7 gibi çok düşük bir orana sahip olan kültür ırkı büyükbaş hayvan oranının ülke ortalaması %16,12'dir. İlde % 24,3 ile ikinci sırada yer alan kültür melezi hayvanların ülke ortalaması % 43,66 ve Kars'ta % 71 ile birinci sırada yer alan yerli ırk büyükbaş hayvan oranı Türkiye'de % 40,22'dir. Bu rakamlardan da anlaşıldığı üzere Kars ili, et ve süt verimi bakımından daha üstün olan kültür ırkı ve kültür melezi hayvan varlığından yoksun bulunmaktadır. Dolayısıyla kültür ve kültür melezi hayvanların toplam içindeki oranlarının düşük olması et ve süt verimliliğini de düşürmektedir (KARS YILLIĞI, 2002, s.108).

Tablo: 9
İldeki Süt Üretimine İlişkin Bilgiler

Yıllar	Sağılan Toplam Hayvan (Baş)	Ortalama Süt Üretimi (ton)	Süt Verimliliği (kg)	Değişim (%)
1993	118.360	101.515	857,68	---
1994	114.090	99.940	875,97	+ % 2,13
1995	120.410	107.170	890,04	+ % 1,60
1996	135.310	128.560	950,11	+ % 6,75
1997	169.026	145.938	863,40	- % 9,13
1998	159.080	154.651	972,15	+ % 12,59
1999	159.484	154.562	969,13	- % 0,31
2000*	83.345	84.455,5	1013,32	+ % 4,56
2001*	93.795	97.225	1036,57	+ % 2,29
2002*	93.795	96.257,7	1026,26	- % 0,99

Kaynak: Kars Yıllığı,2002, s.108

* T.C. Kars Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Kars İli Ekonomik ve Ticari Durum Raporu, 2000-2002.

Tablo: 10
İldeki Et üretimine İlişkin Bilgiler

Yıllar	Kesilen Hayvan (Baş)	Toplam Et Üretimi (Ton)	Ortalama Et Verimliliği (kg)	Değişim
1993	15.100	1.580	104,63	---
1994	18.900	2.175	115,07	+ % 9,98
1995	7.300	905	123,97	+ %7,73
1996	8.960	1.230	137,27	+ %10,73
1997	14.831	2.220	149,68	+ % 9,04
1998	17.171	3.181	123,94	+ % 23,76
1999	12.385	1.535	123,94	--
2000*	--	--	--	--
2001*	--	--	--	--
2002	7.440	1365	183,47	--

Kaynak: Kars Yıllığı, 2002, s.112

* Söz konusu yıllara ilişkin veriler bulunamamıştır.

1111. Küçükbaş Hayvancılık

Kars ekonomisinde küçükbaş hayvancılık, büyükbaş hayvancılık kadar olmasa da önemli bir yer tutmaktadır.

İldeki mevcut koyunların çoğunluğu ıslah edilmemiş, küçük yapılı yerli ırklardan oluşmaktadır. Bu hayvanlarda verim çok düşüktür. Bu durum yedi ay elden besleme yapılan bölgede ekonomik açıdan kayıplara sebep olmaktadır. 1997 rakamlarına göre Kars, Türkiye genelindeki koyunların % 2,14'üne, keçilerin ise %0,27'sine sahiptir. İlin Türkiye'deki sığır ve koyun varlığı açısından taşıdığı önemin aynı şekilde keçi sayısında görülmemesi, ilin bulunduğu Kuzeydoğu Anadolu'nun iklim özellikleri sebebiyledir. Yedi aya yakın bir süre karın yerde kaldığı ve elden besleme imkanlarının kısıtlı olduğu Kars yöresinde keçi beslemek genel olarak ekonomik değildir (KARS YILLIĞI, 2002, s.112).

Tablo: 11

Yıllar İtibariyle Sağılan ve Kesilen Küçükbaş Hayvan Sayısı İle Elde Edilen Et, Süt ve Diğer Ürünler

	SÜT ÜRETİMİ				ET ÜRETİMİ				DİĞ.ÜRÜNLER	
	Koyun		Keçi		Koyun		Keçi		Yapağı	Kıl
	Baş	Süt(ton)	Baş	Süt(ton)	Baş	Et(ton)	Baş	Et		
1993	505.850	19.220	30.520	1.370	58.750	1.205	3.480	60	785	30
1994	430.300	16.350	24.750	1.105	43.820	915	4.160	65	670	30
1995	401.960	15.275	22.830	1.050	15.490	265	2.620	40	1.075	25
1996	357.370	13.580	12.730	585	25.970	525	7.660	140	848	13
1997	337.662	12.831	12.325	567	12.608	269	3.004	56	796	12
1998	330.206	12.547	13.462	13.166	16.864	375	5.083	87	767	13
1999	323.742	12.302	13.113	12.905	17.675	388	587	110	742	12
2000*	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
2001*	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
2002*	--	--	--	--	2.998	66,3	744	20	--	--

Kaynak: Kars Yıllığı, 2002

* Söz konusu yıllara ilişkin veriler bulunamamıştır.

1112. Arıcılık

Kars ili, Türkiye'nin arıcılıkta önde gelen illerindedir. Bitki örtüsünün arıcılığa elverişli olması, çiçek türü ve bolluğu, benzersiz lezzet ve kalitede bal üretimine uygun bir ortam oluşturmaktadır. Bu nedenle arıcılık, yörede büyük ve küçükbaş hayvancılığın yanında en esaslı gelir kaynaklarından birini teşkil etmektedir.

Tablo: 12
Kars Arıcılığına İlişkin Bazı Değerler

Yıllar	Kovan sayısı	Üretilen Bal (ton)	Balmumu (Ton)
1993	78.560	1.433	98
1994	80.500	1.540	94
1995	85.930	1.971	88
1996	51.679	949	43
1997	45.186	795	36
1998	54.609	1.034	53
1999	45.230	939	44
2000*	47.275	802	--
2001*	44.641	668	--
2002*	46.500	749	--

Kaynak: DİE , 1993-1999 Yılları verileri

* T.C. Kars Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Kars İli Ekonomik ve Ticari Durum Raporu, 2000-2002.

Kars, Türkiye'deki toplam arı kovanı sayısı ve bal üretimi bakımından önemli illerdendir. Zira ülkedeki toplam arı kovanlarının %1,13'üne, toplam bal üretiminin ise %1,25'ine sahiptir. Ayrıca Kars'taki arıcılık, kovan başına bal verimliliği bakımından Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Tablo: 13
Türkiye ve Kars ilinin Ortalama Bal Verimliliğinin Karşılaştırılması (kg)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000*	2001*	2002*
Türkiye	16,06	14,50	17,52	15,87	15,82	14,05	17,59	--	--	--
Kars	18,24	19,13	22,93	18,36	17,59	17,19	20,76	16,96	14,96	16,11

Kaynak: DİE, 1993-1999 Yılları verileri

* T.C. Kars Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, Kars İli Ekonomik ve Ticari Durum Raporu, 2000-2002.

112. Sanayi

Kars'ta imalat faaliyetleri avcılık toplayıcılık dönemlerinin aşıldığı ve araç gereç yapımının farklılaştığı Yazılı Tarih Öncesinde Üst Paleolitik dönemde başlamıştır. Bu dönemde çeşitli malzemelerden araç-gereç yapımına geçilmiştir. Mezolitik dönemden kalma mikrolit adı verilen küçük araç-gereçler Aras vadisindeki araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Kalkolitik dönemi belgeleyen bakır eşyalara Kağızman yöresinde, ayrıca Ani ve Azat köylerindeki höyüklerde de rastlanmıştır (KARS YILLIĞI, 2002, s. 117).

Oldukça ilkel biçimlerde gerçekleştirilen bu üretimleri günümüz sanayisi ile karşılaştırma olanağı mümkün olmamakla birlikte, İlde imalat sanayi adına yapılan ilk faaliyetler olması bakımından önem taşımaktadır.

İlde günümüzdeki manada sanayi tesislerinin ortaya çıkması 19. yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir. 1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı sonucunda Kars Ruslarca işgal edilmiş ve o güne kadar tahıl tarımı ve hayvancılığa dayalı üretim yapılırken, özellikle sanayi bitkileri ve ticari amaçlı üretilen mallara özel önem verilmeye başlanmıştır. Bu alanda özellikle ayçiçeği ekiminin yaygınlaşması, yörede bitkisel yağ üretiminin gelişmesini ve bu dalda imalat tesisleri açılmasını da beraberinde getirmiştir. Ayrıca tütün ekimine başlanması, ardından küçükte olsa sigara imalathanelerinin kurulmasına olanak sağlamıştır (KARS YILLIĞI, 2002, s.117).

Kars'ın tarımsal deseninde meydana gelen bu değişimin bir benzeri de hayvancılıkta görülmüş ve Zavot ya da Malakan ineği adı verilen melez bir inek türünün geliştirilmesi sonucu artan sütçülük birçok mandıranın kurulmasını sağlamıştır. Hayvancılıkta sağlanan belli verim artışları ise özellikle deri sanayi ile uğraşan imalathane sayısında bir artışın yaşanmasını sağlamıştır.

Cumhuriyetin ilanından 1961'e kadar geçen süreçte ilde herhangi bir sanayileşme hareketi olmamıştır. 1961'de il merkezinde özel sektör tarafından Üç Yıldız Değirmen Taşı Fabrikası kurulmuştur. Bu tesis ildeki ilk önemli sanayi tesisi olup, bunu takiben 1968'de Süt Endüstrisi Kurumuna bağlı olarak Kars Süt Ürünleri ve Gıda Sanayi A.Ş. faaliyete geçmiştir.

İldeki yatırımların azlığı ve ülkenin diğer bölgelerinde görülen gelişmenin bu yöreye yansımamış olması nedeniyle Kars ili 1968 yılında Birinci Derecede Kalkınmada Öncelikli Yöre olarak ilan edilmiş ve bunu takip eden 10 yıllık dönemde önemli yatırımlar gerçekleştirilmiştir. Günümüzde faaliyet gösteren büyük ve orta ölçekli sanayi tesislerinin büyük çoğunluğu bu zaman zarfında işletmeye açılan tesislerdir (KARS YILLIĞI, 2002,118).

Kars ilinde var olan imalat sanayi tesisleri, ağırlığını tarımsal ve hayvansal ürünlerinin işlenmesine dayalı işletmelerin oluşturduğu bir yapı sergilemektedir. Bu durumun en önemli sebebi ise il ekonomisinin tarım ve özellikle hayvancılığa dayalı olmasıdır.

Sanayi kesimi, Kars ili 1997 Gayri Safi Yurt İçi Hasılasından cari fiyatlarla %5,3 pay almıştır. Bu oran aynı yıl Türkiye’de %25,3 ,Doğu Anadolu Bölgesinde ise %15 olarak gerçekleşmiştir (<http://www.die.gov.tr>).

Bugün itibariyle Kars ilinde farklı sektörlerde toplam 43 adet sanayi tesisi bulunmaktadır. Bunlardan 23 adeti çalışır durumda olup 18 adeti inşaat halinde veya deneme üretimine geçmiş bulunmaktadır (Tablo-14). Ayrıca Sarıkamış İlçesinde kamuya ait olan Sümer Holding Ayakkabı Fabrikası ile, Kağızman İlçesinde Kristal Tuz Rafinerisi bulunmaktadır.

İlde faaliyette bulunan bu tesislerin yanında çeşitli sebeplerle ve özellikle işletme sermayesinin yetersizliği nedeniyle atıl durumda bulunan sanayi tesisleri de vardır. Bunlar: Kars Un, Serhat Un, Karstaş Deri Sanayi ve halen kapalı bulunan Kars Süt Ürünleri Sanayi dir.

Tablo: 14
Kars İlindeki Başlıca Sanayi Tesisleri

SEKTÖRÜ FAALİYET KONUSU	FİRMA SAYISI	
	FAAL	İNŞAAT HALİNDE
GIDA	10	4
Süt ve Süt Ürünleri	6	3
Et ve Tavuk	1	-
Unlu Mamüller	1	1
Kristal Şeker	1	-
Karma hayvan Yemi	1	-
ORMAN ÜRÜNLERİ SAN.	3	6
Mobilya	1	-
Parke – Kereste	2	6
İNŞAAT	5	6
Çimento	1	-
Mermer – Karo	1	2
Taş – Mermer İşleme	2	4
Hazır Beton	1	-
MAKİNE-METAL	2	1
Metal Fitinks	2	-
Zirai Aletler	-	1
PLASTİK	2	-
Kromaj	1	-
Plastik Boru	1	-
KİMYA	1	1
Temizlik Ürünleri	1	-
Boya	-	1
TOPLAM	23	18

Kaynak: T.C. Kars Valiliği Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, 2003 Yılı Verileri

113. Ticaret

Kars ilinde, yeterli seviyede olmayan sanayiye göre daha iyi durumda olan bir ticari hayat vardır. İl merkezinde yoğunlaşan ticaretin önemli bir bölümünü tarım ve özellikle hayvancılık ürünleri teşkil etmektedir.

İlde özellikle yaz aylarında canlı hayvan ticareti nedeniyle bir canlılık görülmekte ve Kars'tan diğer illere hayvan sevkiyatı yapılmaktadır. Bunun yanı sıra Kars ilinden diğer illere et ve et ürünleri, bal, gravyer, kaşar peyniri ve diğer süt ürünleri, yün, yapağı, kuru ot ve saman, şeker, karma yem, çimento metal bağlantı elemanları gibi ilde üretimi yapılan birçok ürünün satışı yapılmaktadır.

Geçmişten beri Kars ilinin diğer illere satış yaptığı en önemli ticari mal, canlı hayvandır. Uygulanan yanlış politikalar (et ithalatı gibi) ve bunun yanı sıra son zamanlarda komşu ülkelerden yurdumuza kaçak olarak sokulan hayvan sayısında görülen olağanüstü artışlar, Kars'ın daha önce büyük oranda söz sahibi olduğu piyasada etkinliğini göreceli olarak azaltmıştır.

1130. Dış Ticaret

Kars ili coğrafi konumu itibariyle dış ticaret potansiyeli çok fazla olmakla beraber, bu potansiyelin yeterince değerlendirildiği söylenemez. Zira Kars, Ermenistan ile sınır komşusu olmasının yanında Gürcistan, Nahcivan ve İran sınırlarına çok yakın mesafede bulunmakta ve Türkiye'nin Orta Asya Cumhuriyetleri ile Bağımsız Devletler Topluluğu'na açılma noktasında yer almaktadır.

Kars ekonomisi için hayati önemi olan Akyaka Sınır Kapısı, Ermenistan ile yaşanan sıkıntılar nedeniyle kapatılmıştır. Karşılaşılan bu olumsuz durum ilin ticari hayatını büyük bir sekteye uğratmıştır.

İlin ticari hayatını olumsuz etkileyen bir başka konu ise yapımı sürekli gündemde olan fakat bir türlü gerçekleştirilemeyen Kars-Tiflis demiryoludur.

Bu projenin hayata geçirilmesi durumunda Türkiye'nin Orta Asya Cumhuriyetleri ve Bağımsız Devletler Topluluğu ile ticari ilişkilerinde önemli bir sıçrama kaydedilecektir.

Kars ilinden İran, Nahcivan, Gürcistan ve Azerbaycan'a ihracat yapılmaktadır. İhraç edilen başlıca mallar; un, makine halısı, çimento, kristal şeker, cam eşya, alçı, turuncgiller, patates, makarna ve çikolatadır. İhraç edilen bu malların çok az bir bölümü ilde üretimi yapılan mallardır.

1131. Bankacılık

İl genelindeki başlıca banka şube sayısı 18'dir. Bunlardan 8'i il merkezinde, 4'ü Sarıkamış' ta, 6'si diğer ilçelerdedir. 2002 verilerine göre ildeki toplam banka mevduatı 98,505 trilyon TL'dir. Bunun % 57'si tasarruf mevduatı, % 27'si döviz mevduatı, % 6,8'i ticari kuruluşlar mevduatı % 4,6'si resmi kuruluşlar mevduatı iken % 4,6'sı ise diğer kuruluşlar mevduatıdır.

Tablo: 15

Toplam Banka Mevduatının Sektörel Dağılımı

2002

	Türkiye		Doğu Anadolu		Kars	
	Değer		Değer		Değer	
	(Milyar TL)	%	(Milyar TL)	%	(Milyar TL)	%
Tasarruf Mevduatı	34.850.637	24,5	688.738	32,2	56.148	57,0
Resmi Kuruluşlar Mevduatı	2.920.602	2,1	100.100	4,7	4.493	4,6
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	13.503.340	9,5	159.760	7,5	6.670	6,8
Bankalar arası Mevduat	4.414.607	3,1	579	0,03	--	--
Döviz Tevdiatı	78.964.405	55,5	1.092.213	51,1	26.695	27,0
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	7.640.770	5,4	97.215	4,5	4.499	4,6
Kıymetli Madenler Depo	93.627	0,07	2	0,0	--	--
Toplam	142.387.988	100	2.138.607	100	98.505	100

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2002 Yılı Verileri

İldeki bankalar tarafından verilen toplam kredi tutarı 29,618 trilyon TL'dir. Bunun, % 40,3'ü ihtisas kredileri % 59,7'si ihtisas dışı kredilerdir.

Tablo: 16
Toplam Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı

2002

Krediler	Türkiye		Doğu Anadolu		Kars	
	Değer		Değer		Değer	
	Milyar TL	%	Milyar TL	%	Milyar TL	%
İhtisas Kredileri	5.633.502	10,7	112.750	33,4	11.936	40,3
Tarım	2.439.787	4,6	32.393	9,6	1.936	6,5
Gayrimenkul	233.074	0,4	7.838	2,3	--	--
Mesleki	3.589	0,01	--	--	--	--
Denizcilik	175.436	0,3	4.133	1,2	265	0,9
Turizm	63.882	0,1	3.366	1,0	1.036	3,5
Diğer	2.717.734	5,2	65.020	19,3	8.699	29,4
İhtisas Dışı Krediler	46.997.988	89,3	224.784	66,6	17.682	59,7
Toplam	52.631.490	100	337.534	100	29.618	100

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2002 Yılı Verileri.

114. Ormancılık

Kars, gerek coğrafi konumu ve gerekse iklim özellikleri sebebiyle bitkisel örtünün gelişimine pek müsait olmayan bir ildir. Buna rağmen ilde yerel olarak orman varlığı açısından oldukça zengin bölgeler mevcuttur. İldeki orman alanı 30.300 hektar ile il yüzölçümünün yaklaşık % 3,3'üne tekabül etmektedir. Bu orman varlığının büyük bir bölümünü koru ormanları meydana getirmekte, koru ormanlarının büyük çoğunluğunu ise bozuk koru ormanları oluşturmaktadır.

İldeki ormanların kapladığı alanın oldukça az olması orman ürünleri üretimini de sınırlamaktadır. Bu nedenle ilin Türkiye orman ürünleri üretimi içindeki payı çok düşüktür.

115. Madencilik

Kars yeraltı zenginlikleri çeşit yönünden zengin, rezerv yönünden ise fakir bir ildir. İlde yeraltı zenginliği olarak perlit, asbest, arsenik, manyezit, altın, civa, kalay, krom, demir, kurşun, alüminyum, kolesdanya, jips, kaya tuzu, alçı taşı ve pomza madeni bulunmaktadır. İldeki perlit madeni varlığı büyük önem taşımaktadır. Kars, Türkiye'deki toplam perlit rezervinin yaklaşık %25'ine sahiptir. İnşaat ve gıda sanayinden, tarıma kadar bir çok alanda kullanılan perlit madeninin halihazırda işletilmemesi il ekonomisi açısından önemli bir kayıptır (KARS YILLIĞI, 2002, s.140).

Yukarıda isimleri sayılan madenlerin rezervleri, perlit ve kaya tuzu hariç çok az miktardadır. Şu anda ilde rezervi bir hayli fazla olmasına rağmen perlit dahil hiçbir maden işletilmemektedir. İlde madencilik adına yürütülen faaliyet olarak sadece küçük ölçekli taş ve kum ocaklığı bulunmaktadır. Kağızman ilçesindeki tuz yatakları 1978 yılında kurulan Kristal Tuz Rafinerisi Sanayi Ticaret A.Ş. tarafından işlenmektedir.

Tablo: 17

Kars'taki Maden Varlığının Dağılımı ve Niteliği

<i>Madenin Adı</i>	<i>Yeri</i>	<i>Tenörü</i>	<i>Rezerv(ton)</i>	<i>Açıklama</i>
Arsenik	Kağızman	% 5 – 48 As	50.000	Tahmini
Asbest	Kağızman	--	30.000	Toplam
Jips	Sarıkamış	--	200.000	--
Tuz	Kağızman	% 92 NaCl	60.000.000	Muhtemel
Manyezit	Kağızman	--	465.000	Görünür+Muhtemel
Perlit	Sarıkamış	--	2.043.000.000	Görünür+Muhtemel
Maden Suyu	Arpaçay	--	--	Basit tesis Mevcut
Maden Suyu	Kağızman	--	--	--
Maden Suyu	Sarıkamış	--	--	Basit tesis mevcut

Kaynak: Kars Yılığ, 2002, s.140

İKİNCİ BÖLÜM

2. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ SANAYİ İŞLETMELERİNE GENEL BİR BAKIŞ

20. Genel Açıklama

Kars ilinde faaliyet göstermekte olan sanayi işletmelerinin finansal sorunlarının ve finansal yapılarının analiz edileceği bu çalışmada; Kars ilindeki sanayi işletmelerinin nitelikleri itibariyle “Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmesi” kategorisinde yer almaları nedeniyle asıl çalışmaya geçmeden önce KOSİ’ ler hakkında tanıtıcı bilgilerin verilmesi uygun görülmüştür.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri ile Küçük ve Orta Ölçekli Ticaret ve Hizmet İşletmeleri genel olarak Küçük ve Orta Boy İşletmeler’ in (KOBİ) birer grubunu teşkil etmektedir. Bu nedenle çalışmanın bundan sonraki kısımlarında KOSİ kavramı yerine kimi zaman KOBİ kavramı kullanılmıştır.

21. KOBİ’lerin Tanımı ve Kriterleri

KOBİ’ler konusunda yapılan çalışmalar, bu işletmelerin istihdama katkı, bölgelerarası dengeli büyümeye destek, esnek üretim yapısına sahip olma ve ekonomiye dinamizm kazandırma gibi çok önemli özellikleri taşıdıklarını ortaya koymuştur. Bu nedenle başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm ülkeler KOBİ’lerin doğması, büyümesi, gelişmesi ve korunabilmesi için gerekli şartları hazırlayacak politikaları geliştirmekte ve yürürlüğe koymaktadır (http://www.kobi_tr.com). Dolayısıyla, uygulamaya konulacak politikaların hedef kitlesinin belirlenmesi amacıyla, kendi ekonomisinin gereklerine göre bir veya Türkiye’de olduğu gibi birden fazla KOBİ tanımı geliştirmektedirler.

Bu nedenle, araştırmacılar, bilim adamları ve konuyla ilgili kuruluşlar küçük işletmeleri belirlemek için değişik tanım ve kriterleri kullanmaktadırlar.

KOBİ' lerin sınıflama ve ortak bir tanımının yapılmasında hemen hemen tüm ülkelerde kullanılan kriterler aşağıda verilmiştir.

Niceliksel (Kantitatif) Kriterler (ALPUGAN, 1998, s. 6):

- Çalıştırılan personel sayısı
- İşletme kapasitesi
- Personele ödenen ücret ve maaşların tutarı
- İşletme sermayesinin tutarı
- Üretim miktarı
- Satışların tutarı
- Aktif değerlerin toplamı
- Makine parkının büyüklüğü
- Kullanılan hammadde miktarı
- Kullanılan enerji miktarı
- Yaratılan katma değer

Kimi araştırmacılar tarafından “teknik ölçüler” olarak tanımlanan nicel ölçüler içerisinde, en kolay saptanabileni olması nedeniyle, çalıştırılan personel sayısı en çok kullanılanı durumundadır.

Niteliksel (Kalitatif) Kriterler (ALPUGAN, 1998, s. 7):

- Bağımsız yönetim (genellikle, işletmenin yöneticisi aynı zamanda işletmenin sahibidir).
- Çalışmaların yöresel olarak sürdürülmesi (işletmenin yerel pazara hitap etmesi).
- İşletmenin çalıştığı iş kolunda çok küçük bir yere sahip olması.

- İşletme sermayesinin tümünün veya büyük bir bölümünün işletme sahibi tarafından karşılanmış olması.

Kimi araştırmacılar yukarıda sayılan dört kriterden en az ikisine sahip olan bir kuruluşun küçük işletme olarak nitelendirilmesi gerektiği görüşündedirler.

KOBİ kavramı her ne kadar sektörel ayırım yapılmadan tüm işletmeleri kapsayan bir kavramsa da, Türkiye’de de bugüne kadar yapılmış tanımlarda imalat sanayi KOBİ’leri baz alınmış ve destekler bu işletmelere yönelik olduğu için tanımlar bu işletmelerin özelliklerine göre yapılmıştır(http://www.kobi_tr.com).

22. Türkiye’de KOBİ’lerin Tanımı

Ülkemizde değişik sektörlerde çalışan küçük işletmelerin tümünü kapsayacak standart bir ölçüt bulunmadığı gibi, ortak bir tanımlama da mevcut değildir. Bu sebeple, konu üzerinde yapılan araştırmalarda olduğu kadar, konuyla ilgili kuruluşların çalışmalarında da değişik kriterlerin esas alındığı görülmektedir. Ülkemizde yasal bir tanım birliği olmamasına rağmen çeşitli yasa ve yönetmeliklerde değişik amaçlarla değişik tanımlamalara yer verilmiştir. Ülkemizdeki KOBİ’lerin tanımını yapan yasaların başlıcaları şunlardır:

- KOSGEB Kanunu
- Türk Ticaret Kanunu
- Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu
- Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu
- Gelir Vergisi Kanunu
- Sanayi Sicili Kanunu

KOBİ’leri tanımlamaya yönelik olarak yukarıda belirtilen yasaların dışında, söz konusu işletmeleri dolaylı olarak etkileyen ve çeşitli kuruluşlar tarafından özel amaçlarla yapılmış olan çeşitli tanımlarla karşılaşılmaktadır. Bu kuruluşlardan KOSGEB, Halkbankası Devlet İstatistik Enstitüsü, Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Türk Eximbank’ın yapmış olduğu tanımlamalar aşağıda verilmiştir.

220. KOSGEB'in KOBİ Tanımı

Bölgelerarası dengeli bir kalkınmanın sağlanması, iç ve dış borçları frenleyerek nüfus erozyonunun azaltılması, gelir dağılımındaki çarpıklıkların düzenlenerek siyasal refahın tabana yayılmasının sağlanması, küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi ve desteklenmesiyle mümkün olabileceği gerçeğinden hareketle küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansman sorunlarına çözüm getirmek amacıyla KOSGEB kurulmuştur (ÖZYUVA, 1996, s.11).

1990 yılında yürürlüğe giren 3624 sayılı Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) Kanununun ikinci maddesi, 1-50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmelerini küçük sanayi işletmeleri; 51-150 arası işçi çalıştıran işletmeleri orta ölçekli sanayi işletmeleri olarak tanımlamıştır. Bu tanım yalnızca sanayi sektöründeki işletmeleri kapsamaktadır.

221. Halkbank'ın KOBİ Tanımı

Esnaf, sanatkar ve küçük sanayicinin finansman gereksinimini karşılamak amacıyla kurulmuş olan Türkiye Halk Bankası (Halkbank), 1980'li yılların başlarında küçük sanayiciyi tanımlamak amacıyla aşağıdaki kriterleri kabul etmiştir (ALPUGAN, 1998, s.12).

- 5-25 kişinin istihdam edildiği yerler,
- içerisinde kuvvet enerjisiyle çalışan makine ve ekipmanın bulunduğu küçük üniteler,
- standart parçaların imalatının ve siparişe bağlanmış başka imalatın yapıldığı yerler,
- teknik bir ustanın mülkiyetinde çalıştığı yerler,
- genellikle yöresel gereksinmelerin sağlandığı yerler.

Daha sonraki yıllarda, değişen koşullara bağlı olarak tanımını sürekli olarak değiştiren Halkbankası, son tanımında;

- faaliyetleri ve yatırımları imalat sanayi sektöründe olan,
- işyerinde en çok 250 (250 dahil) işçi çalıştıran,

- kanuni defter kayıtlarındaki arsa ve bina hariç, sabit değerleri toplamı net 600 milyar TL'sini aşmayan, işletmeleri KOBİ olarak tanımlamaktadır.

222. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün KOBİ Tanımı

Devlet İstatistik Enstitüsü ülkemizdeki sanayi ve işyerlerinin sayısını ve niteliklerini belirlemek amacıyla günümüze kadar belli aralarla Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı altında sayımlar gerçekleştirmiştir. DİE, 1985 yılına kadar yaptığı sayımlarda çalışan sayısına göre sanayi işletmelerini, büyük ve küçük işletme olarak ikili bir sınıflamaya gitmiştir.

Enstitünün son tanımında, 1-9 arası kişinin çalıştığı işyerleri mikro ölçekli işletme, 10-49 arası kişinin çalıştığı işyerleri küçük ölçekli işletme, 50-100 arası kişinin çalıştığı işyerleri ise orta ölçekli işletme olarak sınıflandırılmaktadır.

223. Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın KOBİ Tanımı

Dış Ticaret Müsteşarlığı; imalat sanayinde faaliyette bulunan, 1-200 arası eleman istihdam eden, sabit sermaye değeri 2 milyon \$'ı aşmayan işletmeleri KOBİ kapsamına almaktadır.

224. Türk Eximbank'ın KOBİ Tanımı

Eximbank; 1-200 arası eleman istihdam eden imalatçı, ihracatçı işletmeleri KOBİ kapsamına almaktadır.

23. KOBİ'lerin Avantaj ve Dezavantajları

230. KOBİ'lerin Avantajları

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin , ölçeklerinin özelliğinden dolayı sahip oldukları belli başlı avantajları vardır. Bunlar;

1. KOBİ'ler büyük işletmelerden farklı olarak piyasalardaki değişim karşısında, üretim sürecinde gerekli değişiklikleri hızlı yaparak, müşteri ve pazar taleplerini daha çabuk karşılayabilirler.
2. Küçük ve orta ölçekli işletmeler aynı parasal harcama ile büyük firmalara oranla daha fazla teknik yeniliklerde bulunabilmektedirler (ÖZYUVA, 1996, s.15).
3. KOBİ'lerin organizasyonunda daha az yönetici olması nedeniyle karar alma sürecinde daha hızlı hareket edebilmektedirler.
4. KOBİ'lerin istihdam yaratma ve bu istihdamı sürdürme kabiliyeti vardır.
5. KOBİ'lerin faaliyet gösterdikleri yörede, bölgenin ihtiyacını ve girdilerini dikkate alarak modern teknolojiler yerine ara teknolojileri kullanmaları hem bölgenin kalkınmasına hem de çevrenin korunmasına yardımcı olmaktadır.
6. Bu işletmelerin büyük ölçekli işletmelere yönelik olumlu etkileri vardır. Çoğu ülkelerde küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri büyük ölçekli işletmelerin yan sanayisi ya da taşeronu durumundadır.
7. KOBİ'lerin en önemli avantajlarından biri de çalışanlar ve müşterilere daha yakın olmalarıdır. Bu işletmelerin pazar payları düşük olduğundan, bazen tüm müşterilerle bire bir ilgilenmeleri mümkün olabilmektedir.

231. KOBİ'lerin Dezavantajları

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin yukarıda sayılan avantajlarının yanı sıra ölçeklerinin özelliğinden dolayı bir kısım dezavantajları da vardır. Bunlar (GÜLSEREN, 1996, s.49);

1. KOBİ'lerde yöneticilik ve sahiplik arasında genellikle, bir ayırımın bulunmuyor olması yönetim ve yönetici yetersizliğini beraberinde getirir. Yöneticiler ve sahipler, genellikle, işletmede belirli bir alanda uzmanlaşamazlar.
2. Finansman yetersizliği KOBİ'lerin en büyük dezavantajıdır.
3. İşletmenin faaliyet göstereceği alanla ilgili ve işletmecilik uygulamaları konusunda bilgi ve tecrübe eksikliği vardır.
4. KOBİ'lerin teknik, bilimsel veya yeni gelişmelerle ilgili bilgileri toplama imkanları sınırlıdır. Müteşebbisin kabiliyetine ve işletmenin mali gücüne kalmıştır.
5. Hükümetlerin KOBİ'lere olan ilgisi, büyüklere nazaran azdır. Yatırım teşvikleri, şirket kurtarma operasyonları, vergi afları v.b. politikalar, daha ziyade büyük işletmeleri ilgilendirmektedir.
6. KOBİ'lerin işletme fonksiyonları itibarı ile de büyük dezavantajları vardır. Kalifiye eleman teminindeki güçlükler, AR-GE çalışmalarının yetersizliği, halkla ilişkiler, reklam, muhasebe, üretim, pazarlama gibi konulardaki ciddi problemler, dezavantaj olarak değerlendirilebilir.
7. KOBİ'ler, planlama, örgütlenme, yürütme, koordinasyon ve kontrol fonksiyonlarının icralarına ilişkin dezavantajlara da sahiptir.

24. KOBİ'lerin Ekonomik ve Sosyal Sisteme Katkıları

1970'li yıllara kadar sanayileşmeyi, yatırımların devlet tarafından gerçekleştirilmesi, kredilerin ve faiz oranlarının devlet tarafından kontrol altında tutulması ve dış ticaretin yine devlet tarafından düzenlenmesi yolları ile geliştirmeye çalışan ülkelerde izlenen bu politikalar hep küçük ve orta ölçekli işletmelerin aleyhine ayırımcı olarak çalışmıştır (LITTLE-MAZUMDAR, 1987, s. 1-2).

Dünya çapında kalkınma, 1970'li yıllarda yaşanan petrol krizi ile birlikte büyük bir sekteye uğramıştır. Büyük işletmeler hantal yapıları nedeniyle değişime ayak uyduramamış ve kriz ortamında önemli zararlara uğramışlardır. Bu açıdan, petrol krizi önemli bir gerçeğin de ortaya çıkmasını sağlamıştır. Büyük işletmelerin ciddi sorunlar yaşadığı bu ortamda, KOBİ'ler esnek yapıları sayesinde değişime ayak uydurarak etkinliklerini arttırmış ve ayakta kalmayı başarmışlardır.

Bu gelişmeler, resmi politikaları etkileyerek KOBİ'lerin önemini ve gücünü fark eden hükümetlerin sadece büyük ölçekli işletmelere ağırlık veren büyüme politikalarından vazgeçerek, KOBİ'leri de içine alan dengeli büyüme anlayışını hayata geçirmişlerdir. Bu anlayış çerçevesinde KOBİ'ler hızla ön plana çıkmaya başlamışlardır (ÖÇAL, 1990, s.16-17).

Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde de KOBİ'ler toplumların ekonomik ve sosyal yapılarına önemli katkılar sağlamaktadırlar. Bu katkılar içerisinden en önemlilerinin; (a) rekabetin korunması, (b) işletmelerin birbirine olan bağımlılığı, (c) yeni fikir ve buluşların ortaya çıkarılması, (d) istihdam, (e) bölgelerarası dengeli büyümeye katkısı olduğu söylenebilir.

(a) Rekabetin Korunması

Serbest piyasa ekonomisinin en önemli unsurlarından biri rekabettir. Rekabetin olmadığı ekonomilerde serbest piyasa sisteminden söz edilemez. KOBİ'ler bu piyasalarda rekabetin korunmasında çok önemli bir işlevi yerine getirirler. Onların piyasayı terk etmeleri ya da terk etmeye zorlanmaları rekabeti büyük ölçüde ortadan kaldıracak ve sistemin asıl işlevinden uzaklaşmasına neden olacaktır. Bu açıdan ele alındığında, KOBİ'ler bir anlamda serbest piyasa ekonomisinin benimsendiği toplumlarda sistemin güvencesidirler.

Çağdaş anlamda rekabet; fiyat, kredi koşulları, mamul geliştirme, yeni yönetim teknikler ve benzeri konularda ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan ele alındığında, rekabet, “tüketicilerin korunması amacına yönelik bir yarışmadır”. Şayet, bir toplum rekabete dayalı bir ekonomik sisteme sahip olmayı arzuluyorsa, sistemde bağımsız işletmelerin varlığı zorunludur. Bu bağımsız işletmeler de küçük ve orta ölçekli işletmelerdir (ALPUGAN, 1998, s. 19).

(b) İşletmelerin Birbirine Olan Bağımlılığı

Günümüzde hiçbir işletmenin, tek başına ve bağımsız olarak varlığını devam ettirebilmesi mümkün değildir.

Her işletme, başka işletmelerden, ihtiyacı olan mal ve hizmetleri satın almak ve kendi ürettiği mal ve hizmetleri diğer işletmelere satmak zorundadır. Bu zorunluluk, KOBİ'ler ile büyük işletmeleri vazgeçilmez bir şekilde birbirlerine bağlamaktadır. KOBİ'ler, büyük işletmelerin çabalarını daha etkin ve verimli bir şekilde yerine getirebilmeleri için gerekli desteği vermektedirler.

Büyük işletmelerin üretmiş olduğu mal ve hizmetlerin pazarlanması, bakım ve onarım hizmetlerinin yerine getirilmesi gibi önemli işlevlerin yanı sıra, KOBİ'ler büyük işletmelere yan mamul ve ara malı sağlamada da önemli roller üstlenmektedirler. Büyük işletmeler ve KOBİ'ler arasındaki bu karşılıklı bağımlılık, farklı amaçlara hizmet eden ilişkiler şeklinde kendisini göstermektedir. Bu amaçlar şu şeklide sıralanabilir (BALÇIK, 1997, s. 64):

- 1- Büyük işletmelerin, bazı üretim işlerini KOBİ'lere devretmek yoluyla önemli sabit maliyetlerden kurtulmak ve üretim maliyetlerini düşürmek istemesi,
- 2- Belirli ürünlerde, üretim için gerekli olan know-how'a sahip olan yan sanayiye başvurmanın zorunlu olması,
- 3- Büyük işletmelerin üretim kapasitelerinin yetersiz kaldığı durumlarda, yan sanayinin atıl olan kapasitesinin kullanımının, hem ekonomik, hem de genel olarak ülkedeki istihdam ve gelir dağılımı üzerindeki olumlu etkilerinden dolayı daha rasyonel olması,
- 4- Talep daralması yaşanan dönemlerde, sabit maliyetlerin getireceği malî yükten kurtulma isteği.

KOBİ'ler ve büyük işletmeler arasındaki bu ilişki, KOBİ'lerin ekonomideki tamamlayıcı rolünü de göstermektedir.

(c) Yeni Fikir ve Buluşların Ortaya Çıkarılması

KOBİ'lerin tüketicilere daha yakın olmaları, tüketicilerin tercihlerindeki değişimleri ve sorunlarını hemen değerlendirerek, üretim sistemlerinde gerekli değişimleri, kısa zamanda yapabilmelerine imkan sağlamaktadır. Talepteki değişimlere karşı esnekliklerinin yüksek olması, KOBİ'leri yeniliklere karşı daha yatkın kılmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar, teknik yeniliklerin daha çok KOBİ'ler tarafından gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır.

(d) İstihdam

KOBİ'ler esnek bir yapıya sahip olduklarından, teknolojik yeniliklere ve konjonktürdeki değişikliklere daha çabuk uyum sağlayabilmektedirler. Bu nedenle, bu işletmeler, ortaya çıkan olumsuzluklardan daha az etkilenmekte ve kriz dönemlerini daha kolay atlatabilmektedirler.

Bu niteliklerinden ötürü, KOBİ'ler sürekli bir istihdam kaynağı olabilirler. Yarattıkları istihdama süreklilik kazandırabilmeleri, sosyal dengeler açısından, bir ülkenin veya bir bölgenin oldukça sakin ve güvenceli bir ortamda tutulabilmesine önemli katkı sağlamaktadırlar.

(e) Bölgelerarası Dengeli Büyümeye Katkısı

KOBİ'ler nispeten daha az sermaye ve daha düşük seviyede teknoloji ile kurulup ve işletmesi sayesinde ülkenin ekonomik yapısı farklı her bölgesinde ve bölgenin şartlarına doğal uyum içerisinde dağılmaktadırlar.

KOBİ'ler , faaliyet gösterdikleri bölgelerde istihdam ve gelir artışı sağlayarak, büyük şehirlere doğru göçü önlemekte ve bölgede, canlı, yaşama ve büyüme potansiyeli yüksek olan yeni işletmelerin doğuşuna ortam hazırlamaktadırlar. Diğer yandan, KOBİ'ler bölgesel kalkınma süreci içerisinde, ülkenin tüm yaratıcı potansiyelini ortaya çıkarmaktadırlar (SARIASLAN, 1996, s.22). Bölgesel kalkınmışlık yönünden dengesizliklerin görüldüğü ülkelerde, geri kalmış bölgelerdeki KOBİ'lerin desteklenmesi ve yenilerinin kurulması için gerekli ortamın hazırlanması hem bölgesel kalkınma, hem de ülkenin gelişmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır.

25. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi

Küreselleşme, müşteri taleplerindeki ve teknolojiye hızlı değişimler rekabetin artmasına neden olmuştur. Bu süreçte, KOBİ'ler önem kazanmaya başlamıştır. Hatta sanayileşmiş ülkelerde dahi ekonominin % 80-90'ına hükmedebilir bir hal almıştır.

Aynı şekilde ülkemizde de, KOBİ'ler ülkemiz ekonomisinin dinamik birimleri olarak ekonomik ve sosyal sisteme olan katkıları nedeniyle önem kazanmış ve ekonomimizin büyük bir bölümünü oluşturmuştur.

Az sermaye ile çok emek kullanarak faaliyetlerini sürdüren, çabuk karar verme yeteneğine sahip olan KOBİ'ler; büyük istihdam imkanları sağlayarak, kırsal alanlardan büyük kentlere göçün durdurulması ve toplumda geniş bir tabanı temsil etmesi yönüyle ülkemiz ekonomisinin vazgeçilmez unsurudur (www.atso.org.tr/kobi_july.html).

Türkiye ekonomisi içinde KOBİ'lerin kapladığı alanları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür (www.atso.org.tr/kobi_july.html):

Toplam işletmelere oranı : % 95

Toplam istihdam oranı : %59

Toplam yatırım ve üretim oranı : % 30 – 40

Katma değer içindeki payı : % 38

İhracat içindeki payı : % 8

Kredilerden aldığı pay : % 4'dür.

Çalışmamızın asıl konusunu teşkil eden küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin ülkemiz ekonomisindeki yerine ilişkin çeşitli göstergeler Tablo: 18'de verilmiştir.

Tablo: 18

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Ölçeksel Dağılımı

ÖLÇEK	İşletme Sayısı	İşletme Payı (%)	Çalışan Sayısı	Çalışan Payı (%)	Katma Değer (Trilyon TL)	Katma Değer Payı (%)
Küçük Ölçekli Sanayi(1-49)	194.546	98,4	721.469	47,1	37,9	14,1
Orta Ölçekli Sanayi(50-199)	2.247	1,1	213.676	14,0	35,6	13,2
KOS (1-199)	196.793	99,5	935.144	61,1	73,5	27,3
Büyük Sanayi(200+)	982	0,5	595.601	38,9	194,9	72,7
TOPLAM İMALAT SANAYİ	197.775	100,00	1.530.745	100,00	268,4	100,00

Kaynak: DİE, 1992 Yılı Genel Sanayi Ve İşyerleri Sayımı.

Yukarıdaki tablodan da görülebileceği gibi, küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin % 99,5'ini oluşturmaktadır. İmalat sanayindeki istihdamın % 61,1'i küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinde yer almaktadır. Yaratılan katma değere bakıldığında ise küçük ve orta ölçekli işletmelerin payı sadece % 27,3'dür.

Tablo 19'da İmalat sanayi alt sektörleri bazında KOBİ'lere ilişkin verilere yer verilmiştir. Burada Mobilya sektörünün %99,9 ile en yüksek KOBİ payına sahip sektör olduğu, en düşük oran olan metal sektöründe ise %97,2 olduğu görülmektedir.

Tablo: 19

İmalat Sanayi Alt Sektörleri Bazında KOBİ'lere İlişkin Veriler

	Çalışan Sayısı	İşyeri Sayısı		Çalışanlar Ortalaması		Katma değer (Milyar TL)	
		Adet	%	Adet	%		%
GIDA	1 - 150	25.913	98,8	156.414	55,7	294.436	34,6
	1 - 200	25.978	99,1	167.730	59,7	349.123	41
	1 - 250	26.028	99,3	179.066	63,7	408.054	47,9
TEKSTİL KONFEKSY.	1 - 150	52.160	98,8	246.382	48	346.898	30,3
	1 - 200	52.321	99,2	274.108	53,5	407.875	35,6
	1 - 250	52.414	99,3	294.764	57,5	462.759	40,4
MOBİLYA	1 - 150	47.071	99,9	130.292	92,6	89.837	65,4
	1 - 200	47.085	99,9	132.682	94,3	99.804	72,6
	1 - 250	47.089	99,9	133.603	94,9	100.718	73,3
KAĞIT	1 - 150	7.782	99,3	34.865	63,6	108.054	52,4
	1 - 200	7.796	99,5	37.268	68	119.872	58,2
	1 - 250	7.804	99,6	39.031	71,2	126.273	61,3
KİMYA	1 - 150	5.836	97,6	57.242	45	211.830	11,7
	1 - 200	5.861	98,1	61.521	48,3	243.107	13,4
	1 - 250	5.878	98,3	65.309	51,3	271.419	15
TAŞ-TOPR.	1 - 150	6.652	98,3	50.827	54,8	80.930	18,5
	1 - 200	6.696	98,9	58.525	63,1	134.087	30,7
	1 - 250	6.711	99,2	61.829	66,7	149.547	34,2
METAL	1 - 150	1.515	95,8	19.707	28,2	64.635	11,6
	1 - 200	1.531	96,8	22.569	32,3	76.190	13,7
	1 - 250	1.538	97,2	24.130	34,4	94.597	17
MAKİNA	1 - 150	52.669	99,4	237.894	60,2	409.642	26,9
	1 - 200	52.739	99,5	249.961	63,2	473.242	31,1
	1 - 250	52.790	99,6	261.788	66,2	523.290	34,4
DİĞER	1 - 150	2.320	99,6	10.366	78,3	17.553	56,8
	1 - 200	2.322	99,7	10.719	80,9	20.153	65,2
	1 - 250	2.327	99,9	11.888	89,8	28.321	91,7
TOPLAM	1 - 150	201.916	99,2	943.989	55,9	1.623.816	24,2
	1 - 200	202.327	99,4	1.015.083	60,2	1.923.453	28,7
	1 - 250	202.579	99,5	1.071.476	63,5	2.164.973	32,3
	250 + 1	967		615. 890		4.534.601	
TÜRKİYE TOPLAMI		203.546		1.687.298		6.699.573	

Kaynak : DİE, 1997 Verileri

Y.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DENEYİM VE İZLENLERİ

Devlet İstatistik Enstitüsünün 2002 Genel sanayi ve işyerleri sayımı I. Aşama geçici sonuçlarına göre ise (Tablo 20); “küçük ölçekli” olarak tanımlanan 1-9 kişi çalıştıran girişim sayısı 1.633.509’dur. Bu sayı girişimlerin % 94,94’ünü oluşturmaktadır. 10-49 kişi çalıştıran girişim sayısı 53.246 olup, bu sayı girişimlerin % 3,09’ünü oluşturmaktadır.

Tablo: 20
İşletmelerin Büyüklük Sınıfına Göre Dağılımı

Büyüklük Sınıfı	İşyeri Sayısı			%		
	T	Ç	G	T	Ç	G
00	23.173	589	23.762	1,44	0,51	1,38
1-9	1.539.670	93.839	1.633.509	95,99	80,48	94,94
10-49	35.845	17.401	53.246	2,23	14,92	3,09
50-99	2.882	2.198	5.080	0,18	1,89	0,30
100-150	1.020	784	1.804	0,06	0,67	0,10
151-250	715	672	1.387	0,04	0,58	0,08
251+	695	1.115	1.810	0,04	0,96	0,11

T: Tek birimli girişim, Ç: Çok birimli girişim, G: Genel toplam

Kaynak: http://www.die.gov.tr/sanayi_sayimi/gsisII141003.pdf

Ekonomik ve sosyal sistemdeki önemli yerlerine karşın, küçük ve orta ölçekli işletmelerin bugüne kadar sisteme olan katkıları oranında desteklendikleri ve teşvik edildikleri pek söylenemez. Bunda, uzun yıllar boyunca, ekonomik kalkınmada büyük işletmelerin araç olarak görülmeleri oldukça etkili olmuştur. Böylece, devletin ekonomide ağırlığını azaltmaya başladığı 1950’li yılların başından 1980’li yılların ortalarına kadar geçen süre içerisinde özel sektöre sağlanan desteklerin önemli bir bölümü büyük işletmeleri kontrolünde bulunduran az sayıda holdinge gitmiştir. Ancak tüm desteğe karşın, büyük işletmelerin tek başlarına ekonomik ve sosyal kalkınmada etkili bir araç olamayacakları gerçeği geç de olsa anlaşılmıştır. Bunun sonucunda, küçük ve orta ölçekli işletmelerin sistemdeki rolü ve önemi daha kapsamlı biçimde tartışılır ve araştırılır olmaya başlamıştır (ALPUGAN, 1998, s. 28).

26. Türkiye’de KOBİ’lerin Finansal Sorunları

260. KOBİ’lerin Finansal Yapısı

Türkiye’de yapılan çalışmaların çoğunda, küçük ve orta ölçekli işletmelerin sorunları arasında finansal sorunlar birinci sırayı almaktadır. Finansal sorunlar küçük ve orta ölçekli işletmelerin kuruluş aşamasında öz sermaye yetersizliği olarak başlamakta ve uygun dış kaynak bulmada karşılaşılan sorunlar, yetersiz ve maliyeti yüksek krediler, enflasyon, döviz kuru ve diğer etmenlerle devam ederek işletmeleri olumsuz yönde etkilemekte, işletmelerin verimlilik ve rekabetini güçleştirmektedir.

KOBİ’lerin en önemli sorunu, kredi ve finansmandır. Ülkemizdeki KOBİ’ler, diğer ülkelerdekilere göre kredi hacminden daha az yararlanmaktadırlar. KOBİ’lerin bankacılık sisteminden kullandıkları kredilerin, toplam kredi içindeki payı çok fazla değildir. Uzmanlar, KOBİ’lere esnek garanti anlaşmaları adı altında uygun oranlarla orta ve uzun vadeli kredilerin verilmesi amacıyla özel, kamu ve yarı kamu finans kurumlarının oluşturulmasını önermektedirler. Sanayi alanında KOBİ’lere az maliyetli kredi imkanlarının sağlanması son derece önem taşımaktadır (ÇELİK- AKGEMİCİ, 1998. s. 82).

KOBİ’lerin finansal özellikleri şu şekilde belirtilebilir (MÜFTÜOĞLU, 1991, s.57):

- KOBİ’lerin ayrı bir finansman bölümü yoktur.
- KOBİ’lerde işletme sahibinin işletmesiyle özdeşleşmesi ve bir kader birliğine girmiş olması, bu işletmelerin kredilendirilme şartlarında da etkisini göstermektedir. Nitekim KOBİ’ler kredilendirilirken, kredi verilen işletmenin performansı ve ödeme gücünden ziyade işletme sahibinin kişi olarak gösterebileceği teminatlara bakılmaktadır.
- İşletmenin iflası durumunda küçük işletme sahibi işletmesindeki varlıklara ilave olarak tüm kişisel varlığını da kaybetmek durumunda kalmaktadır. Böylesi bir risk dolayısıyla işletme sahipleri, kredi almaktan çekinebilmektedirler.

- Oto finansman bakımından KOBİ'ler büyük işletmelere göre daha olumsuz şartlar taşımaktadır. Oto finansman tutarı bu işletmelerde düşük düzeylerde kalmaktadır.
- KOBİ'lerde sermaye yoğunluğunun nispeten düşük olmasının bir başka sakıncası da gizli ihtiyatların teşkilinde yatmaktadır.
- KOBİ'lerin sermaye yapısı hakkında kesin bir yargıya varmak muhakkak ki ancak bu konuda sıhhatli uygulamalı araştırmaların yapılmasıyla mümkündür.

261. Özkaynak Yetersizliği

Bilindiği üzere tek başına girişimci veya ortaklar tarafından işletmeye konan sermaye ile teşebbüs kazancının işletmede bırakılan kısmı ve yedekler işletmenin öz sermayesini oluşturur. Ülkemizde kişi başına düşen milli gelir seviyesinin düşük olması tasarruf eğilimini azaltmakta ve yatırımları finanse edecek sermaye oluşmamaktadır. Bu durum yeni yatırımları olumsuz yönde etkilerken, büyüme ve gelişen teknolojiye ayak uydurma çabasındaki mevcut işletmeleri de finansman sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır. KOBİ'lerin finansman sıkıntısı daha kuruluş aşamasında başlamakta ve çoğu zamanda yaşamları boyunca gelişmelerini olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Özellikle konjonktürel dalgalanmaların yüksek olduğu dönemlerde KOBİ'lerin öz kaynakları giderek azalmaktadır. İşletmeler üretim faaliyetlerini sürdürürken, genelde ihtiyaç duydukları emek dahil tüm üretim girdilerini peşin ödeme ile sağlamakta, ancak ürünlerini belirli vadelerle piyasaya sunmaktadır. Ekonomik istikrarsızlık ve piyasada baş gösteren tıkanıklık, işletmelerin tahsilatlarını aksatmakta, hatta bazen hiç tahsilat yapamama gibi bir durumla karşı karşıya bırakmaktadır. Nakit sıkıntısının baş göstermesi, ya işletmeleri pahalı finans kaynaklarına yöneltmekte, ya da sermayenin giderek erimesine yol açmaktadır (KARABIÇAK-ALTUNTEPE, 2001, s.369).

Küçük sanayi işletmeleri öz kaynaklarının yetersiz ve kredi maliyetlerinin yüksek olması durumunda öncelikle otofinansman yoluyla finansman açığını kapatmaya çalışmaktadır.

İşletmenin kendi faaliyetleri sonucu elde ettiği karların tamamı veya bir kısmının dağıtılmayarak işletmede bırakılması yoluyla finansman açığının kapatılması, işletmelerin karlı ve verimli çalıştığını gösteren etkili bir yöntem olarak da kabul edilmektedir. Ancak öz kaynak yetersizliği söz konusu iken her işletmenin oto finansman yoluyla sermaye açığını karşılamasını beklemek özellikle enflasyonist dönemlerde pek mümkün görülmemektedir. Ayrıca finansman sorunlarının öz kaynakla aşılmasının da bazı sakıncaları bulunmaktadır. Bu sakıncalar en çok şu noktalarda yoğunlaşmaktadır (KARABIÇAK-ALTUNTEPE, 2001, s.370);

- Yeni pay senedi ihracı yoluyla öz kaynakların artırılması, işletmeye yeni ortaklar girmesine ve yönetimin paylaşılmasına;
- Yeni ortakların alınması elde edilen karın daha fazla ortak sayısına bölünmesine ve dolayısıyla azalmasına;
- Öz kaynaklarla finansman açıklarının kapatılması halinde, ortaklara dağıtılan kar payının vergi açısından gider yazılmaması, borçlanma halinde ise borçlanma giderlerinin vergi matrahından düşülmesi nedeni ile öz kaynakların sağladığı yatırım indirimi üstünlüğü ortadan kalkmaktadır.

262. Kredi Temininde Güçlükler

KOBİ'lerin kredi imkanları oldukça sınırlıdır. Esasen ülkemizde ödünç verilebilir fonların miktarı kısıtlıdır. Bu fonları elinde bulunduran finans kurumları, söz konusu fonların büyük bir kısmını düşük riskli yüksek getirili alanlarda değerlendirme eğilimindedirler. Geri kalan kısım ise proje başına düşen işlem maliyeti ve risk gibi sebeplerden dolayı büyük iş yapan holding ve şirketlere yönelmektedir. Faiz oranı, kredi miktarı ve vade gibi konularda ekonomik konjonktür itibarıyla finans kurumlarıyla KOBİ'lerin anlaşabilmesi mümkün değildir.

Küçük işletmelerin yararlanabilecekleri finansman kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle, uygun koşullarda sağlanabilen krediler, yetersiz işletme sermayesini gereği kadar besleyememektedir. Bu durum küçük sanayi işletmelerinde kapasite kullanım oranının düşmesine ve mevcut kapasitesinin atıl kalmasına neden olmaktadır.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin kredi sağlamada karşılaştıkları en önemli sorun, bankalar tarafından teminat olarak gayrimenkul ipoteği istenmesidir. Özellikle uzun vadeli kredilerde işletmede gayrimenkul dışındaki hiçbir varlık teminat ipoteği olarak kabul edilmemektedir. Halbuki işletme sahibi elindeki gayrimenkulu sermaye olarak kullanarak işletmeye yeni yatırımlar yapmaya veya eldeki verimsiz çalışan eski makineler yerine, modern teknolojinin ürünü makineleri satın alarak üretimin kalitesini, miktarını ve verimliliğini artırmaya girişebilir (KARABIÇAK-ALTUNTEPE, 2001, s.371).

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin teminat engelini aşması için KGF (Kredi Garanti Fonu) oluşturulmuştur. Buna göre gerçekleştirilebilir projesi olup ta yeterli teminat gösteremeyen küçük ve orta ölçekli işletmelere kefil olunarak finansman sıkıntısı giderilmeye çalışılmaktadır. Bu sisteme göre 250 kişiye kadar personeli olan işletmeler önce kredi için Halk Bankasına başvuracaklar. KGF ile Halk bank arasındaki sözleşmeye göre banka kredi başvurularını kabul edecek. Kendi usul ve şartlarına göre kredi talebini değerlendirdikten sonra kredi verilmesini uygun bularak teminat bakımından yetersiz gördüklerinin dosyasını KGF Anonim Şirketine gönderir. Burada uzmanlarca mali analiz, fizibilite raporu ve piyasa istihbaratı gibi çalışmalar yapılır. Onay komisyonundan olumlu yanıt alınırsa bu karar bankaya iletilir. KGF kredi miktarının % 80'ine kefil olur. KGF kefalet karşılığında kredinin geri dönüşünü sağlayacak her türlü teminatı alır. Bunun yanında % 2-4 + KDV komisyon da alınmaktadır. KGF proje üretip te finansman sıkıntısı çeken küçük ve orta ölçekli işletmeler için teminat sorununa çözüm olabilecek iken bu fonksiyonunu yeterince ifa edememektedir. Bunda Küçük ve orta ölçekli işletmelerin konu ile ilgili bilgi noksanlığının yanında komisyon oranlarının da rolü vardır (ÇEVİKER, 1998, s. 62-63).

263. Sermaye Piyasalarından Fon Sağlayamamaları

Büyük işletmeler için çok önemli bir fon toplama aracı olan sermaye piyasasından Küçük ve Orta Boy İşletmelerin faydalanması mümkün değildir. Çünkü SPK halka açılacak şirketlerde bir takım şartlar aramakta ve teminatlar istemektedir. KOBİ'lerin ölçek büyüklükleri nedeniyle bu şartları yerine getirmesi mümkün değildir.

Türkiye’de mevcut durumda KOBİ’lerin ulusal pazarda sermaye piyasası yoluyla fon sağlama olanakları söz konusu değildir. Bir şirketin halka arz yoluyla fon sağlaması ve menkul kıymetler borsasına kote olabilmesi için gerekli koşulların KOBİ’ler açısından önemli bir sorun olduğu bilinmektedir. Bu koşulların KOBİ’ler tarafından yerine getirilmesinin olanaksızlığı sermaye piyasasından fon sağlamak üzere KOBİ’lere yönelik özel pazarların oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Bu amaçla 1995’de İMKB’de “Bölgesel Pazar” ve “Yeni Şirketler Pazarı” oluşturulmuştur (ARAS, 2001,s. 62).

Şirketlerin bölgesel pazara kabul koşulları arasında firma büyüklüğüne ve iki yıl artarda kar etmiş olma kriterlerine bakılmamaktadır. Kotasyon koşulları ana pazara göre daha esnek olmakla birlikte KOBİ’lerin bu pazardan yararlanma eğilimlerinin çok düşük olduğu görülmektedir.

Yeni şirketler pazarı ise, belirli bir süre faaliyette bulunma kriterini de ortadan kaldıran yeni faaliyete başlamış Bölgesel Pazara kabul koşullarını taşıyan şirketlere yöneliktir. Buna ilave olarak Yeni Şirketler Pazarı’nda iflas ve benzeri durumlara karşı yatırımcıyı korumak amacıyla garantörlük koşulu getirilmiş, garantör sıfatını taşıyanlardan halka arz edilen hisse senetlerinin toplam tutarı kadar teminat, kefalet ve garanti verilmesi istenmiştir. Bu koşulun KOBİ’ler tarafından yerine getirilmesinin hemen hemen imkansız olduğu göz önüne alınırsa KOBİ’lerin sermaye piyasasından ancak Bölgesel Pazar aracılığı ile yararlanmasının söz konusu olduğu açıktır (ARAS, 2001, s. 63).

Bu tür pazarların İMKB bünyesinde oluşmasına rağmen, bu pazarlara KOBİ’ler tarafından yeterince rağbet edilmemektedir. Bunun sebebi de, KOBİ’lerin önemli eksigi olan şirket yapılarından kaynaklanmaktadır. KOBİ’lerin çoğu küçük ölçekli aile şirketleri olup, şirketlerinin kontrolünü kaybetme endişesi kurumsallaşmalarına ve borsadan yararlanmalarına engel teşkil etmektedir.

Bugünkü durumda KOBİ’ler sermaye piyasasına istenen oranda çekilemediğine göre, buna yönelik önlemler ve teşviklerin uygulanması ve alternatifler üzerinde çalışılması gerekmektedir. Bunları aşağıdaki şekilde sıralamak olanaklıdır (ARAS, 2001, s.63).

- Vergi avantajı sağlamak,
- Finansal danışmanlık hizmeti sunmak,

- Sadece KOBİ'lerin yer alacağı bir pazar oluşturmak,
- Kurumsal yatırımcılara bu şirketlerin hisse senetlerini alma olanağı sağlamak,
- Halka arz yoluyla fon sağlama olanağını daha iyi tanıtmak,
- Bürokratik engelleri azaltmak
- Küçük işletmelerin birleşerek oluşturacakları şirketlerle sermaye piyasasına gelmelerini sağlamak
- Girişimcilik kültürünü geliştirmek

27. Türkiye'de KOBİ'lere Destek Veren Kurum-Kuruluşlar ve Uygulanan Destek Programları

Bu kısımda, Türkiye'de KOBİ'lere sağlanan devlet yardımları ile, KOBİ'lere finansman, teknik yardım ve danışmanlık hizmeti veren belli başlı kurum ve kuruluşlar tanıtılmıştır.

271. KOBİ Teşvik Belgesi Kapsamında Verilen Teşvikler

KOBİ Teşvik Uygulaması, Gümrük Birliği ve sonrasında gerçekleşecek olan Avrupa Birliği içinde, ekonomik uyum sorunları ile karşı karşıya kalacağı düşünülen KOBİ'lerin kalkınma planı ve yıllık programlara uygun olarak korunmaları, teşvik edilmeleri, üretim, kalite ve standartlarını artırmaları ve/veya ürün geliştirmeye yönelik taleplerini karşılamaları, istihdam yaratmaları ve rekabet edebilmeleri amacını taşımaktadır (ÇOLAKOĞLU, 2002, s.130).

KOBİ Teşvik unsurlarından aşağıdaki özelliklere sahip işletmeler yararlanabilir;

- Faaliyetleri ve yatırımları imalat sanayi sektöründe olan,
- 250 kişiye kadar işçi çalıştıran,
- Kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine- teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamı net 600 milyar TL'sini aşmayan,
- Kararnamenin belirlediği şekilde; Kalkınmada öncelikli Yörelerde % 30, Diğer Yörelerde % 40 olmak üzere, yatırımı gerçekleştirebilecek öz kaynağa sahip olan,

- Halkbank tarafından yapılacak mali ve teknik değerlendirmelerde olumlu bulunan, piyasada ticari itibar sahibi olan ve yaptığı işle ilgili bilgi ve tecrübesi bulunan, KOBİ'ler yararlanabilmektedir.

Ancak bu işletmelerin; protesto, çek yasağı, haciz veya icrası, konkordato veya iflası olmaması gerekmektedir.

KOBİ Teşvik Belgesi Kapsamında;

- Fon Kaynaklı Kredi (Yatırımları ve Döviz Kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonundan)
- Damga Vergisi ve Harç İstisnası
- Makine ve Teçhizat KDV İstisnası
- Gümrük Vergisi ve Fon Muafiyeti
- Yatırım İndirimi
- K.Ö.Y'deki Yatırımlarda Vergi, Resim ve Harçlara ilişkin istisna ve muafiyetler sağlanabilmektedir.

Bu konuya ilişkin detaylı bilgiler, çalışmanın sonundaki, KOBİ'lere Yönelik Finansal Destek ve Yardımlar Tablosunda (Ek- 4) verilmiştir.

272. Finansman Kolaylığı Sağlayan Kurum ve Kuruluşlar

2720. Türkiye Halk Bankası

Türkiye Halk Bankası ülkemizdeki KOBİ'lerin finansman bankası olarak 1938 yılında kurulmuştur. Ancak zamanla görev alanı genişlemiş ve banka, uzun ve orta vadeli proje kredisi vermek, KOBİ'lerin gelişmesini ve büyük sanayiye geçmesini sağlamak üzere danışmanlık hizmeti yapmak, proje ve teknik bilgi akışı ile desteklemek işlevlerini de üstlenmiştir.

Türkiye Halk Bankası'nın KOBİ'lere yönelik kredileri şunlardır (<http://halkbank.com.tr/kobi/kobi.htm>);

Sanayi Kredileri;

- KOBİ Sanayi Kredisi
- KOBİ Yüksek Teknoloji Kredisi
- İş Makineleri Kredisi
- Turizm Kredisi
- Serbest Meslek Kredisi
- Onarım Kredisi
- Eximbank Sevk Öncesi Türk Lirası ve Döviz KOBİ İhracat Kredisi
- Seracılık Kredisi
- ISO 9000 Kalite Standartları Belgesi ve CE İşareti Kredisi
- Fuar ve Sergilere Katılma Kredisi
- Spot Kredi
- Ürün Geliştirme Kredisi
- Bilgisayar Yazılım Kredisi
- İşyeri Yenileme Ve Edindirme Kredisi
- Halk İşlem Kredisi

Fon Kredileri;

- Teşvik Belgeli KOBİ Kredisi
- Sanayileşme Fonu Döviz Kredisi
- Orta ve Uzun Vadeli AYB Döviz Kredisi

Türkiye Halk Bankası'nca KOBİ'lere sağlanan teknik yardım ve danışmanlık hizmetleri ise aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Esnaf ve sanatkarların kooperatifler halinde örgütlenmelerine yardımcı olmak.
- Sanatkar ve KOBİ'lerin ürünlerinin pazarlanmasını sağlamak amacıyla çalışmalar yapmak.
- Esnaf ve küçük sanayicilerin eğitim sorunlarıyla ilgilenme mesleki bilgi ve görgülerini artırıcı çalışmalar yapmak
- Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi işletmelerinin gelişmesini ve büyümesini kolaylaştırmak için danışmanlık hizmeti vermek; proje ve teknik bilgi sunarak destek sağlamak.

2721. Türkiye Vakıflar Bankası

Reel sektörü desteklemeye yönelik olarak; gerek sayıları, gerek sanayi üretimindeki payları ve gerekse milli gelire katkıları bakımından ülke ekonomisinde önemli yer tutan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri (KOBİ) destekleyen Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ile KOBİ tanımına uygun firmaların finansman ihtiyacının temini amacıyla Vakıfbank-KOSGEB işbirliği ile kredi kullanılmaktadır (<http://vakifbank.com.tr>).

Kredinin Konusu;

- Yurt içi ve yurt dışından yeni makine-teçhizat alımı,
- Belirli bir bağlantı ve siparişin gerçekleştirilmesinde gerekli olan hammaddenin yurtiçi ve yurtdışından temini,
- Normal üretim faaliyetlerine ilişkin hammadde alımında ya da işletmenin diğer ihtiyaçlarının karşılanması,
- KOBİ'lerin rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek amaçlı, üretim alanları ile ilgili entegrasyonu tamamlayacak yatırım harcamalarının karşılanması,
- KOBİ'lerin ülke içinde ve dışında pazarlanabilir ürünleri, istihdamı artırıcı üretim, kalite ve standardı geliştirici yatırımlarının finanse edilmesi,
- Bankaca belirlenecek imalat sanayine yönelik diğer kullanımların finanse edilmesi, amacıyla kredi kullanılabilir.

2722. KOBİ A.Ş.

KOBİ AŞ; TOBB, T. Halk Bankası, KOSGEB, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK), 5 Sanayi Odası (Ankara, EBSO-İzmir, İstanbul, Denizli, Balıkesir), 2 Ticaret Odası (Adana, İzmir), 7 Ticaret ve Sanayi Odası (Adapazarı, Antalya, Bursa, Manisa, Mersin, Giresun, Samsun), 2 Ticaret Borsası (Erzurum, Manisa) ve Halk Leasing'in ortaklığıyla 320 milyar sermaye ile 30 Aralık 1998'de kurulmuştur.

Şirketin sermayesi Mart 1999'da yapılan Olağanüstü Genel Kurul'da 1 Trilyon TL'ye çıkarılmıştır. Aralık 2002 itibariyle mevcut sermayesi 5 Trilyon TL'nin üzerine çıkmış durumdadır.

Şirketin amacı, büyüme ve ihracat potansiyeline sahip olduğu halde finansman yetersizliği nedeniyle gelişme gösteremeyen KOBİ'lere ortak olmak suretiyle finansal destek sağlamaktır. Bu destek, KOBİ kendine yeter duruma gelinceye kadar devam edecektir. Destek süresi KOBİ AŞ'de en fazla 5 yıl olarak belirlenmiştir. Şirket, finansal desteğin yanı sıra KOBİ'lerin kuruluş, gelişme ve büyüme aşamalarında danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin verilmesi de amaçlanmaktadır.

Şirket kar amacı taşımamaktadır, ancak sermayesini koruması ve varlığını devam ettirmesi için ortaklık yapılacak KOBİ'lerin yatırım önerilerinin ülkemizin rekabet gücünü artırıcı ve çağımızın ekonomik gelişmeleri doğrultusunda olmasına büyük özen gösterilecektir. Böylece KOBİ'lerin daha çok yenilik niteliği taşıyan ve rekabet gücünü arttıran yatırımları desteklenmiş olacaktır.

2723. Kredi Garanti Fonu A.Ş.

Batılı ülkelerde modern bir KOBİ teşvik aracı olarak uygulanan ve bu ekonomilerin 2.Dünya Savaşı'ndan sonraki kalkınmasında önemli katkıları olan Kredi Garanti Sistemi, küçük ve orta boy işletmelerin, küçüklükten kaynaklanan dezavantajlarını gidererek rekabetçi piyasa ekonomisinin güçlendirilmesi anlayışına dayanır.

Bilindiği gibi küçük işletmeler banka kredisi olanaklarına büyük işletmeler kadar kolay ulaşamamaktadırlar. Bunun sebeplerinden birisi olan teminat problemi, KGF garanti/kefaleti ile giderilmekte, bu sayede KOBİ'lerin de banka kredileri kullanma imkanı doğmaktadır.

KGF, şu anda T. Halk Bankası A.Ş. , T.Garanti Bankası A.Ş. , Şekerbank T.A.Ş. ve T.Vakıflar Bankası T.A.O.'nın KOBİ'lere kullandırdığı kredilere garanti/kefalet vermektedir. KGF uygulamasında banka şubeleri KGF'na başvuruya ücretsiz aracılık etmekte ve bu uygulama hakkında bilgi vermektedir.

KGF uygulamasından küçük ve orta boy işletme (KOBİ) sahibi tacir ve sanayiciler ile esnaf ve sanatkarlar ve genç girişimciler yararlanabilirler. 250 işçiye kadar çalışan olan işletmeler KOBİ olarak kabul edilmektedirler. KGF garanti/kefaletinin üst sınırı, en çok 400.000 EURO eşdeğeri TL.'sıdır (http://www.kgf.com.tr/kefalet_kosullari.htm).

KGF, KOBİ'lerin kullandığı her türlü nakdi ve gayrinakdi krediye garanti verir. Bu krediler; yeni iş kurma, mevcut tesisin genişletilmesi, hammadde temini, yeni teknoloji kullanımı, yeni iş yerine taşınma, nakit sıkıntısı giderme, ihracatın finansmanı, ithalatın finansmanı, teminat mektubu amaçlı krediler ile KOBİ'lerin kullandığı diğer nakdi ve gayrinakdi kredilerdir (http://www.kgf.com.tr/kefalet_kosullari.htm).

2724. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası

TSKB, özel bir yatırım ve kalkınma bankası olarak müşterilerine sağladığı kredileri, "yatırım" anlayışı ile orta ve uzun vadelerde yoğunlaştırmıştır. Bu tür kredilerin sağladığı uzun dönemli ilişki gereği, müşterilerle kurulan yakın işbirliğinin yanısıra, hizmet vereceği firmaların kapsamlı analizini öngörmektedir. TSKB, girişimcilerin yurtiçi ve yurtdışı yatırımlarına orta ve uzun vadeli kredileriyle destek sağlarken işletme dönemlerindeki finansman ihtiyacını da karşılamak üzere kısa vadeli işletme kredisi de vermektedir. Ayrıca dış ticaretin finansmanı ile ilgili tüm bankacılık hizmetlerini de müşterilerine sunmaktadır (<http://www.tskb.com.tr/ana-faa.htm>).

2725. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanayi ve El Sanatları Genel Müdürlüğü

Temel amacı, KOBİ'lerin faaliyetlerinin mevzuat çerçevesinde tanzim edilmesi ve denetlenmesi ile küçük sanat kooperatiflerinin kurulmasına yardımcı olmaktır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığının kuruluş konumunda, Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri planlamak, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde plan hedeflerine paralel olarak mevzuat düzenlemeleri yapmak, üst yapı kredisi sağlamak, KOBİ'lere örgütlenme, eğitim, tedarik, tanıtma ve pazarlama, teknik ve ekonomik

konularda hizmet vermek, varlıklarını korumak ve geliştirmek için gerekli hukuki yönetsel düzenlemeleri yapmak gibi görev ve sorumluluklar sayılmıştır.

Bakanlığa bağlı Küçük Sanayi ve El Sanatları Genel Müdürlüğü, KOBİ ürünlerinin yurtiçi ve yurtdışı fuarlarda sergilenmesi gibi teknik ve ekonomik danışmanlık hizmetleri de vermektedir.

2726. Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü

Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan "Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Yapılacak İstihdam Yaratıcı ve Teşvik Belgeli Yatırımlar İçin Gerçek ve Tüzel Kişilere Hazine'ye Ait Arazi ve Arsaların Bedelsiz Devrine İlişkin Yönetmelik" uyarınca; Organize sanayi bölgeleri öncelikli olmak üzere, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yatırım yapmak isteyen fiili ve sürekli olarak en az 10 kişilik istihdamı öngören ve teşvik belgesi almış olan gerçek ve tüzel kişiler, Hazineye ait taşınmazların bedelsiz olarak devrinden yararlanabilmektedirler(http://www.milliemlak.gov.tr/projelerimiz/bedelsiz/bed_devir.htm #KALKINMADA_ONCELIK).

2727. GAP Bölgesi Girişim Destekleme ve Yönlendirme Merkezi (GAP-GİDEM)

GAP İdaresi ve Türkiye Kalkınma Bankası'nın ortak bir girişimi olup, GAP'a dahil 9 ildeki KOBİ'lere kuruluş ve yatırım aşamasında; danışmanlık ve yatırım bankacılığı hizmetlerinin sunulması amacını taşımaktadır.

273. Teknik Yardım ve Danışmanlık Hizmeti Veren Kurum ve Kuruluşlar

Bu kısımda, KOBİ'lere teknik destek ve danışmanlık hizmeti veren kurum ve kuruluşlar tanıtılacaktır. Ancak finansman desteği sağlayan kuruluşlar aynı zamanda teknik yardım ve danışmanlık hizmeti de sağladıklarından, sadece kurum ve kuruluşlar isim olarak verilecektir.

KOBİ'lere teknik yardım ve danışmanlık hizmeti sunan kurum ve kuruluşlar şunlardır;

- Türkiye Halk Bankası
- Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı (KÜSGET)
- Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanayi ve El sanatları Genel Müdürlüğü
- Milli Prodüktivite Merkezi (MPM)
- Ticaret ve Sanayi Odaları
- Teşebbüsü Destekleme Ajansı (TDA)
- Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı (TOSYÖV)
- GAP Bölgesi Girişim Destekleme ve Yönlendirme Merkezi (GAP-GİDEM)

Bunların yanı sıra KOBİ'lere teknik yardım ve danışmanlık hizmetleri veren diğer kurum ve kuruluşlar şunlardır;

1- Üniversiteler,

- Yüksek Teknoloji Enstitüleri,
- Fakülteler,
- Meslek Yüksek Okulları,
- Diğer Araştırma Enstitüleri,

2- İlgili Meslek Kuruluşları,

- Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Dernek ve Birlikleri,
- Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Federasyonu,
- Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Konfederasyonu,
- Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK),
- İhracatı Geliştirme Merkezi (İGEME),
- MESS Vakfı,
- Mesleki Eğitim Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (MEKSA),

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KARS'TAKİ SANAYİ İŞLETMELERİNİN FİNANSAL SORUNLARININ VE YAPILARININ ANALİZİNE İLİŞKİN BİR UYGULAMA

30. Araştırmanın Amacı, Kapsamı, Kısıtları ve Yöntemi

300. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın amacı, Kars ilinde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin, temel finansal tablolarından yararlanarak finansal oranlarını yorumlamak ve finansal yapısını değerlendirmek, anket çalışmasıyla da söz konusu işletmelerin finansal sorunlarını tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmektir.

Araştırmanın kapsamı, sektör ayrımı yapmaksızın Kars ili Organize Sanayi Bölgesi ve Organize Sanayi Bölgesi dışında kurulmuş sanayi işletmeleri ile sınırlıdır. Başlangıçta araştırma kapsamına 23 işletme alınmıştır. Ancak 23 işletmeden 5'i araştırma kriterlerine uymadığından, araştırma 18 işletme ile sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamındaki 18 işletmeye anket soru formu gönderilmiş ve aynı zamanda yüz yüze görüşme yapılmak suretiyle ankete tam katılımın sağlanması amaçlanmıştır. Ancak 3 firma çeşitli nedenleri sürerek ankete cevap vermeyi kabul etmemiştir. Dolayısıyla anket 15 işletmenin tam katılımıyla tamamlanabilmiştir.

301. Araştırmanın Kısıtları ve Yöntemi

Bu çalışmada incelenmek istenen dönem, işletmelerin son beş yıllık faaliyet (1998-2002) dönemidir. Ancak ilde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin bir çoğunun yeni kurulmuş olması bu imkanı ortadan kaldırmıştır. Bu nedenle araştırmada incelenen dönem iki yıl ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmada anket ve yüz yüze görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırmada işletme yöneticilerinin sorulara doğru cevap vereceği ve işletmelerin durumlarını gerçekçi olarak belirteceği varsayılmıştır. Ancak işletme yöneticisi konumundaki kişiler, verecekleri bilgilerin kendilerini bağlayacağı düşüncesi ile sağlıklı bilgi vermekten kaçınmış veya sorulan sorular hakkındaki bilgi yetersizliği nedeniyle mantıklı yanıtlar verememişlerdir.

İşletmelere uygulanan anketteki sorular; çoktan seçmeli, öncelik/önemlilik derecesine göre sıralama ve işletmeler hakkında çeşitli bilgiler edinmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Anketteki öncelik/önemlilik derecesine göre sıralama soruları değerlendirilirken; birinci derecede öncelik verilen sorunun tekrarlanma sıklığı (frekansı) belirlenmiş ve toplam içindeki yüzdelik payı bulunmuştur. Örneğin Hammadde Maliyetine 3 işletme 1. derecede öncelik vermişse frekansı 3 ve yüzdelik payı $3/15 = 0,20$ olarak bulunmuştur. İşletmelerin finansal tabloları üzerinde rasyo (oran) analizi yapmak amacıyla son beş yıllık bilanço ve gelir tablosu kalemleri istenmiş ve işletmelerin muhasebecilerinden gerekli bilanço ve gelir tablosu kalemleri elde edilmiştir. Ancak bu analizin güvenilirliği işletmelerin, işletmede cereyan eden mali olayları muhasebeye tam ve doğru olarak yansıtma derecelerine bağlıdır.

31. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

310. Ankete Katılan İşletmelerin Genel Özellikleri

Ankete katılan 15 işletmeden 6'sı gıda sanayinde; 3'ü taşa toprağa dayalı sanayide; 2'si metal sanayinde; 3'ü orman ürünleri sanayinde ve 1 işletmede kimya sanayinde faaliyet göstermektedir. İşletmelerin ürün tanım özellikleri Tablo 21'de verilmiştir.

Tablodan da görüleceği gibi, ilde faaliyet gösteren sanayi işletmeleri ağırlıklı olarak gıda sanayinde yoğunlaşmaktadır. Bunlar içinde de ağırlığı süt ve süt ürünleri üreten işletmeler almaktadır. Bunun nedeni İlin genel tanıtımının yapıldığı birinci bölümde de değinildiği gibi, il ekonomisinin tarım ve hayvancılığa dayalı olması ve ağırlığın hayvancılıkta olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo: 21

Ankete Katılan İşletmelerin Sektör Tanımları ve Ürün Tanım Özellikleri

Sektör Tanımları	Firma Sayısı	Ürün Tanım Özellikleri
Gıda Sanayi	6	Süt ve süt ürünleri, Kristal Şeker
Taşa Toprağa Dayalı Sanayi	3	Çimento, Taş-Mermer İşleme, Hazır Beton
Orman Ürünleri Sanayi	3	Mobilya, Parke-Kereste
Makine-Metal Sanayi	2	Metal Fitings
Kimya Sanayi	1	Temizlik Ürünleri
TOPLAM	15	

Ankete katılan işletmelerin hukuki yapılarına bakıldığında 10 işletmenin anonim; 5 işletmenin ise limited şirket statüsünde olduğu görülmektedir.

311. İşletme Yöneticilerinin Profili

Tablo: 22

Yönetici Konumundaki Kişilerin İşletmedeki Konumu ve Eğitim Düzeyi

Yöneticinin İşletmedeki Konumu		Yöneticinin Eğitim Düzeyi	
İşletmenin Sahibi	11	İlkokul	2
İşletmenin Ortağı	2	Ortaokul	3
Profesyonel Yönetici	2	Lise	5
		Üniversite	5
Toplam	15	Toplam	15

Ankete katılan 15 işletmenin yöneticisi konumunda bulunan kişilerden 11'i (%73,3) aynı zamanda işletmenin sahibi iken, 2'si (%13,3) ortağı ve sadece kalan 2'si(%13,3) profesyonel yönetici konumundadır. Yöneticilerin eğitim durumlarına bakıldığında sadece % 20'si üniversite mezunu kalanı ortaöğretim mezunudur.

312. İşletmelerin Üretim Fonksiyonu Açısından Değerlendirilmesi

3120. İşletmelerin 2002 Yılı Kapasite Kullanım Oranları

Genel olarak ilde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin kapasite kullanım oranları çok düşük bir seviyededir. Ankete katılan 15 işletmeden altısı (% 40'ı) % 50'nin altında bir kapasite ile çalışırken, yedi işletme (%46,7'si) %50 ve üzerinde bir kapasite ile çalışmaktadır. Ancak bu işletmelerden en yüksek kapasite ile çalışan firma % 65 kapasite ile çalışmaktadır. Ankete katılan iki işletmenin kapasite kullanım oranına ilişkin bir bilgi vermemesi nedeniyle KKO hesaplanamamıştır.

Tablo: 23

İşletmelerin 2002 Yılı Kapasite Kullanım Oranları

2002

Kapasite Kullanım Oranları	Firma Sayısı	Dağılım (%)
% 50'nin Altında	6	40,0
% 50 ve Üzeri	7	46,7
Cevapsız	2	13,3
TOPLAM	15	100

3121. İşletmelerin Düşük Kapasite İle Çalışma Nedenleri

Ankete katılan işletmelerden düşük kapasite ile çalışma nedenlerini önem derecesine göre sıralamaları istenmiş ve Tablo 2 4 'teki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo: 24
İşletmelerin Düşük Kapasite İle Çalışma Nedenleri

Öncelik / Önemlilik	Frekans	Dağılım (%)
Mali Sorunlar	6	40,0
Talep Yetersizliği	5	33,3
Kalifiye Eleman Yetersizliği	3	20,0
Diğer	1	7,7
TOPLAM	15	100

Ankete katılan İşletme yöneticilerinden %40' düşük kapasite ile çalışma nedeni olarak en önemlisinin mali sorunlar olduğunu belirtmiştir. % 33,3'ü talep yetersizliğini ve % 20'si kalifiye eleman yetersizliğini düşük kapasite ile çalışma nedeni olarak göstermiştir. İşletmelerden % 7,7'si diğer seçeneğini işaretlemiş, ancak sorunun ne olduğunu belirtmemiştir.

3122. İşletmelerin Kullandıkları Üretim Teknolojileri

İlde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin yeni kurulmuş olması, bir çok işletmenin üretim teknolojilerinin modern olması sonucunu doğurmuştur. Ankete katılan işletmelerin üretim teknolojilerine ilişkin bilgiler Tablo 25' de verilmiştir.

Tablo: 25
İşletmelerin Üretim Teknolojileri

Üretim Teknolojisi	İşletme Sayısı	Dağılım (%)
Modern	9	60,0
Yeni	4	26,7
Biraz Eski	2	13,3
Çok Eski	0	0,0
TOPLAM	15	100

İşletmelerin % 60'ının üretim teknolojisi modern, % 26,7'sinin üretim teknolojisi yenidir. Sadece % 13,3'ünün üretim teknolojisi biraz eskidir. İşletmeler üretim teknolojisi açısından iyi durumdadırlar. Ayrıca işletmeler üretim teknolojilerini satın alma şeklinde elde etmiştir. Dolayısıyla hiçbir işletme finansal kiralama yoluna gitmemiştir.

3123. İşletmelerin Üretim Şekli

İşletmeler, ağırlıklı olarak mevsimlik ve seri üretim yapmaktadırlar. İşletmelerin %33,3'ü mevsimlik üretim yapmaktadır. Bu işletmeler süt ve süt ürünleri üreten işletmelerdir ve bunların bir çoğunun yıllık faaliyet süresi 3 ile 5 ay arasında değişmektedir. İşletmelerin üretim şekillerine ilişkin bilgiler Tablo 26' da verilmiştir.

Tablo: 26
İşletmelerin Üretim Şekli

Üretim Şekli	Firma Sayısı	Dağılım (%)
Mevsimlik Üretim	5	33,3
Seri Üretim	5	33,3
Karma Üretim	3	20,0
Sipariş Üzerine Üretim	2	13,3
TOPLAM	15	100

3124. İşletmelerin Üretimle İlgili Olarak Karşılaştıkları Sorunlar

İşletmelerin üretimle ilgili olarak karşılaştıkları sorunları tespit etmek amacıyla karşılaştıkları sorunları önem derecesine göre sıralamaları istenmiş ve Tablo 27'deki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo: 27

İşletmelerin Üretimle İlgili Olarak Karşılaştıkları Sorunlar

Öncelik/ Önemlilik	Frekans	Dağılım (%)
Hammadde Maliyeti	5	33,3
Enerji Maliyeti	5	33,3
Hammadde Temini	4	26,7
Ulaşım	1	6,7
Altyapı Eksikliği	0	0,0
Diğer	0	0,0
TOPLAM	15	100

Ankete katılan işletme yöneticileri üretimle ilgili olarak karşılaştıkları sorunlarda birinci öncelik olarak % 33,3'ü hammadde maliyeti ve enerji maliyetini belirtmişler, ikinci öncelik olarak % 26,7'si hammadde teminini, üçüncü öncelik olarak % 6,7'si ulaşımı belirtmişlerdir.

İşletme yöneticileri ile yapılan yüz yüze görüşmede; işletme yöneticileri aşağıdaki sorunlarının üretimi aksattığını ve üretim maliyetlerini yükselttiğini belirtmişlerdir:

- 1- Gıda sektöründe faaliyet göstermekte olan ve süt ve süt ürünleri üreten işletmeler; Köylerde kaçak olarak faaliyet göstermekte olan mandıraların (yörede "Zavot" olarak adlandırılan), süt alımlarında fiyat yükselttiklerini, bu nedenle süt temininde sıkıntıya düştüklerini veya daha yüksek bir fiyat ödemek zorunda kaldıklarını ve dolayısıyla üretim maliyetlerinin arttığını belirtmişlerdir.
- 2- Orman ürünleri üreten işletmeler, elektrik enerjisinin düşük voltajda veya sabit olmaması nedeniyle üretimde kullandıkları takım tezgahlarının bozulmasına yol açtığını belirtmişlerdir.

313. İşletmelerin Finans Fonksiyonu Açısından Değerlendirilmesi

3130. İşletmelerin Finansman Kaynakları

İşletmelerin finansman politikalarını tespit etmek amacıyla yararlanma durumuna göre öncelikli olarak tercih ettikleri finansman kaynaklarını belirtmeleri istenmiş ve Tablo 28'deki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo: 28

İşletmelerin Öncelikli Olarak Yararlandıkları Finansman Kaynakları

Öncelik / Önemlilik	Frekans	Dağılım (%)
Borçlanma	8	53,4
Sermaye Artırımı	5	33,3
Otofinansman	2	13,3
TOPLAM	15	100

İşletme yöneticilerinin % 53,4'ü öncelikli olarak borçlanmayı tercih etmektedir. %33,3'ü sermaye artırımını, %13,3'ü ise otofinansmanı tercih etmektedir.

3131. İşletmelerin Kullandıkları Yabancı Kaynaklar

Ankete katılan işletmelerden öncelikli olarak kullandıkları yabancı kaynakları belirtmeleri istenmiş ve Tablo 29'daki sonuçlar elde edilmiştir.

İşletmelerin % 40'ı teşviklerden yararlanmaktadır. Teşvikler bir tarafa bırakılırsa işletmelerin % 20'si kısa vadeli banka kredisi, % 20'si satıcı kredileri ve kalan % 20'si diğer finansman kaynaklarını kullanmaktadır.

Tablo: 29

İşletmelerin Borçlanmada Öncelikli Olarak Tercih Ettikleri Yabancı Kaynaklar

Öncelik / Önemlilik	Frekans	Dağılım (%)
Teşvik Belgesine Bağlı Ort.Vad.Kred.	6	40
Kısa Vadeli Banka Kredisi	3	20
Satıcı Kredileri	3	20
Diğer	3	20
TOPLAM	15	100

Ankete katılan işletmelerden diğer seçeneğini işaretleyen işletmelerle yapılan görüşmede; teşviklerden bürokratik engellerden dolayı yararlanamadıklarını, kredi faizlerinin yüksek olması nedeniyle banka kredisi kullanamadıklarını ve bu nedenle işletme ortaklarının işletmeye borç vermesi şeklinde finansman sağladıklarını, ayrıca tefecilerden borçlandıklarını belirtmişlerdir.

3132. İşletmelerin Yatırım Yaparken Kullandıkları Teşvikler

Ankete katılan işletmelerden 9'u, yatırım yaparken hiçbir teşvik almadıklarını belirtmişlerdir. Buna karşılık kalan 6 işletme; Yatırım İndirimi, İşletme Kredisi, KDV İstinası, Makine-Teçhizat Kredisi, Gümrük Muafiyeti, Acil Destek Kredisi gibi teşviklerin bir yada birkaçını kullanmıştır.

3133. İşletmelerin Modern Finans Tekniklerinden Yararlanma Durumu

Ankete katılan işletme yöneticilerine modern finans tekniklerini kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur. Bir çok işletme yöneticisi bu kavramın tanımını bile bilmezken, diğer bir kesimde kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Bu, ilde bu hizmeti verecek bir örgütlenmenin olmamasının doğal bir sonucudur.

3134. İşletmelerin Finansman Konusunda Karşılaştıkları En Önemli Sorunlar

İşletmelerin finansal sorunlarını tespit etmek amacıyla, işletme yöneticilerinden finansman konusunda karşılaştıkları sorunları önem derecesine göre sıralamaları istenmiş ve tablo 30'daki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo: 30

İşletmelerin Öncelikli Finansal Sorunları

Öncelik / Önemlilik	Frekans	Dağılım (%)
Öz kaynak Yetersizliği	3	20,0
Alacakların Zamanında Tahsil Edilememesi	3	20,0
Kredi Maliyetlerinin Yüksek Olması	3	20,0
Kredi Bulamama	3	20,0
Girdi Maliyetlerinin Yüksek Olması	2	13,3
Teşviklerden Yararlanamama	1	6,7
Teknoloji Maliyetleri	0	0,0
TOPLAM	15	100

Ankete katılan işletme sahiplerinin % 20'si finansman konusundaki öncelikli sorunlarının öz kaynak yetersizliği, % 20'si alacakların zamanında tahsil edilememesi, % 20'si kredi maliyetlerinin yüksek olması ve % 20'si kredi bulamama olduğunu belirtmişlerdir. Kalan % 20'lik kesim ise öncelikli finansman sorunlarının; girdi maliyetlerinin yüksek olması ve teşviklerden yararlanamama, olduğunu belirtmişlerdir.

314. İşletmelerin Pazarlama Fonksiyonu Açısından Değerlendirilmesi

İlde faaliyet göstermekte olan sanayi işletmelerinin çoğunluğu ürettikleri ürünleri Kars ve çevresinde pazarlayabilmektedir. Bu yönüyle işletmeler yerel işletme özelliği taşımaktadırlar.

Ankete katılan işletme yöneticileri ile yapılan görüşmede; işletme yöneticileri, Erzurum ilinin bir tampon bölge oluşturduğunu ve batıdan gelen talepler Erzurum'dan karşılandığı için ürünlerini batı bölgelere satamadıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla Pazar alanlarını Kars ve çevresi ile sınırladığını ve tek çıkış yolunun komşu ülkelere ihracat yapmak olduğunu belirtmişlerdir. Ancak komşu ülkelerden özellikle sınır komşusu olan Ermenistan ile ülkemiz arasındaki siyasi krizlerden dolayı sınır kapısının kapatılması ticari ilişkilerimizi sekteye uğratmış ve bölgedeki işletmeleri zor duruma düşürmüştür.

3140. İşletmelerin Ürün Pazar Alanı

Ankete katılan işletme yöneticilerine ürettikleri ürünlerin pazar alanları sorulmuş ve Tablo 31'deki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo: 31
İşletmelerin Ürün Pazar Alanı

	İşletme Sayısı	Dağılım (%)
Kars ve Çevresi	7	46,7
Kars ve Diğer Bölgeler	6	40,0
Yurtdışı	2	13,3
TOPLAM	15	100

Ankete katılan sanayi işletmelerinin % 46,7'si ürettikleri ürünleri Kars ve çevresine arz etmektedirler. İşletmelerin % 40'ı ürünlerini Kars'ın yanı sıra Diğer Bölgelere arz etmektedirler. İşletmelerin % 13,3'ü ise yurtdışına satış yapmaktadır.

3141. İşletmelerin İhracat Yapma Durumu

İlde faaliyet gösteren sanayi işletmeleri, genel yapı itibariyle yerel işletme özelliği taşımaktadırlar. İşletmelerin bir çoğu, değil yurt dışı yurt içine dahi mal verememektedir. Ürünlerini ancak Kars ve çevresinde pazarlayabilmektedir.

Ankete katılan sanayi işletmelerinden % 86,7'si (13 işletme) ihracat yapmamaktadır. İşletmelerin sadece % 13,3'ü (2 işletme) ihracat yapmakta olup, biri taşa toprağa dayalı sanayinde faaliyet göstermekte olan Kars Çimento Fabrikası ve diğeri metal sanayinde faaliyet göstermekte olan Doğu Metal Sanayidir. Söz konusu işletmeler kendi imkanlarıyla ihracat yaptıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca ihracatta karşılaştıkları sorunları öncelik sırasına göre; Banka Hizmetlerinin Yetersizliği, Bürokratik Engeller ve Dış Ticareti Yönlendiren Kurumların Yetersizliği şeklinde sıralamışlardır.

3142. İşletmelerin Kredili Satış Yapma Durumu

Ankete katılan işletme yöneticilerinin, kredili satış yapıp yapmadıklarını belirlemek ve kredili satış yapmıyorsa yapmama nedenlerini tespit etmek amacıyla bu yönde soru sorulmuş ve Tablo 32'deki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo: 32
İşletmelerin Kredili Satış Yapma Durumu

	İşletme Sayısı	Dağılım (%)
Evet	12	80
Hayır	3	20
TOPLAM	15	100

Tablodan da görüleceği gibi işletmelerin % 80 kredili satış yapmaktadır. Kredili satış yapan işletmelerin kredili satışta en çok tercih ettikleri vadeler Tablo 33'de verilmiştir.

Tablo: 33
İşletmelerin Kredili Satışta Kullandıkları Vadeler

Öncelik / Önemlilik	Frekans	Dağılım (%)
1 Ay	4	33,3
3 Ay	5	41,7
6 Ay	3	25,0
TOPLAM	12	100

Kredili satış yapan işletmelerin % 41,7'si, öncelikli olarak 3 ay vadeli satış yapmayı tercih etmektedir. % 33,3'ü ise, 1 ay vadeli satış yapmayı tercih etmektedir.

Kredili satış yapmayan işletmeler, kredili satış yapmama nedenleri olarak, tahsilatta karşılaşılan güçlükleri ve piyasadaki dalgalanmaları göstermişlerdir.

315. İşletmeleri En Fazla Etkileyen Ekonomik Olaylar

İşletmeler dinamik bir çevrede çalışmalarını sürdürürler. Sürekli gelişen ve değişme gösteren bu çevreden belirli girdiler (üretim öğeleri) alan işletmeler, bunları üretim sürecinden geçirdikten sonra mal ve hizmet olarak yine çevreye verirler. Çalışmaların sürdürüldüğü çevredeki değişik öğeler, işletmelerin faaliyetlerini etkiler. İşletme sahiplerinin ve yöneticilerinin bu öğelerin neler olduğunu ve işletmenin çalışmalarını ne ölçüde etkilediğini bilmeleri gerekir. İşletmelerin çalışmalarında etkili olan çevresel faktörler;

- Ekonomik çevre
- Sosyal çevre,
- Teknolojik çevre,
- Hukuksal ve siyasal çevre,
- Uluslar arası çevre,

olmak üzer beş grupta toplanabilir.

İşletme ile çevresindeki öğeler arasındaki ilişkiler iki yönlüdür. İşletmelerin çalışmaları bu öğelerden geniş ölçüde etkilenir. Bunun yanı sıra, işletmeler de tutum ve davranışları ile ekonomik politikaları etkileyebilirler, toplumsal davranışları biçimlendirebilirler, yeni teknolojiler geliştirebilirler ve siyasal kararların alınmasında etkili olabilirler. Bununla beraber, bir çok işletmenin, özellikle küçük işletmelerin, bireysel olarak çevresel öğeleri etkilemeleri pek olası değildir. Bu nedenle, onlar çoğunlukla çevresel öğeleri etkilemek yerine, mevcut koşullara uyum sağlamaya çalışırlar (ALPUGAN ve diğerleri, 1995, s.48).

Kars ilinde faaliyet göstermekte olan sanayi işletmeleri yukarıda belirtilen çevresel faktörlerden etkilenmektedirler. İldeki işletmeler yapı itibariyle küçük işletme olmaları nedeniyle bu çevresel faktörlere uyum sağlamak zorundadırlar. Anket çalışmasında, işletmeleri en fazla etkileyen ekonomik çevre faktörlerini tespit etmek amacıyla işletme yöneticilerinden işletmelerini en fazla etkileyen ekonomik olayları önem derecesine göre sıralamaları istenmiş ve Tablo 34'deki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo: 34

İldeki Sanayi İşletmelerini En Fazla Etkileyen Ekonomik Olaylar

Öncelik /Önemlilik	Frekans	Dağılım (%)
Ekonomik İstikrarsızlık	6	40,0
Sektörel İstikrarsızlık	5	33,3
Siyasi İstikrarsızlık	3	20,0
Global Krizler	1	6,7
TOPLAM	15	100

Ankete katılan işletme yöneticilerinin % 40'ı işletmelerini en fazla etkileyen ekonomik olayların, ekonomik istikrarsızlıklar olduğunu, % 33,3'ü Sektörel istikrarsızlıklar olduğunu belirtmişlerdir. İşletmelerin % 20'si siyasi istikrarsızlıklardan ve % 6.7'si Global krizlerden etkilendiklerini belirtmişlerdir.

32. Ankete Katılan İşletmelerin Finansal Yapılarının Oran (Rasyo) Yöntemi İle Analizi

320. Oran Yöntemi İle Analiz

Finansal tablolar analizinde kullanılan en yaygın yöntemlerden birisi de oran yöntemi ile analiz tekniğidir.

Bu analiz tekniğinde, finansal tablolardaki kalemler arasındaki anlamlı ilişkiler, birbirinin yüzdesi veya birkaç katı olarak belirtilmektedir. “Rasyo yöntemi ile analiz” biçiminde adlandırılan bu yöntemde, hesap veya hesap grupları arasında matematiksel ilişkiler kurulmak suretiyle, işletmenin; ekonomik ve mali yapısı ile karlılık, çalışma durumu hakkında bir yargıya ulaşılmaya çalışılmaktadır. Mali analiz tekniğinde, oran sözcüğü, finansal tablolar analiziyle ilgili çalışmalar bakımından, her biri aynı anlam taşıyan homojen değerler arasındaki oransal bağlantıları yansıtmaktadır. Başka bir anlatımla oran, iki kalem arasındaki ilişkinin basit matematik ifadesidir. Oranların hesaplanması tek başına bir amaç değildir. Önemli olan bir mali araç niteliğinde olan oranların, işletmenin amaçları ile bütünleştirilerek değerlendirilmesi ve yorumlanmasıdır (AKDOĞAN-TENKER, 2001, s. 606).

Oran analizinden gereği gibi yararlanılabilmesi için hesaplanan oranların iyi bir şekilde yorumlanması ve aşağıdaki karşılaştırmaların yapılması gerekir:

- Firmanın finansal oranları aynı sanayide yer alan firmalarınkiyle ya da sanayi standartları (ortalamaları) ile karşılaştırılmalıdır. Başka bir ifadeyle, sanayi karşılaştırmaları yapılmalıdır.
- İlgili şirket için çeşitli oranlar, finansal sağlamlığın yönünü ve şirket etkinliklerinin başarımını görmek amacıyla birkaç yıl boyunca aldığı değerler kullanılarak karşılaştırılmalıdır. Başka bir deyişle, eğilim analizi yapılmalıdır.

Oran analiz tekniğinin amacı, kalemler arası anlamlı ve yararlı ilişkilerden yola çıkarak bir işletmenin borç ödeme gücünü, aktiflerin verimliliğini, yabancı kaynak kullanım durumunu ve karlılığını ölçmektir. Böylece bir işletmenin kendi içinde statik veya dinamik bir analiz yapılabileceği gibi, işletmeler arası karşılaştırmalar yapılarak işletmenin başarısının daha gerçekçi bir şekilde değerlendirilmesi sağlanmış olur(TANDOĞAN, 2002, s. 140).

Kars ilinde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinden, anket çalışmasına katılan 15 işletmenin bilanço ve gelir tablolarına ilişkin veriler alınmıştır. İşletmelerden geriye dönük olarak son beş yıllık bilanço ve gelir tablosuna ilişkin verilerin istenmesine rağmen, bir çok işletmenin faaliyet başlangıcının beş yıl öncesine kadar inmemesi nedeniyle, analiz, 2 yıllık bir dönemle (2001-2002) sınırlandırılmıştır.

Ankete katılan işletmelerden altısı gıda sanayinde, üçü taşa toprağa dayalı sanayide, üçü orman ürünleri sanayinde, ikisi metal sanayide ve bir işletme de kimya sanayinde faaliyet göstermektedir.

Ankete katılan işletmeler için hesaplanan oranların seçiminde; işletmelerden alınan bilanço ve gelir tablosu bilgilerine göre, tüm işletmeler için hesaplanabilen oranlar tercih edilmiştir. Oranların hesaplanış biçimi Ek-2’de verilmiştir. Bu Çalışmada kullanılan oranlar şunlardır;

a- Likidite Oranları

- o Cari Oran
- o Asit – test Oranı

b- Faaliyet Oranları

- o Stok Devir Hızı Oranı
- o Aktif Devir Hızı Oranı
- o Dönen Varlık Devir Hızı Oranı
- o Duran Varlık Devir Hızı Oranı

c- Finansal Yapı (Kaldıraç) Oranları

- o Toplam Borç Oranları
- o Borç / Öz sermaye Oranları

- Kısa Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak Oranları
- Uzun Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak Oranları

d- Karlılık Oranları

- Brüt Satış Karı Oranı
- Faaliyet Karı Oranı
- Net Kar Oranı
- Aktif Karlılık Oranı
- Öz sermaye Karlılık Oranı

Oran yöntemi ile analiz tekniğinden beklenen yararı sağlamak amacıyla, işletmeler için hesaplanan oranlar, işletmenin faaliyette bulunduğu sektördeki diğer işletmelerin oranları ile karşılaştırma yapılarak değerlendirilecektir. Ayrıca kıyaslama yaparken her oran için sektör ortalaması hesaplanmak suretiyle işletmenin sektör içindeki durumu analiz edilmeye çalışılacaktır. Ancak kimya sanayinde tek bir işletmenin bulunması nedeniyle, bu sektör analiz dışı bırakılacaktır.

321. Gıda Sanayinde Faaliyet Gösteren İşletmelerin Finansal Yapılarının Oran Yöntemi İle Analizi

3210. İşletmelerin Likidite Oranları

Ankete katılan 6 işletmenin, 2001-2002 yıllarına ait bilançolarından yararlanılarak hesaplanan likidite oranları (cari oran, asit test oranı) aşağıda verilmiştir.

Gıda sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin cari oranlarına bakıldığında, dört işletmenin cari oranının 2'nin üzerinde olduğu görülmektedir. İki işletmenin ise cari oranları çok düşük bir seviyededir. Buna göre sektörde faaliyette bulunan işletmelerin %66'sının likiditelerinin yüksek olduğunu ve kısa vadeli borçlarını ödeme gücünün olduğunu söyleyebiliriz. Ancak kesin bir yargıya varmadan önce işletmelerin dönen varlıkları içinde stoklarını payının ne kadar olduğuna bakılması gerekir. Bu nedenle işletmelerin asit-test rasyosuna bakmalıyız.

Tablo: 35
İşletmelerin Cari Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	0,75	0,70	0,73
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş	0,88	0,31	0,60
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	5,60	1,78	3,69
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ*	--	--	--
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	12,20	0,80	6,50
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	66,0	153	110
A.O	17,09	31,32	24,30

* İşletmenin KVB kalemi olmadığından cari oranı hesaplanamamıştır.

Tablo: 36
İşletmelerin Asit-Test Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	0,07	0,01	0,04
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş	0,14	0,01	0,08
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	3,49	0,54	2,02
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ*	--	--	--
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	11,50	0,17	5,84
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	11,0	18,0	14,50
A.O.	5,24	3,75	4,50

* İşletmenin KVB kalemi olmadığından asit-test oranı hesaplanamamıştır.

İşletmelerin cari oranları ile asit-test oranları (Tablo 35-36) birlikte incelendiğinde, cari oranları çok yüksek iken (sektör ortalaması 24,3), asit-test oranları düşüktür. Bu işletmelerin dönen varlıkları içerisinde stokların payının yüksek olduğunu gösterir. Ancak yine de işletmelerin cari oranları, cari oran için ideal kabul edilen değer üzerinde. Dolayısıyla işletmelerin % 66'sının likidite sıkıntısı içinde olmadıklarını söyleyebiliriz.

3211. İşletmelerin Faaliyet (Aktivite) Oranları

Ankete katılan 6 işletmenin 2001-2002 yıllarına ait bilanço ve gelir tablolarından yararlanılarak hesaplanan faaliyet oranları aşağıda verilmiştir.

Faaliyet oranları için ideal kabul edilebilecek değerler yoktur. Ancak hesaplanan bu oranların yüksek olması arzulanır.

Tablo: 37
İşletmelerin Stok Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	1,96	0,89	1,43
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş.	0,47	1,20	0,84
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	2,36	14,73	8,55
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ	6,30	28,00	17,15
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	21,6	24,00	22,80
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	0,50	2,60	1,55
A.O.	5,53	11,90	8,72

Stok devir hızının yüksek olması, genellikle işletmenin daha fazla kar elde etmesine olanak verdiği gibi, daha az sermayenin stoklara yatırılmış olduğunu ifade eder.

Gıda sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin stok devir hızı oranlarına bakıldığında (Tablo 37), sektör ortalaması 8,72 olarak görülmektedir. Ancak bu oranın sektörü temsil kabiliyeti yoktur. Çünkü işletmelerin stok devir hızlarının dağılımı normal dağılıma uymamaktadır. Ancak yine de sektör hakkında bir fikir vermesi açısından önemlidir.

Buna göre tablo 37'deki işletmelerin ortalama stok devir hızlarının, bu ortalama oranın altında veya üstünde oluşuna göre bir değerlendirme yapacak olursak; işletmelerin % 66,7'sinin stok devir hızının yüksek % 33,3'ünün ise düşük olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo: 38
İşletmelerin Aktif Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	0,80	0,47	0,64
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş	0,19	0,44	0,32
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	0,22	0,21	0,22
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ	1,84	3,92	2,88
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	9,68	3,72	6,70
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	0,26	0,77	0,52
A.O.	2,17	1,59	1,88

Aktif devir hızı bir işletmenin karlılığını belirleyen önemli etmenlerden biridir. Diğer koşullar aynı kalmak üzere varlık devir hızı daha yüksek olan işletmelerin, karlılık oranları daha yüksektir. Ayrıca toplam varlıklar içinde duran varlıkların payı daha yüksek olan endüstrilerde aktif devir hızı görece olarak daha düşüktür.

Gıda sanayinde faaliyette bulunan işletmeler için hesaplanan aktif devir hızı oranlarının sektör ortalaması 1,88'dir. Bu ortalama göre işletmelerin aktif devir hızlarını değerlendirirsek; işletmelerin % 66'sının aktif devir hızı oranı ortalamanın altında, % 37'sinin ise ortalamanın üzerindedir.

Tablo: 39
İşletmelerin Dönen Varlık Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	2,11	1,24	1,68
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş.	0,46	1,28	0,87
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	228	298	263
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ	2,97	12,90	7,94
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	12,43	10,94	11,69
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	0,61	1,84	1,23
A.O.	41,10	54,37	47,74

Bir işletmenin, dönen varlıkları toplamı, o işletmenin işletme (çalışma) sermayesini gösterir. Dönen varlık devir hızı oranı ise; yüksek olması halinde, işletme sermayesinin yetersizliğini, stok ve alacakların devir hızlarının yüksek olduğunu, stok ve alacakların nispeten az işletme sermayesine gereksinme gösterdiğini ifade edebilir. Düşük olması ise, tersi durumların ifadesi olabilir.

Tablo 39 incelendiğinde, dönen varlık devir hızı oranı sektör ortalamasının 47,74 olarak hesaplandığı görülmektedir. Oranın yüksek çıkması Can Süt Mamülleri A.ş.'nin dönen varlık devir hızı oranının, diğer işletmelerin oranından çok yüksek olmasından kaynaklanmıştır. Bu işletme gözardı edilirse, yeni sektör ortalaması 4,68 olarak hesaplanır.

İşletmelerin dönen varlık devir hızlarının düşük veya yüksek olmasının neyi ifade ettiği yukarıda açıklanmıştır. Buna göre işletmelerin dönen varlık devir hızlarının düşük veya yüksek olmasının işletmeye ne tür bir etkisi olduğunu tespit etmek amacıyla ilgili kalemler üzerinde ayrıntılı bir çalışma yapmak gerekir. Bu ise işletme sermayesi analizinin bir konusunu teşkil etmekte olup, çalışmamızın konusu dışındadır.

Tablo: 40
İşletmelerin Duran Varlık Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	0,54	1,22	0,88
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş.	0,84	0,89	0,87
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	0,22	0,21	0,22
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ	4,80	6,83	5,82
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	43,76	9,79	26,78
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	0,51	1,73	1,12
A.O.	8,45	3,45	5,95

Duran varlık devir hızı oranı, işletmede duran varlıklara aşırı bir yatırım yapıp yapılmadığının saptanmasında kullanılan bir ölçüdür. Oranın düşük olması veya zaman içinde düşme eğilimi göstermesi, işletmenin tam kapasite ile çalışmadığını veya duran varlıklardan yeterince gelir sağlanamadığını gösterebilir. Öte yandan oranın çok yüksek olması, işletmenin duran varlıklarının kapasitelerinin üzerinde kullanıldığını gösterir. Bu orana ilişkin ideal bir değer olmamakla beraber, büyük sanayi işletmelerinde oranın 2 olması uygun görülmektedir (AKDOĞAN-TENKER, 2001, s.632).

Tablo 40 incelendiğinde; genel olarak, işletmelerin duran varlık devir hızı oranlarının düşük olduğu, ancak iki işletmenin söz konusu oranlarının, diğer işletmelere nazaran çok yüksek olması nedeniyle sektör ortalamasının yüksek hesaplandığı görülmektedir. Bu durum işletmelerin düşük kapasite ile çalıştıklarının bir göstergesidir. Zira yapılan anket çalışmasında da, ilde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin % 40'ının (Bkz.Tablo: 23), kapasite kullanım oranının % 50'nin altında olduğu tespit edilmiştir.

3212. İşletmelerin Finansal Yapı (Kaldıraç) Oranları

Finansal yapı oranları, işletmelerin kaynak yapısının ve uzun vadeli borç ödeme gücünün ölçülmesinde kullanılmaktadır. Başka bir ifadeyle, işletmenin öz kaynağının yeterli olup olmadığı, kaynak yapısı içinde borç ve öz kaynağın dengesi ve öz kaynak olarak yaratılan fonların ne tür dönen varlık veya duran varlıklara kullanıldığının ölçülmesinde kullanılan oranlardır.

Ankete katılan 6 işletmenin 2001-2002 yıllarına ait bilançolarından yararlanılarak hesaplanan finansal yapı oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo: 41
İşletmelerin Toplam Borç Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	53	81	67
FIGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş.	74	81	78
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	60	39	50
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ *	--	--	--
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	6,0	42	24
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	0,0	0,0	0,0
A.O.	50	59	55

*İşletme Yabancı Kaynak kullanmamıştır.

Tablo 41'de, işletmelerin 2001-2002 yıllarına ilişkin toplam borç oranları verilmiştir. Tablodan da görüleceği gibi, işletmelerin % 50'sinin toplam kaynakları içinde yabancı kaynaklarının oranı % 50 ve üzerindedir. % 50'sinin ise ya hiç yabancı kaynak kullanmadığı ya da çok az miktarda kullandığı görülmektedir.

Bu oran, finansal kaldıraç oranı olarak da nitelendirilmektedir. Bu oranın belli bir noktaya kadar yükselmesi, finansman kaldıracının etkisiyle işletmenin karlılığını artırır. Ancak bu noktadan sonraki her düzeyde işletmenin riskli hale gelmesine borç ödemede sıkıntıya düşmesine neden olur.

Buna göre, yukarıda sözü edilen işletmelerden, yabancı kaynak oranı yüksek olan işletmeler karlı olabilecekleri gibi, borç ödeme sıkıntısı içinde de olabilirler. Bunu belirlemek için işletmelerin ortalama sermaye maliyetinin hesaplanması gerekir. Ayrıca borç / öz sermaye oranları hesaplanmak suretiyle de işletmelerin durumları belirlenebilir.

Tablo: 42
İşletmelerin Borç /Öz sermaye Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	1,13	4,26	2,70
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş.	2,85	4,26	3,56
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	1,50	0,64	1,07
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ	--	--	--
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	0,06	0,72	0,39
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	--	0,00	0,00
A.O.	1,39	2,47	1,93

Tablo 42'de, işletmelerin inceleme dönemlerine ilişkin borç / öz sermaye oranları verilmiştir. Bu oranın ülkemiz şartlarında % 150 -200 arasında olmasının yeterli kabul edilebileceği daha önce belirtilmişti. Buna göre bir değerlendirme yapacak olursak; yukarıdaki tabloda sektör ortalaması normal kabul edilebilir. İşletmelerin söz konusu dönemlere ilişkin ortalamalarına bakıldığında ise, iki işletmenin borç / öz sermaye oranının yüksek olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu işletmelerin riskli çalıştıkları ve borçlarını ödemede güçlüklerle karşılaştıkları söylenebilir.

Tablo 43'de, işletmelerin Kısa Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak oranları verilmiştir. Tablo 41 ile tablo 43 ve 45 birlikte incelenecek olursa, işletmelerin varlıklarını kısa vadeli yabancı kaynaklarla finanse ettikleri görülecektir. Çünkü toplam yabancı kaynaklar içinde uzun vadeli yabancı kaynaklara yer verilmemiştir. Bu, ilde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin küçük ve orta ölçekli sanayi işletmesi olmalarının doğal bir sonucudur. Çünkü, bu işletmelerin uzun vadeli borç bulma imkanları kısıtlı veya imkansızdır.

Tablo: 43

İşletmelerin Kısa Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	59	75	67
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş.	74	81	78
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	20	5,0	13
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ	--	--	--
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	6,0	42	24
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	0,0	0,0	0,0
A.O.	40	51	45

Kars ilindeki işletmeler, kısa vadeli yabancı kaynak kullanımları , daha çok ortaklardan borçlanma şeklinde olmaktadır. Banka kredilerinin maliyetlerinin yüksek olması, bankaların işletmelerden yüksek teminatlar istemesi nedeniyle işletmeler, banka kredilerini kullanmakta isteksizdirler.

Tablo: 44

İşletmelerin Uzun Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	--	--	--
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş.	--	--	--
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	40	34	37
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ	--	--	--
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	--	--	--
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	--	--	--
A.O.	40	34	37

3213. İşletmelerin Karlılık Oranları

Ankete katılan 6 işletmenin 2001-2002 yıllarına ait bilanço ve gelir tablolarından yararlanılarak hesaplanan karlılık oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo: 45
İşletmelerin Brüt Satış Karı Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	15	31	23
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş	22	16	19
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	29	13	21
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ	16	12	14
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	10	9,0	10
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	20	31	26
A.O.	19	19	19

Tablo 45’de, işletmelerin brüt satış kar oranları verilmiştir. Gıda sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin brüt satış kar oranlarının sektör ortalaması % 19’dur. Bu, toplam satışlar içerisinde, satışların maliyetinin payının yüksek olduğunun bir göstergesidir. İşletmelerin bu oran üzerinden, faaliyet giderleri, finansman giderleri v.b. giderleri ödemeleri gerektiğini düşünürsek % 19’luk bir satış kar oranının yetersiz olduğu açıktır. Ancak sektör içinde bir değerlendirme yapılacak olursa; işletmelerin % 66’sının diğer işletmelere nazaran karlı çalıştıkları söylenebilir. Ancak yine de, ülkemiz koşullarında % 19’luk bir oran kesinlikle yeterli değildir.

Tablo 46’da, gıda sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin faaliyet karı oranları verilmiştir. Sektör ortalamasına bakıldığında, % 8 gibi çok düşük bir değerde olduğu görülmektedir. Hatta işletmelerin faaliyet giderlerini dahi karşılayamadıkları görülmektedir. Bu durum işletmelerin esas faaliyet konularında, verimli bir şekilde çalışmadıklarının bir göstergesidir. Ancak bunda incelenen dönemde, ülkemizde yaşanan ekonomik krizlerin büyük bir etkisinin olduğu kanaatindeyiz.

Tablo: 46
İşletmelerin Faaliyet Karı Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	11	14	13
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş	--	4,0	4,0
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	--	--	--
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ	5,0	6,0	6,0
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	2,0	4,0	3,0
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	12	--	12
A.O.	8,0	7,0	8,0

Tablo 47’de, gıda sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin net kar oranları verilmiştir. Net kar oranlarının söz konusu sektör için ortalaması % 4 olarak hesaplanmıştır. Normal şartlar altında işletmelerin, bu net kar oranları ile faaliyetlerini sürdürmeleri mümkün değildir. Net kar oranlarının böylesine düşük çıkmasının nedeni, incelenen dönemde ülkemizde yaşanan krizler olabileceği gibi, işletmelerin gerçek durumlarını muhasebeye tam olarak yansıtılmaları da olabilir.

Tablo: 47
İşletmelerin Net Kar Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	--	--	--
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş	--	3,0	3,0
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	--	--	--
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ	3,0	4,0	4,0
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	1,0	3,0	2,0
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	5,0	--	5,0
A.O.	3,0	4,0	4,0

Tablo: 48
İşletmelerin Aktif Karlılık Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	--	--	--
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş	--	1,0	1,0
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	--	--	--
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ	6,0	17	12
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	13	10	12
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	1,0	--	1,0
A.O.	7,0	9,0	8,0

Aktif karlılık oranı, daha önce değinildiği gibi işletmede aktiflerin ne ölçüde verimli kullandığının saptanmasında kullanılan bir ölçüdür. Tablo 48’de gıda sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin aktif karlılık oranları verilmiştir. Sektörün ortalama aktif karlılık oranı % 8’dir. Tablo incelendiğinde, sadece iki işletmenin aktif karlılık oranının, sektördeki diğer işletmelere nazaran iyi olduğu görülmektedir.

Tablo: 49
İşletmelerin Öz sermaye Karlılık Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ŞEKER FABRİKASI A.Ş.	--	--	--
FİGARO END. SÜT ÜRÜNLERİ A.Ş	--	7,0	7,0
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	--	--	--
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ	7,0	26	17
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ LTD. ŞTİ	16	28	22
ÖZKAR SÜT ÜRÜNLERİ LTD.ŞTİ.	1,0	--	1,0
A.O.	8,0	20	14

Öz sermaye karlılık oranı, işletme sahip veya sahipleri tarafından sağlanan kaynağın bir birimine düşen kar payını göstermektedir. İşletmenin yönetimindeki başarı derecesi ile karlılık durumunun analizinde, söz konusu oran, önemli bir göstergedir. Tablo 49'da gıda sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin söz konusu dönemlere ilişkin öz sermaye karlılık oranları verilmiştir. Sektörün ortalaması % 14 olarak hesaplanmıştır. Ancak bu oran sektörü temsil etmemektedir. Çünkü iki işletmenin öz sermaye karlılık oranları diğer işletmelere göre çok yüksektir. Dolayısıyla sektördeki iki işletme hariç, diğer işletmelerin öz kaynaklarını verimli kullanmadıkları söylenebilir.

322. Taşa Toprağa Dayalı Sanayide Faaliyet Gösteren İşletmelerin Finansal Yapılarının Oran Yöntemi İle Analizi

3220. İşletmelerin Likidite Oranları

Taşa toprağa dayalı sanayide faaliyet gösteren ve anket çalışmasına katılan 3 işletmenin, 2001-2002 yılı bilançolarından yararlanılarak hesaplanan likidite oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo: 50
İşletmelerin Cari Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	1,62	2,49	2,06
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	1,50	1,96	1,73
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	0,12	0,15	0,14
A.O.	1,08	1,53	1,31

Tablo 50’de, taş toprağa dayalı sanayide faaliyet gösteren üç işletmenin 2001-2002 dönemlerine ilişkin cari oranları ve oranların sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 1,31 olarak hesaplanmıştır. Bu ortalama, ideal kabul edilen değerin altında olmasına rağmen, ülkemiz koşulları için yeterli sayılabilir. Buna göre, işletmelerden Sanguoğulları Hazır Beton A.ş. hariç, diğer iki işletmenin borç ödeme sıkıntısı içinde olmadıkları söylenebilir. Ancak kesin bir yargıya varmadan önce, dönen varlıklar içinde daha az likit olan varlıkların payını bilmemiz gerekir. Bu amaçla, işletmelerin dönen varlıkları içinde stokların payının bir göstergesi olan asit-test oranları incelenmelidir.

Tablo 51’ de söz konusu işletmelere ait asit-test oranları verilmiştir. İki tablo birlikte incelenecek olursa, işletmelerin dönen varlıkları içinde stokların payının yüksek olduğu görülecektir. Asit-test oranı için ideal kabul edilen değer 1’dir. Buna göre taş toprağa dayalı sanayide faaliyet gösteren işletmelerin, kısa vadeli borçlarını ödemede sıkıntı içinde oldukları söylenebilir.

Tablo: 51
İşletmelerin Asit –Test Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	0,81	0,37	0,59
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	0,42	0,79	0,61
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	0,12	0,15	0,14
A.O.	0,45	0,44	0,45

3221. İşletmelerin Faaliyet (Aktivite) Oranları

Taşa toprağa dayalı sanayide faaliyet gösteren ve anket çalışmasına katılan 3 işletmenin, 2001-2002 yılı bilanço ve gelir tablolarından yararlanılarak hesaplanan faaliyet oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo: 52
İşletmelerin Stok Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	5,00	3,70	4,35
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	4,85	18	11,43
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.*	–	–	--
A.O.	4,93	10,85	7,89

* İşletmenin stok kalemi olmadığından stok devir hızı hesaplanmamıştır.

Yukarıdaki tabloda taş toprağa dayalı sanayide faaliyette bulunan işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin stok devir hızı oranları ve sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 7,89 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, işletmelerin stok devir hızı oranları yeterli kabul edilebilir.

Tablo: 53
İşletmelerin Aktif Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	1,19	1,09	1,14
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	3,52	1,11	2,32
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	1,17	1,35	1,26
A.O.	1,96	1,18	1,57

Tablo 53’de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin aktif devir hızı oranları ve sektör ortalamaları verilmiştir. Bu oran için ideal kabul edilen değer, küçük sanayi işletmelerinde 2-4 arasındadır. Buna göre işletmelerin aktif devir hızı oranları; bir işletme hariç bu değerlerin altında kaldığından, söz konusu işletmelerin aktiflerini verimli kullanamadıkları söylenebilir.

Tablo: 54
İşletmelerin Dönen Varlık Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	3,33	3,66	3,50
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	3,95	1,24	2,60
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	67	104	85,50
A.O.	24,76	36,30	30,53

Tablo 54’de taşa toprağa dayalı sanayide faaliyette bulunan işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin dönen varlık devir hızı oranları ve sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması, bir işletmenin dönen varlık devir hızının aşırı yüksek olması nedeniyle, çok yüksek hesaplanmıştır. Dolayısıyla sektörü temsil kabiliyeti yoktur. Söz konusu işletmenin (Sanguoğulları Hazır Beton A.Ş.) oranının yüksek çıkması işletmenin işletme sermayesinin yetersizliğinin bir göstergesi olabilir. Ancak işletmenin stokları ve alacakları olmadığından işletme sermayesinin yetersiz olduğu söylenemez. Diğer işletmelerin dönen varlık devir hızı oranları yeterli kabul edilebilir.

Tablo: 55
İşletmelerin Duran Varlık Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	2,13	1,96	2,05
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	33,0	10,28	21,64
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	1,23	1,37	1,30
A.O.	12,12	4,54	8,33

Tablo 55' de, taşa toprağa dayalı sanayide faaliyette bulunan işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin duran varlık devir hızı oranları verilmiştir. Duran varlık devir hızı oranının işletmenin kapasite kullanım oranının bir göstergesi olduğuna daha önce değinilmişti. Bu oranın, 2 olması yeterli kabul edilmektedir. Buna göre, söz konusu işletmelerden biri hariç diğerlerinin duran varlık devir hızı oranı 2'nin üzerindedir

3222. İşletmelerin Finansal Yapı (Kaldıraç) Oranları

Taşa toprağa dayalı sanayide faaliyet gösteren ve anket çalışmasına katılan 3 işletmenin, 2001-2002 yılı bilançolarından yararlanılarak hesaplanan finansal yapı oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo 56' da, taşa toprağa dayalı sanayide faaliyette bulunan işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin toplam borç oranları ile sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 44 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu işletmelerin % 66'ının toplam kaynakları içinde yabancı kaynaklarının payı % 50 ve üzerindedir.

Tablo: 56
İşletmelerin Toplam Borç Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	36	21	29
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	61	45	53
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	43	57	50
A.O.	47	41	44

Tablo 57’de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin borç / öz sermaye oranları ile sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 89 olarak hesaplanmıştır. Ülkemiz şartlarında, borç / öz sermaye oranının % 150-200 arasında olmasının yeterli sayılabileceği daha önce belirtilmişti. Buna göre işletmelerin, borç/öz sermaye oranlarının yeterli düzeyde olduğu söylenebilir.

Tablo: 57
İşletmelerin Borç / Öz sermaye Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	0,56	0,27	0,42
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	1,56	0,83	1,20
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	0,75	1,32	1,04
A.O.	0,96	0,81	0,89

Tablo 58’de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin kısa vadeli yabancı kaynak / toplam kaynak oranları ile sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 29 olarak hesaplanmıştır. Tablo 56-58 ve 59 birlikte incelenecek olursa, işletmelerden Temel Yapı limited şirketinin, öz sermaye dışında, varlıklarının finansmanında sadece kısa vadeli yabancı kaynak kullandığı görülecektir. Diğer işletmeler ise, kısa vadeli yabancı kaynağın yanı sıra uzun vadeli yabancı kaynak da kullanmaktadırlar.

Tablo: 58**İşletmelerin Kısa Vadeli Yabancı Kaynak /Toplam Kaynak Oranları (%)**

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	23	14	19
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	59	46	53
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	19	9,0	14
A.O.	34	23	29

Tablo: 59**İşletmelerin Uzun Vadeli Yabancı Kaynak /Toplam Kaynak Oranları (%)**

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	13	7,0	10
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	--	--	--
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	38	48	43
A.O.	26	28	27

3223. İşletmelerin Karlılık Oranları

Taşa toprağa dayalı sanayide faaliyet gösteren ve anket çalışmasına katılan 3 işletmenin, 2001-2002 yılı bilançolarından ve gelir tablolarından yararlanılarak hesaplanan karlılık oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo 60'da, taş toprağa dayalı sanayide faaliyette bulunan işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin brüt satış karı oranları ile sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması, % 22 olarak hesaplanmıştır. İşletmelerin, satışlarından elde ettikleri kardan faaliyet giderlerini, finansman giderlerini ve vergileri ödedikten sonra, ortaklara dağıtılacak makul bir karın kalması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle işletmenin satışlarından elde edeceği kar oranının, söz konusu giderleri karşılayacak bir seviyede olmalıdır.

Buna göre, bir değerlendirme yapılacak olursa, iki işletmenin brüt satış karı oranı yeterli kabul edilebilir. Ancak kesin bir yargıya varmadan önce, işletmelerin diğer karlılık oranlarının da hesaplanması gerekir.

Tablo: 60
İşletmelerin Brüt Satış Karı Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	32	27	30
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	11	9,0	10
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	29	25	27
A.O.	24	20	22

Tablo 61’de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin faaliyet karı oranları ile sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 13 olarak hesaplanmıştır. Tablo:41 ile 42 birlikte incelenecek olursa, işletmelerin faaliyet giderlerinin yüksek olduğu görülecektir.

Tablo: 61
İşletmelerin Faaliyet Karı Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	--	13	13
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	2,0	4,0	3,0
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	22	23	23
A.O.	12	13	13

Tablo 62’de işletmelerin net kar oranları ile sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 5 olarak hesaplanmıştır. Ülkemiz koşullarında, % 5’lik bir kar oranı yeterli kabul edilemez. Bu koşullar altında faaliyetlerini sürdüren bir işletmenin tasfiyesi kaçınılmazdır. Eğer işletme bu koşullar altında faaliyetini sürdürebiliyorsa, bu durumda işletmelerin muhasebe bilgi sisteminin gerçeği yansıtmadığı düşünülebilir.

Tablo: 62
İşletmelerin Net Kar Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	--	10	10
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	1,0	3,0	2,0
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	4,0	2,0	3,0
A.O.	3,0	8,0	5,0

Tablo 63'de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin aktif karlılık oranları ile sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 7 olarak hesaplanmıştır.

Tablo: 63
İşletmelerin Aktif Karlılık Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	--	11	11
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	4,0	3,0	4,0
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	6,0	3,0	5,0
A.O.	5,0	9,0	7,0

Tablo 64'de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin öz sermaye karlılık oranları ile sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 9 olarak hesaplanmıştır. Genel olarak işletmelerin öz sermaye karlılık oranları, bir önceki yıla göre artış göstermiştir.

Tablo: 64
İşletmelerin Öz sermaye Karlılık Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
KARS ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.	--	14	14
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	11	6,0	8,0
SANGUOĞULLARI H. BETON A.Ş.	4,0	7,0	6,0
A.O.	8,0	9,0	9,0

323. Orman Ürünleri Sanayinde Faaliyet Gösteren İşletmelerin Finansal

Yapılarının Oran Yöntemi İle Analizi

3230. İşletmelerin Likidite Oranları

Orman ürünleri sanayinde faaliyette bulunan ve anket çalışmasına katılan 3 işletmenin, 2001-2002 yılları bilançolarından yararlanılarak hesaplanan likidite oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo: 65
İşletmelerin Cari Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	0,05	0,26	0,16
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	0,75	0,43	0,59
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	1,11	1,46	1,29
A.O.	0,64	0,72	0,68

Tablo 65’de, orman ürünleri sanayinde faaliyette bulunan işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin cari oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması, 0,68 olarak hesaplanmıştır. Cari oran için ideal kabul edilen değerin 2 olduğu daha önce belirtilmişti. Buna göre, işletmelerin kısa vadeli borçlarını ödemede sıkıntı içinde oldukları söylenebilir. Ancak işletmeler, kısa vadeli borçlanmada, daha çok ortaklardan borçlanmayı tercih ettiklerinden, borç ödemede sıkıntıya düşmeyebilirler.

Tablo 66’da işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin asit-test oranlarıyla, sektör ortalamaları verilmiştir. Tablo 65 ile 66 birlikte incelenecek olursa, işletmelerin dönen varlıkları içinde stokların payının yüksek olduğu görülecektir. İşletmelerin stok devir hızı oranları düşük ise, işletmelerin ciddi bir likidite sıkıntısı içinde oldukları söylenebilir.

Tablo: 66
İşletmelerin Asit-Test Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	0,03	0,07	0,05
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	0,61	0,03	0,32
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	0,48	0,22	0,35
A.O.	0,37	0,11	0,24

3231. İşletmelerin Faaliyet (Aktivite) Oranları

Orman ürünleri sanayinde faaliyette bulunan ve anket çalışmasına katılan 3 işletmenin, 2001-2002 yılları bilanço ve gelir tablolarından yararlanılarak hesaplanan faaliyet oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo: 67
İşletmelerin Stok Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	10,36	10,82	10,59
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	1,95	1,40	1,68
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	4,23	0,97	2,60
A.O.	5,51	4,40	4,96

Tablo 67’de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin stok devir hızı oranlarıyla, sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 4,96 olarak hesaplanmıştır. Ancak işletmeler tek tek incelendiğinde, biri hariç diğerlerinin söz konusu oranlarının düşük olduğu görülecektir.

Tablo 68’de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin aktif devir hızı oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 0,47 olarak hesaplanmıştır.

Aktif devir hızı oranı, bir işletmenin karlılığını belirleyen önemli etmenlerden biridir. Küçük sanayi işletmeleri için bu oranın 2-4 arasında olması normal kabul edilmektedir. Buna göre bir değerlendirme yapılacak olursa; orman ürünleri sanayinde faaliyette bulunan işletmelerin, karlılıklarının düşük olduğu söylenebilir.

Tablo: 68
İşletmelerin Aktif Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	0,20	0,80	0,50
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	0,41	0,22	0,32
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	0,86	0,32	0,59
A.O.	0,49	0,45	0,47

Tablo 69'de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin dönen varlık devir hızı oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 3,56 olarak hesaplanmıştır. Dönen varlık devir hızı oranı, işletmenin dönen varlıklarını verimli kullanıp kullanmadığını gösterir. Ayrıca bu oran, işletme sermayesinin yeterli olup olmadığını da gösterir. Buna göre bir değerlendirme yapılacak olursa, Gökalp Mobilya A.Ş nin dönen varlıklarını verimli kullandığı veya işletme sermayesinin yetersiz olduğu söylenebilir. Diğer işletmelerin ise, dönen varlıklarını etkin kullanamadıkları yada işletme sermayesinin fazla olduğu söylenebilir. Bunlardan hangisinin etkili olduğunu belirlemek için çalışma sermayesi analizinin yapılması gerekir.

Tablo: 69
İşletmelerin Dönen Varlık Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	7,00	8,83	7,92
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	1,00	1,14	1,07
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	2,73	0,64	1,69
A.O.	3,58	3,54	3,56

Tablo: 70
İşletmelerin Duran Varlık Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	0,20	0,94	0,57
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	0,68	0,28	0,48
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	1,25	0,63	0,94
A.O.	0,71	0,62	0,66

Tablo 70'de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin duran varlık devir hızı oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 0,66 olarak hesaplanmıştır. Duran varlık devir hızı oranının, bir işletmenin tam kapasite ile çalışıp çalışmadığının bir göstergesi olduğu daha önce belirtilmişti. Buna göre bir değerlendirme yapılacak olursa, işletmelerin düşük kapasite ile çalıştıkları söylenebilir. Ancak bu oranın düşük olması, işletmenin duran varlıklara aşırı yatırım yapmasından da kaynaklanabilir.

3232. İşletmelerin Finansal Yapı (Kaldıraç) Oranları

Orman ürünleri sanayinde faaliyette bulunan ve anket çalışmasına katılan 3 işletmenin, 2001-2002 dönemine ait bilançolarından yararlanılarak hesaplanan finansal yapı oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo: 71
İşletmelerin Toplam Borç Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	61	60	61
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	54	46	50
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	38	70	54
A.O.	51	59	55

Tablo 71’de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin toplam borç oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması, % 55 olarak hesaplanmıştır. Buna göre işletmelerin, yabancı kaynaklarının toplam kaynaklar içindeki payı % 50 ve üzerindedir.

Tablo: 72
İşletmelerin Borç / Öz sermaye Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	1,56	1,50	1,53
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	1,17	0,85	1,01
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	0,61	2,33	1,47
A.O.	1,11	1,56	1,34

Tablo 72’de işletmelerin inceleme dönemine ilişkin, borç / öz sermaye oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 1,34 olarak hesaplanmıştır. Ülkemiz koşullarında işletmelerin söz konusu oranları normal kabul edilebilir. Ancak işletmelerin karlılıklarının da incelenmesi gerekir. Çünkü işletmeler yeterli düzeyde kar elde edemezlerse, borçlarını ödemedede güçlüklerle karşılaşabilirler.

Tablo: 73
İşletmelerin Kısa Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	61	60	61
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	54	46	50
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	29	34	32
A.O.	48	47	48

Tablo 73’de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin kısa vadeli yabancı kaynak / toplam kaynak oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 48 olarak hesaplanmıştır. Tablo 71-73 ve 74 birlikte incelenecek olursa, işletmelerin, varlıklarını finanse ederken kısa vadeli kaynakları tercih ettikleri görülecektir.

Tablo: 74**İşletmelerin Uzun Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak Oranları (%)**

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	--	--	--
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	--	--	--
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	9,0	36	23
A.O.	9,0	36	23

3233. İşletmelerin Karlılık Oranları

Orman ürünleri sanayinde faaliyette bulunan ve anket çalışmasına katılan 3 işletmenin, 2001-2002 dönemine ait bilanço ve gelir tablolarından yararlanılarak hesaplanan karlılık oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo 75’de işletmelerin, brüt satış karı oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması, % 18 olarak hesaplanmıştır. İşletmelerin bu kar üzerinden faaliyet giderlerini, finansman giderlerini ve vergileri karşıladıktan sonra ortaklara makul bir kar sağlamaları gerektiği düşünülürse % 18’lik satış karı oranı yeterli değildir. Zira bu kar oranları enflasyondan arındırılmış değildir.

Tablo: 75**İşletmelerin Brüt Satış Karı Oranları (%)**

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	32	16	24
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	14	12	13
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	12	22	17
A.O.	19	17	18

Tablo 76'da işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin faaliyet karı oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması, % 3 olarak hesaplanmıştır. Tablodan da görüleceği gibi işletmeler, faaliyet giderlerini dahi karşılamakta güçlük çekmektedirler.

Tablo: 76
İşletmelerin Faaliyet Karı Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	--	5,0	5,0
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	--	--	--
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	2,0	1,0	2,0
A.O.	2,0	3,0	3,0

Tablo 77'de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin net kar oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 3 olarak hesaplanmıştır. Tablodan da görüleceği gibi, 2001 ve 2002 yılında iki işletme zarar etmiştir.

Tablo: 77
İşletmelerin Net Kar Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	--	0,04	0,04
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	--	--	--
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	0,01	--	0,01
A.O.	0,01	0,04	0,03

Tablo 78'de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin aktif karlılık oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 3 olarak hesaplanmıştır. Tablodan da görülebileceği gibi, işletmeler varlıklarını etkin bir şekilde kullanamamaktadırlar.

Tablo: 78
İşletmelerin Aktif Karlılık Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	--	0,03	0,03
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	--	--	--
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	0,01	--	0,01
A.O.	0,01	0,03	0,02

Tablo 79'da işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin öz sermaye karlılık oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 3 olarak hesaplanmıştır. Tablodan da görülebileceği gibi işletmeler, öz kaynaklarını verimli bir şekilde kullanamamaktadır.

Tablo: 79
İşletmelerin Öz sermaye Karlılık Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
GÖKALP MOBİLYA A.Ş.	--	0,07	0,07
DOĞRU EL AĞAÇ SANAYİ A.Ş.	--	--	--
SULUOBANLILAR OR. ÜRÜN. A.Ş.	0,02	0,01	0,01
A.O.	0,02	0,04	0,03

324. Makine – Metal Sanayinde Faaliyet Gösteren İşletmelerin Finansal

Yapılarının Oran Yöntemi İle Analizi

3240. İşletmelerin Likidite Oranları

Makine- metal sanayinde faaliyette bulunan ve anket çalışmasına katılan iki işletmenin, 2001-2002 yılları bilançolarından yararlanılarak hesaplanan likidite oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo: 80
İşletmelerin Cari Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	3,00	2,00	2,50
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	6,37	14,00	10,19
A.O.	4,69	8,00	6,35

Tablo 80’de makine- metal sanayinde faaliyette bulunan 2 işletmenin, 2001-2002 dönemine ait bilançolarından yararlanılarak hesaplanan cari oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 6,35 olarak hesaplanmıştır. İşletmelerin cari oranları yeterli düzeydedir. Dolayısıyla işletmelerin borç ödemede güçlükle karşılaşmadıkları söylenebilir.

Tablo: 81
İşletmelerin Asit-Test Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	2,80	0,78	1,79
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	3,75	4,22	3,99
A.O.	3,28	2,50	2,89

Tablo 81’de işletmelerin inceleme dönemine ilişkin asit-test oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 2,89 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 80 ile 81 birlikte incelenecek olursa işletmelerin, dönen varlıkları içinde stokların payının yüksek olduğu görülecektir. Buna rağmen işletmelerin, likidite sıkıntısı içinde olmadıkları görülmektedir. Zira, işletmelerin asit-test oranı ideal kabul edilen değerin (1/1) üzerindedir.

3241. İşletmelerin Faaliyet (Aktivite) Oranları

Makine-metal sanayinde faaliyet gösteren ve anket çalışmasına katılan iki işletmenin, 2001-2002 yılı bilanço ve gelir tablolarından yararlanılarak hesaplanan faaliyet oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo: 82

İşletmelerin Stok Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	1,03	1,40	1,22
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	1,43	0,45	0,94
A.O.	1,23	0,93	1,08

Tablo 82’de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin stok devir hızı oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 1,08 olarak hesaplanmıştır. İşletmelerin stok devir hızı oranları yeterli değildir. Çünkü işletmeler, bir faaliyet dönemi içerisinde stoklarını ortalama olarak 1,08 kez nakde dönüştürüyorlar. Dolayısıyla işletmelerin stokları finanse etmeleri için gereken çalışma sermayesi ihtiyacı artacaktır.

Tablo: 83

İşletmelerin Aktif Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	0,92	0,90	0,91
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	0,37	0,10	0,24
A.O.	0,65	0,50	0,58

Tablo 83'de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin aktif devir hızı oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 0,58 olarak hesaplanmıştır. Aktif devir hızı oranı işletmenin karlılığının bir göstergesi olduğu gibi, işletmenin varlıklarını ne derece verimli kullandığının da bir göstergesidir. Dolayısıyla, metal sanayinde faaliyet gösteren söz konusu iki işletme için karlılıklarının düşük ve varlıklarının verimli kullanılmadığı söylenebilir.

Tablo: 84
İşletmelerin Dönen Varlık Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	0,94	0,92	0,93
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	0,73	0,40	0,57
A.O.	0,84	0,66	0,75

Tablo 84'de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin dönen varlık devir hızı oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 0,75 olarak hesaplanmıştır. İşletmelerin bu oranlarının düşük olması, işletme sermayesinin fazla olduğunun veya işletme sermayesinin verimli kullanılmadığının bir göstergesi olabilir.

Tablo: 85
İşletmelerin Duran Varlık Devir Hızı Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	60,81	30,79	45,80
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	0,18	0,13	0,16
A.O.	30,50	15,46	22,98

Tablo 85'de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin duran varlık devir hızı oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 22,98 olarak hesaplanmıştır. Duran varlık devir hızı oranı işletmenin tam kapasite ile çalışıp çalışmadığını veya duran varlıklara yapılan yatırımın yeterli olup olmadığını gösterir. Buna göre, Doğu metal A.ş.'nin kapasite kullanım oranının iyi olduğu söylenebilir.

3242. İşletmelerin Finansal Yapı (Kaldıraç) Oranları

Makine-metal sanayinde faaliyette bulunan ve anket çalışmasına katılan iki işletmenin, 2001-2002 dönemine ait bilançolarından yararlanılarak hesaplanan finansal yapı oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo: 86
İşletmelerin Toplam Borç Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	71	78	75
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	62	75	69
A.O.	67	77	72

Tablo 86'da işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin toplam borç oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 72 olarak hesaplanmıştır. Buna göre işletmelerin toplam kaynakları içinde yabancı kaynakların payı oldukça yüksektir. İşletmelerin riskli finanse edildikleri söylenebilir.

Tablo: 87
İşletmelerin Borç / Öz sermaye Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	2,45	3,54	2,99
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	1,63	3,00	2,32
A.O.	2,04	3,27	2,66

Tablo 87'de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin borç / öz sermaye oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması 2,66 olarak hesaplanmıştır. Bu oranın, ülkemiz koşullarında yeterli kabul edilen değeri % 150-200 arasındadır. Dolayısıyla söz konusu işletmelerin borç / öz sermaye oranları yüksektir. Bu nedenle işletmelerin, riskli bir şekilde finanse edildikleri ve borç ödeme güçlüğüne düşebilecekleri söylenebilir.

Tablo: 88**İşletmelerin Kısa Vadeli Yabancı Kaynak / Toplam Kaynak Oranları (%)**

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	32	48	40
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	16	2,0	9,0
A.O.	24	25	24

Tablo 88'de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin kısa vadeli yabancı kaynak / toplam kaynak oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 24 olarak hesaplanmıştır.

Tablo: 89**İşletmelerin Uzun Vadeli yabancı Kaynak / Toplam kaynak oranları (%)**

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	39	30	35
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	46	73	60
A.O.	43	52	48

Tablo 89'da işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin uzun vadeli yabancı kaynak / toplam kaynak oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 48 olarak hesaplanmıştır.

3243. İşletmelerin Karlılık Oranları

Orman ürünleri sanayinde faaliyette bulunan ve anket çalışmasına katılan 3 işletmenin, 2001-2002 dönemine ait bilanço ve gelir tablolarından yararlanılarak hesaplanan karlılık oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo 90'da işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin brüt satış karı oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 17 olarak hesaplanmıştır.

Buna göre işletmelerin, satış karı oranları yetersizdir. Çünkü işletmeler bu oran üzerinden faaliyet giderlerini, finansman giderlerini ve vergileri ödeyeceklerdir.

Tablo: 90**İşletmelerin Brüt Satış Karı Oranları (%)**

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	21	11	16
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	14	20	17
A.O.	18	16	17

Tablo 91'de işletmelerin inceleme dönemine ilişkin faaliyet karı oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 8 olarak hesaplanmıştır. İşletmelerin faaliyetlerinden elde ettikleri kar yeterli değildir.

Tablo: 91**İşletmelerin Faaliyet Karı Oranları (%)**

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	15	7,0	11
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	5,0	--	5,0
A.O.	10	7,0	8,0

Tablo: 92**İşletmelerin Net Kar Oranları (%)**

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	11	4,0	8,0
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	--	--	--
A.O.	11	4,0	8,0

Tablo 92’de işletmelerin inceleme dönemine ilişkin net kar oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 8 olarak hesaplanmıştır. İşletmelerden Kalender Metal A.ş. her iki dönemi de zararla kapatmıştır.

Tablo 93’de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin aktif karlılık oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 7 olarak hesaplanmıştır. Tablodan da görülebileceği gibi, işletmeler varlıklarını verimli kullanamamaktadır.

Tablo: 93
İşletmelerin Aktif Karlılık Oranları (%)

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	10	4,0	7,0
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	--	--	--
A.O.	10	4,0	7,0

Tablo 94’de işletmelerin, inceleme dönemine ilişkin öz sermaye karlılık oranlarıyla sektör ortalamaları verilmiştir. Sektör ortalaması % 37 olarak hesaplanmıştır. Ancak bu oran sektörü temsil etmemekle birlikte, yüksek olması da söz konusu işletmenin öz sermayesinin yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Zira, işletmenin toplam borç oranı (Tablo 86) incelendiğinde yabancı kaynakların toplam kaynak içindeki payının yüksek olduğu görülecektir.

Tablo: 94
İşletmelerin Öz sermaye Karlılık Oranları

İŞLETMELER	2001	2002	A.O.
DOĞU METAL SANAYİ A.Ş.	0,47	0,26	0,37
KALENDER METAL SANAYİ A.Ş.	--	--	--
A.O.	0,47	0,26	0,37

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kars, tarım ekonomisinin egemen olması nedeniyle nüfusun ağırlıklı olarak kırsal kesimde yaşadığı ve göç olgusunun en şiddetli hissedildiği illerimizdendir. Kars ilinde kalkınmada öncelikli yörelere mahsus teşvik tedbirlerinin uygulanmasına rağmen il, sanayinin hayli geri düzeyde kaldığı bir bölge olmuştur.

İlde, yapımına 1976 yılında başlanan organize sanayi bölgesinde, değişik sektörlerde 42 fabrikanın temeli atılmış, 2002 yılı itibariyle 18 fabrikanın inşaatı tamamlanarak üretime başlamıştır. Organize sanayi bölgesi dışında da, çeşitli sektörlerde faaliyette bulunan 5 işletme bulunmaktadır.

Yukarıda sözü edilen işletmelerden, 15'inde yapılan anket çalışmasından aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

- Ankete katılan 15 işletmenin yöneticisi konumunda bulunan kişilerden %73,3 aynı zamanda işletmenin sahibi iken, %13,3 ortağı ve sadece kalan %13,3 profesyonel yönetici konumundadır. Yöneticilerin eğitim durumlarına bakıldığında ise sadece % 20'si üniversite, kalanı ortaöğretim mezunudur.
- 2002 yılında, işletmelerin kapasite kullanım oranları çok düşük bir seviyede gerçekleşmiştir. Anket katılan işletmelerin % 40'ı; % 50'nin altında bir kapasite ile çalışırken, %47'si %50 ve üzerinde bir kapasite ile çalışmaktadır.
- İşletmelerin %40'ı düşük kapasite ile çalışma nedeni olarak en önemlisinin finansal sorunlar olduğunu belirtmiştir. % 33,3'ü ise düşük kapasite ile çalışma nedeni olarak talep yetersizliğini göstermişlerdir.
- İşletmelerin, üretimle ilgili olarak karşılaştıkları en önemli sorunun hammadde maliyeti, enerji maliyeti ve hammadde temini olduğu tespit edilmiştir.
- İşletmelerin %53,3'ü varlıklarının finansmanında öncelikli olarak borçlanmayı tercih etmekte, % 33,3'ü sermaye artırımına gitmektedir. Ancak söz konusu işletmelerin

bilançolarının borç yapısı incelendiğinde, borçlanmanın daha çok ortaklardan yapıldığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla söz konusu işletmelerin borç ödeme yönünden esnekliğe sahip oldukları ve borçlarını ödemede sıkıntıya düşmeyecekleri söylenebilir.

- Ankete katılan işletme yöneticilerinden 9'u yatırım yaparken hiçbir teşvik almadıklarını belirtmişlerdir. Teşviklerden yararlanamamalarında formalitelerin ve bürokratik engellerin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Buna karşılık geri kalan 6 işletme; yatırım indirimi, işletme kredisi, KDV istisnası, makine-teçhizat kredisi, gümrük muafiyeti ve acil destek kredisi gibi teşviklerden bir yada bir kaçını kullanmıştır.
- İşletmelerin, en önemli finansal sorunu öz kaynak yetersizliği ve alacakların zamanında tahsil edilememesidir. Alacakların zamanında tahsil edilememesi, işletme sermayesini olumsuz etkilemekte ve işletmelerin kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirmede sıkıntıya düşürmektedir.
- İlde faaliyet gösteren işletmeler, yerel işletme niteliğinde olup, ürünlerinin çoğunu Kars ili ve çevresinde pazarlamaktadırlar. Ankete katılan işletmelerin bir kısmı, Erzurum ilinin bir tampon bölge oluşturduğunu, batıdan gelen talepleri karşıladığı için, ürünlerini batıdaki bölgelere pazarlayamadıklarını belirtmişlerdir.
- İşletmeleri en fazla etkileyen ekonomik olaylar önem sırasına göre; ekonomik istikrarsızlıklar, sektörel istikrarsızlıklar ve siyasi istikrarsızlıklardır.

Ankete katılan işletmelerin, finansal tablolarının oran yöntemi ile analiz edilmesi sonucu elde edilen ortalama oranlar Ek-3'de sunulmuştur. Buna göre işletmelerin finansal yapılarına ilişkin olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

- Sektör ayırımı yapmaksızın tüm işletmelerin % 50'sinin, cari oranları ideal kabul edilen değerin altındadır. Bu durum işletmelerin finansman politikasının doğal bir sonucudur. İşletmelerin uzun vadeli kredi bulma imkanlarının kısıtlı olması, işletmeleri kısa vadeli yabancı kaynaklara yöneltmektedir. Cari oranları yüksek işletmeler, ya tamamen öz kaynaklardan finansman sağlamakta ya da çok az borçlanmaktadırlar.
- İşletmelerin diğer bir likidite göstergesi olan asit-test oranına bakıldığında, işletmelerin % 57'sinin söz konusu oranları ideal kabul edilen değerin altındadır. Bunun nedeni, işletmelerin dönen varlıkları içinde stoklarının payının yüksek olmasıdır. Bu da işletmelerin likiditesini düşürmektedir.

- İşletmelerin stok devir hızı oranlarının yeterli düzeyde olduğu söylenemez. Stokları nakde dönüştürme süresinin uzaması, net işletme sermayesi ihtiyacının artmasına neden olacaktır. Net işletme sermayesi yetersiz olan işletmelerin kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirmede sıkıntıya düşecekleri açıktır.
- İşletmelerin çoğunluğunun duran varlık devir hızı oranları oldukça düşük bir seviyede gerçekleşmiştir. Bu oranın düşük olması işletmelerin düşük kapasiteyle çalıştıklarının bir göstergesi olabilir. Anket çalışmasında da işletmelerin % 40'ının kapasite kullanım oranının % 50'nin altında olduğu tespit edilmişti. Buna göre elde edilen sonuçlar birbirini destekler niteliktedir.
- İşletmelerin toplam borç oranları incelendiğinde; gıda ve orman ürünleri sanayinde faaliyette bulunan işletmelerin toplam borç oranlarının sektör ortalaması % 55, Taşa toprağa dayalı sanayide % 44 ve makine-metal sanayinde %72'dir. İşletmelerin toplam borç oranları oldukça yüksektir. İşletmelerin borç yapısı incelendiğinde, borçlanmanın daha çok kısa vadeli kaynaklardan yapıldığı görülecektir. Kısa vadeli kaynaklar içinde de en büyük payı ortaklardan sağlanan kaynaklar almaktadır.
- İşletmelerin karlılık oranları yeterli değildir. İşletmelerin brüt satış karı oranlarıyla faaliyet karı oranları arasında çok büyük fark vardır. Bu durum işletmelerin faaliyet giderlerinin yüksek olduğunun göstergesidir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara bağlı olarak, ilde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin sorunları ve çözüm önerilerini dört ana başlık altında toplamak mümkündür;

1- İşletme Yönetiminden Kaynaklanan Sorunlar: İlde faaliyette bulunan sanayi işletmelerinin çoğunluğu aile tipi işletmeler olup, işletmenin sahibi veya ortağı aynı zamanda işletmenin yöneticisi konumundadır. Aile tipi işletmeler gerek ölçek yetersizliği, gerekse yetkiyi devretmekte isteksiz olmaları nedeniyle profesyonel yönetici istihdam etmemektedirler. Bunun sonucu olarak müteşebbis aynı zamanda işletmenin yöneticisi olmaktadır. Ancak bu durum, işletme yönetimindeki bilgi eksikliği nedeniyle sorunlara yol açmaktadır.

Mevcut durumdaki sorunların giderilmesi amacıyla, üniversite - sanayi işbirliğiyle söz konusu işletme yöneticilerini, işletmecilik konularında bilgilendirmek üzere konferanslar ve toplantılar düzenlenebilir.

2- Üretimle İlgili Olarak Karşılaşılan Sorunlar: İşletmelerin üretimle ilgili olarak karşılaştıkları en önemli sorunlar; hammadde ve enerji maliyetlerinin yüksek olması ve işletmelerin talep yetersizliği ve finansal sorunlar nedeniyle atıl kapasiteyle çalışmalarındır.

İlde kurulan sanayi tesislerinin çoğunluğu, hammaddesi tarım ve hayvancılığa dayanan tesislerdir. Buna göre işletmelerin, hammadde ile ilgili sorunlarının giderilmesinde tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Hayvancılığın Türkiye’de asal faaliyet olduğu tek il Kars’ dır. Bu anlamda geçim kaynağı ve il ekonomisi hayvancılığa dayanmaktadır. Ancak son yıllarda hayvancılık çeşitli nedenlerle gerilemekte, verim düşmektedir. 2002 yılı verilerine göre, ilde toplam 284.229 büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Bunların sadece 13.380’i (% 4,7) kültür ırkı, 69.088’i (% 24,3) kültür melezidir. 201.761’i (% 71) ise yerli ırktır. Bu oranlar ildeki hayvancılığın verimsiz olmasının nedenlerinden birisini de açıklamaktadır.

İlde, hayvancılığın teşvik edilmesi amacıyla kullanılan kredilerin akıbeti, 9 Temmuz 2000 tarihli milliyet gazetesinde şu şekilde yer almıştır;

Türkiye’nin hayvancılık alanında en önemli yerlerinden biri olan Kars’ta yeterli teşvik alamayan çiftçiler, besicilik yapmak amacıyla inşa ettikleri çiftlikleri eğlence mekanına çeviriyor. Hayvancılığa verilen teşviklerden yararlanmak için kurulan ve faaliyete geçemeyen besi çiftliklerinin, dış görünümü aynen korunurken, iç dekorasyonu yenilenerek Karşılara gece eğlencesi sağlıyor.

Buna göre verilen teşviklerin yeterli düzeyde olması, verilecek kişilerinde gerçek üretici olmasına dikkat edilmesi ve bunun denetiminin yapılması, verilen teşviklerin amacına ulaşması bakımından büyük önem taşımaktadır.

3- Finansmanla İlgili Olarak Karşılaşılan Sorunlar: İldeki işletmelerin finansman konusunda karşılaştıkları en önemli sorunlar; öz kaynak yetersizliği, işletme sermayesi yetersizliği, kredi maliyetlerinin yüksekliği ve kredi bulma zorluğudur.

Küçük ve orta ölçekli işletmeler de, genellikle başlangıç sermayesinin kaynağı kişisel tasarruflar ve yakınlardan alınan borçlardır. Bunun yanında bankalardan veya sermaye piyasasından destek alabilen girişimci sayısı çok azdır. Yabancı kaynak sağlamada karşılaşılan güçlüğü bir kısmı küçük ve orta ölçekli işletmelerin niteliklerinden kaynaklanmaktadır. İşletme kurucuları genellikle bağımsız olma eğiliminde olduklarından yabancıların sermayeye katılmasını pek olumlu karşılamamaktadırlar. Bu nedenlerden dolayı küçük ve orta ölçekli işletmelerde, öz kaynak yetersizliği daha kuruluş aşamasında kendini göstermektedir. Öz sermayenin sınırlı olması ve finansal analiz için gerekli finansal tabloları sağlamada karşılaşılan güçlükler, bu tür işletmelerin kredi riskini ve maliyetini artırmaktadır. Dolayısıyla bu işletmeler yetersiz öz sermayeleriyle işlerini yürütmeye çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

İşletme sermayesinin yetersiz oluşu, başlangıçta işletme sermayesi ihtiyacının hatalı hesaplanmış olmasından ya da başlangıçta yeterli işletme sermayesi ile işe başlanmasına rağmen faaliyetler esnasında çeşitli nedenlerle yetersiz duruma düşmesinden kaynaklanabilir. Her iki durumda da işletme sermayesi yetersizliği faaliyetlerin aksamasına yol açar. Borçların zamanında ödenememesi, işletmelerde faaliyetlerin devamı için gerekli harcamaların yapılamaması, işletmelerin faaliyetini sona erdiren nedenlerin başında gelmektedir. Nitekim çalışmanın birinci bölümünde belirtildiği üzere, Kars'ta işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle faaliyetlerini durdurmuş olan işletmeler bulunmaktadır.

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin, yetersiz öz kaynağa sahip olmaları, kredi kurumlarına finansal analiz için gerekli olan finansal tabloları sağlayamamaları, işletmelerin kredi riskini ve maliyetlerini artırmaktadır. Ayrıca kredi kurumlarının bu işletmelerden risk dolayısıyla yüksek teminatlar istemeleri, küçük işletme sahiplerini borçlanmadan çekinmelerine neden olmaktadır.

İldeki işletmelerin finansman sıkıntısı içinde olmalarının bir nedeni de, finansal yönetim konusundaki yetersizliktir. Bu işletmelerde, finansal kurumlardan kaynak sağlamanın yöntemi ve koşulları bilinmemekte olduğundan ihtiyaç duyulduğunda mevcut finansal kurumlardan kaynak sağlanamamaktadır. Ankete katılan işletme yöneticilerine yöneltilen “*modern finans tekniklerinden faydalanyor musunuz?*” sorusuna birçok işletme

yöneticisi cevap verememiş; leasing, factoring ve forfaiting işlemlerini bilmediklerini beyan etmişlerdir.

KOBİ'ler finansal yetersizliklerinden dolayı iyi eğitim almış personele gerekli ücreti verememektedirler. Bu işletmelerin eğitilmiş personel istihdam etmesi teşvik edilmelidir. Bu amaçla, nitelikli personel istihdam edecek olan KOBİ'lere yönelik çeşitli kolaylıklar sağlanabilir. Örneğin; sosyal güvenlik primleri ve fon kesintilerinde devlet tarafından kolaylıklar sağlanabilir. Belli bir süre sonra nitelikli personele alışan, faydalarını gören işletme sahibi sonraki dönemlerde gerekli parasal fedakarlıktan kaçınmayacaktır.

4- Pazarlama İle İlgili Olarak Karşılaşılan Sorunlar: Kars ilindeki sanayi işletmeleri yerel işletme niteliğinde olup, ürettikleri ürünleri Kars ve çevresinde pazarlamaktadırlar. Ankete katılan işletmeler; Erzurum ilinin batıdan gelen talepleri karşılaması nedeniyle batı illerine satış yapamadıklarını belirtmişlerdir. İşletmelerden yalnızca ikisi, ihracat yapmaktadır.

Kars ili coğrafi konumu itibarıyla dış ticaret potansiyeli çok fazla olmakla beraber, bu potansiyelin yeterince değerlendirildiği söylenemez. Zira Kars, Ermenistan ile sınır komşusu olmasının yanında Gürcistan, Nahcivan ve İran sınırlarına çok yakın mesafede bulunmakta ve Türkiye'nin Orta Asya Cumhuriyetleri ile Bağımsız Devletler Topluluğu'na açılma noktasında yer almaktadır.

Söz konusu bölgede bulunan sınır kapılarına işlerlik kazandırılması, bu ülkelere ihraç edilebilecek ürünlerinin belirlenerek, ilde bundan sonra kurulabilecek işletmelerin bu amaç doğrultusunda desteklenmesi, Kars ili ekonomisinin gelişmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Kitaplar

AKDOĞAN, Nalan

TENKER, Nejat : Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, 7. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.

ALPUGAN, Oktay : Küçük İşletmeler, 3. Basım, Per Yayınları, İstanbul, 1998.

ALPUGAN, Oktay ve diğerleri: İşletme Ekonomisi ve Yönetimi, 4. Basım, Beta Yayınları, İstanbul, 1995.

ÇELİK, Adnan

AKGEMİCİ, Tahir : Girişimcilik Kültürü ve KOBİ'ler, Yayın No: 45, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1998.

AKGEMİCİ, Tahir

: KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler, KOSGEB, Ankara, 2001,

ÇEVİKER, Abdüllatif

: Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yeri ve Finansal Sorunları, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. – Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enst., İstanbul, 1998.

GÜLSEREN, Ahmet

: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinde Çalışma Sermayesi Analizi ve Kayseri Kemsan A.Ş.'de Bir Uygulama, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, K.S.Ü. – SBE, Kahramanmaraş, 1996.

- LITTLE, M.D.I.
- MAZUMDAR D. : Small Manufacturing Enterprises: A Comparative Analysis of India and Other Economies, Washington, World Bank, 1987.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer : Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Sorunlar ve Öneriler, Sevinç Yayınevi, Ankara, 1991.
- ÖÇAL, Tezer : Küçük Sanayi İşletmelerinin Konumu Önemi ve AT’a Girerken Karşılaşılabilecek Sorunlar İle Çözüm Yolları, MPM Yayınları, Yayın No.: 426, Ankara, 1990.
- ÖZYUVA, Hatice : Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri ve Optimal Yatırım Kararları İle İlgili Bir Model Yaklaşımı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, GÜ – SBE, Ankara, 1996.
- SANDIKÇI, Yılmaz : “KOBİ’lerin İhracatta Güçlendirilmesinde Örgütlenme Modelleri ve Sektörel Dış Ticaret Şirketleri”, <http://www.kobi-tr.com/tez-menu.htm>, (05.09.2003).
- SARIASLAN, Halil : Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Büyüklükteki Sanayi İşletmeleri (İmalat Sanayi İşletmelerinin Sorunları ve Yeni Stratejiler), TOBB Yayınları, Ankara, 1996.
- TANDOĞAN, Burhanettin : Risk Analiz Tekniklerine Yönelik Finansal Tablolar Analizi ve Finansman Yöntemlerinin Değerlendirilmesi, 2. Baskı, Vakıf Sist. Paz. Yaz., Bursa, 2002.
- TOBB : Kars İli Gelişme Stratejisi, Yayın No: 325 BÖM:43, TOBB, Ankara, 1997.

ULUDAĞ, İlhan

SERİN, Vildan

: Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler - Yapısal ve Finansal Sorunlar – Çözümler, Yayın No: 1991-25, İTO, İstanbul,1991.

b. Makale ve Bildiriler

ARAS, Güler

: “KOBİ’lerin Sermaye Piyasası Yoluyla Fon Sağlama Olanakları: Tezgahüstü Piyasalar ve Risk Sermayesi Finansman Modeli”, I. Orta Anadolu Kongresi’ne Sunulan Bildiri, Nevşehir, 18-21 Ekim 2001 .

BALÇIK, Bahattin

: “Küçük İşletmelerin Ekonomiye Katkıları ve Ülkemizde Küçük İşletmelere Hizmet Götüren Örgütler,” Atatürk Üniversitesi- İİBF Dergisi, Cilt:11, Sayı: 3-4, Nisan, 1997.

KARABIÇAK, Mevlüt

ALTUNTEPE, Nihat

: “KOBİ’lerin Kredi Yoluyla Finansmanı” I. Orta Anadolu Kongresi’ne Sunulan Bildiri, Nevşehir, 18-21 Ekim 2001.

c. Diğer

T.C. Kars Valiliği, Kars Yıllığı, 2002.

T.C. Kars Valiliği, Sanayi ve Ticaret İl M¼d¼rl¼đ¼, Kars İli Ekonomik ve Ticari Durum Raporu, 1998-2002.

<http://www.tbb.org.tr/asp/dönemsel.asp?grup=1>

<http://www.atso.org.tr/kobi.july.html>

<http://www.die.gov.tr>

<http://halkbank.com.tr/kobi/kobi.htm>

<http://kgf.com.tr>

<http://www.tobb.org.tr/organizasyon/kobi/kobias.html>

<http://www.gap.gov.tr/Turkish/Frames/fr2.html>

Ek 1:

KARS İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN SANAYİ İŞLETMELERİNİN FİNANSAL SORUNLARININ TESPİTİNE YÖNELİK ANKET SORU FORMU

AMAÇ: Bu çalışma, Kars ilinde faaliyet göstermekte olan sanayi işletmelerinin finansal yapılarını ve finansal sorunlarını tespit etme amacına yöneliktir. Çalışmada elde edilecek bulgular T.C. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışmasında kullanılacaktır.

CebraİL MEYDAN

Sayın yetkili/yönetici:

Yukarıda amacı özetlenen bu çalışmanın, sağlıklı sonuçlar verebilmesi, finansal sorunlarınızın ortaya konabilmesi için ankete gerekli özeni göstermenizi bekliyoruz. Değerli vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederiz.

1- İşletmenin Faaliyet Konusu:

2- İşletmenin Hukuki Yapısı :

- Tek Şahıs   Kollektif   Limited   Anonim

3- İşletmenin Kuruluş Yılı : .....

4- İşletmenin Ürün Çeşitleri : ....

5- İşletmenizin bir yıl içinde faal olduğu süre(Faaliyet süresi): .....

6- İşletme yöneticisi :

- İşletmenin Sahibi
 İşletmenin Ortağı
 Profesyonel Yönetici

7- İşletme Yöneticisinin Eğitim Düzeyi :

- İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Yüksekokul
 Üniversite

8- İşletmenin Kuruluş Kapasitesi: .....

9- İşletmenin Üretim Teknolojisi :

- Modern
 Yeni
 Biraz Eski
 Çok Eski

10- İşletmenin Teknolojisini Elde Etme Şekli:

- Satın alma
- Kiralama (Leasing)

11- İşletmenin Üretim Şekli:

- Sipariş Üzerine Üretim
- Seri Üretim
- Karma Üretim
- Mevsimlik Üretim

12- Yıllar İtibariyle (1998-2002) İşletmenin Gerçekleşen (Fili) Kapasitesi (birim belirtiniz):

1998	1999	2000	2001	2002

13- Eğer işletmeniz düşük kapasite ile çalışıyorsa nedenlerini belirtiniz (önem sırasına göre numaralandırınız. 1,2,3... şeklinde)

- Talep yetersizliği
- Mali sorunlar
- Kalifiye Eleman Yetersizliği
- Diğer .....

14- Üretimle İlgili Olarak Karşılaştığınız Sorunları Önem Sırasına Göre Sıralayınız:

- Hammadde Temini
- Hammadde Maliyeti
- Enerji Maliyeti
- Ulaşım
- Altyapı Eksikliği
- Diğer .....

15- İşletmenin Finansman Kaynakları (yaralanma durumuna göre bir veya birkaçını işaretleyin) :

- Sermaye Artırımı
- Oto finansman
- Yabancı Kaynaklar (borçlanma)

16- Yabancı Kaynak kullanıyorsanız ne tür kaynak kullandığınızı belirtiniz:

- Kısa vadeli banka kredisi (1 yıldan kısa)
- Orta vadeli banka kredisi (1-3 arası)
- Teşvikler
- Satıcı kredileri
- Diğer.....

17- Yatırım yaparken teşvik aldıysanız ne tür teşvik aldığınızı belirtiniz:

.....

18- Modern finans tekniklerinden faydalanıyor musunuz?(Eğer cevabınız evet ise 19. soruya, hayır ise 20. soruya geçiniz).

- Evet Hayır

19- Ne tür finans tekniklerini kullandığınızı belirtiniz.

- Leasing
 Factoring
 Forfaiting
 Diğer.....

20- İşletmenizi en fazla etkileyen ekonomik olayları önem sırasına göre sıralayınız.

- Sektörel İstikrarsızlıklar
 Ekonomik İstikrarsızlıklar
 Global Krizler
 Siyasi İstikrarsızlıklar
 Diğer .....

21- İşletmenizin aşağıdaki bilanço ve gelir tablosu kalemleri hakkında bilgi veriniz.

(1000 TL)

BİLANÇO KALEMLERİ	1998	1999	2000	2001	2002
Dönen Varlıklar (net)					
Stoklar					
Ticari Alacaklar					
Duran Varlıklar (net)					
Amortismanlar					
Kısa Vadeli Borçlar					
Uzun Vadeli Borçlar					
Öz kaynaklar					
Kuruluş Sermayesi					
GELİR TABLOSU KALEMLERİ					
Brüt Satışlar					
Net Satışlar					
Satışların Maliyeti					
Brüt Satış Karı					
Faaliyet Giderleri					
Faiz Vergi Öncesi Kar					
Kısa Vadeli Borçlanma Giderleri					
Uzun Vadeli Borçlanma Giderleri					
Ödenen vergiler					
Net Kar veya Zarar*					

* Zararın söz konusu olması halinde (-) olarak belirtiniz.

22- Finansman konusunda karşılaştığınız sorunları önem sırasına göre sıralayınız.

- Öz kaynak Yetersizliği
- Kredi Maliyetlerinin Yüksek Olması
- Kredi Bulamama
- Alacakların Zamanında Tahsil Edilememesi
- Girdi maliyetlerinin Yüksek Olması
- Teknoloji Maliyetlerinin Yüksek Olması
- Devletin Verdiği Teşviklerden Yararlanamama
- Diğer .....

23- Ürünlerinizin Pazar alanı:

- Kars ve çevresi
- Diğer Bölgeler: .....
- Yurtdışı

24- İhracat yapıyorsanız Hangi ülkelere İhracat Yaptığınızı Belirtiniz.

.....
.....

25- İhracat şeklinizi belirtiniz:

- Kendi imkanlarımızla
- Aracı Kuruluşlarla
- Büyük İşletmelere Fason Vererek
- Diğer .....

26- İhracatta Karşılaştığınız güçlükleri önem sırasına göre sıralayınız, varsa başka sorunlarınızı belirtiniz:

- Bürokratik Engeller
- Banka Hizmetlerinin Yetersizliği
- Dış Ticareti Yönlendiren Kurumların Yetersizliği
- Diğer .....

27- Kredili Satış Yapıyor musunuz? (Cevabınız evet ise 28. soruya, hayır ise 29. soruya geçiniz.)

- Evet
- Hayır

28- Cevabınız Evet ise Vadeyi belirtiniz:

- 1 ay vadeli
- 3 ay vadeli
- 6ay vadeli
- 1 yıl

29- Kredili satış yapmıyorsanız, kredili satış yapmama nedenlerini önem sırasına göre sıralayınız:

- Tahsilatlardaki problemlerden dolayı
- Güvensizlik
- Müşterilerin ürünleri peşin almayı tercih etmesi
- Piyasadaki Dalgalanmalar
- Diğer .....

30- Finansal Sorunlarınıza ilişkin olarak belirtmek istediğiniz başka hususlar varsa belirtiniz.

Ek -2

ORANLAR	FORMÜLASYONU
LİKİDİTE ORANLARI	
Cari Oran	Dönen varlıklar / Kısa Vadeli Borçlar
Asit-Test Oranı	Dönen varlıklar – Stoklar / Kısa Vadeli Borçlar
FAALİYET ORANLARI	
Stok Devir Hızı	Satışların Maliyeti / Ortalama Stoklar
Aktif Devir Hızı	Net Satışlar / Toplam Aktifler
Dönen Varlık Devir Hızı	Net Satışlar / Ortalama Dönen Varlıklar
Duran Varlık Devir Hızı	Net Satışlar / Duran Varlıklar
FİNANSAL YAPI ORANLARI	
Toplam Borç Oranı	KVB + UVB / Toplam Aktifler (Pasifler)
Borç / Öz sermaye Oranı	KVB + UVB / Öz Kaynaklar
KVB / TK Oranı	KVB / Toplam Pasifler (Aktifler)
UVB / TK Oranı	UVB / Toplam Pasifler (Aktifler)
KARLILIK ORANLARI	
Brüt Satış Karı Oranı	Brüt Satış Karı / Net Satışlar
Faaliyet karı Oranı	Faaliyet Karı / Net Satışlar
Net Kar Oranı	Net Kar / Net Satışlar
Aktif Karlılık Oranı	Net Kar / Toplam Aktifler
Özsermaye Karlılık Oranı	Net Kar / Öz Kaynaklar

ORANLAR	LİKİDİTE ORAN.					FAALİYET ORANLARI					FINANSAL YAPI ORANLARI (%)					KARLILIK ORANLARI (%)				
	CARİ ORAN	A.T ORANI	STOK D.H.	AKTİF D.H.	DÖNEN V. D.H.	DURAN V. D.H.	TOP. BORÇ ORANI	BORÇ/ÖZSER. ORANI	KVK/TK ORANI	UVK/TK ORANI	BRUT KAR ORANI	FAAL. KARI ORANI	NET KAR ORANI	AKTİF KARL. ORANI	ÖZSER. KARL. ORANI					
GIDA																				
KARS ŞEKER FABRİKASI	0,73	0,04	1,43	0,64	1,68	0,88	67	2,70	67	23	13	--	--	--						
FIGARO END. SÜT. ÜR.	0,60	0,08	0,84	0,32	0,87	0,87	78	3,56	78	19	4,0	3,0	1,0	7,0						
CAN SÜT MAMÜLLERİ A.Ş.	3,69	2,02	8,55	0,22	2,63	0,22	50	1,07	13	21	--	--	--	--						
HABİLOĞLU SÜT ÜRÜNLERİ	--	--	17,15	2,88	7,94	5,82	--	--	--	14	6,0	4,0	12	17						
YILMAZEL SÜT ÜRÜNLERİ	6,50	5,84	22,80	6,70	11,69	26,78	24	0,39	24	10	3,0	2,0	12	22						
ÖZ KAR SÜT ÜRÜNLERİ	110	14,50	1,55	0,52	1,23	1,12	0,0	0,0	--	26	12	5,0	1,0	1,0						
SEKTÖR ORTALAMALARI	24,30	4,50	8,72	1,88	47,74	5,95	55	1,93	45	19	8,0	4,0	8,0	14						
T. TOP. DAY. SAN.																				
KARS ÇİMENTO FABRİKASI	2,06	0,59	4,35	1,14	3,50	2,05	29	0,42	19	30	13	10	11	14						
TEMEL YAPI LTD.ŞTİ.	1,73	0,61	11,43	2,32	2,60	21,64	53	1,20	53	10	3,0	2,0	4,0	8,0						
SANGUOĞULLARI H. BETON	0,14	0,14	--	1,26	85,50	1,30	50	1,04	14	27	23	3,0	5,0	6,0						
SEKTÖR ORTALAMALARI	1,31	0,45	7,89	1,57	30,53	8,33	44	0,89	29	22	13	5,0	7,0	9,0						
ORMAN ÜRÜNLERİ																				
GÖKALP MOBİLYA	0,16	0,05	10,59	0,50	7,92	0,57	61	1,53	61	24	5,0	0,04	0,03	0,07						
DOĞRU EL AĞAÇ SAN.	0,59	0,32	1,68	0,32	1,07	0,48	50	1,01	50	13	--	--	--	--						
SULUOBANLILAR OR. ÜR.	1,29	0,35	2,60	0,59	1,69	0,94	54	1,47	32	17	2,0	0,01	0,01	0,01						
SEKTÖR ORTALAMALARI	0,68	0,24	4,96	0,47	3,56	0,66	55	1,34	48	18	3,0	0,03	0,02	0,03						
MAKİNE-METAL SAN.																				
DOĞU METAL SAN.	2,50	1,79	1,22	0,91	0,93	45,80	75	2,99	40	16	11	8,0	7,0	0,37						
KALENDER METAL SAN	10,19	3,99	0,94	0,24	0,57	0,16	69	2,32	9,0	17	5,0	--	--	--						
SEKTÖR ORTALAMALARI	6,35	2,89	1,08	0,58	0,75	22,98	72	2,66	24	17	8,0	8,0	7,0	0,37						

Ek 4:

KOBİ YATIRIMLARINDA DEVLET DESTEKLERİ (Yatırımları Teşvik Fonu'ndan) - 1

# DESTEK KONUSU	TEŞVİK BELGESİ	TEBLİĞ NO	DESTEK UNSURLARI	DESTEK KAPSAMI																					
				K.Ö.Y	Normal Yöre	K.Ö.Y																			
<p>DESTEK KONUSU</p> <p># KOBİ Yatırımlarında Devlet Yardımları</p> <p>Arsa Bina hariç net sabit yatırım toplamı 950 Milyar TL'yi aşmayan, bağımsız nitelikte veya sermayesi nin en fazla %25'i bütüklü işletme lere ait olan Küçük ve Orta ölçekli işletmeler ile mikro işletmeler 950 Milyar TL'yi aşmayan yatırımları,</p> <p>a) İstihdamlarına göre ;</p> <p>1-9 Mikro Ölçekli İşletmeleri 10-49 Küçük Ölçekli İşletmeleri 50-250 Orta Ölçekli İşletmelerin</p> <p>İmalat, Tarımsal sanayi, Turizm Eğitim, Sağlık, Madencilik, Yazılım Geliştirme Yatırımları ile Ar- Ge, Çevre Koruma ve Teknoparklar da yapılacak yatırımlar hariç OSB ve KSS'de yapılacak komple yeni yatırımlar hariç KOBİ Teşvik Belgesi düzenlenmez.</p> <p>KOBİ'lerin serbest bölgelerde imalat sektöründe yapacakları yatırımlar için KOBİ teşvik belgesi düzenlenebilir. (a)</p>	<p>TEŞVİK BELGESİ</p> <p>KOBİ'lerin makine ve teçhizat harca maları ile hammad de ve işletme mal zemesi alımlarının desteklenmesi amacıyla KOBİ teşvik belgesi düzenlenir.</p> <p>Turizm, Eğitim ve Sağlık yatırımların da bina inşaat harcamaları, Sabit yatırım tutarının %20'si oranında dikkate alınır.</p> <p>Teşvik Belgesine konu yatırımlar için Yatırımla ilgili Kuruluşlardan izin ve / veya uygun gördü yazısı alınması zorunludur.</p>	<p>Bakanlar Kurulunun</p> <p>21.12.2000 tarihli kararına istinaden</p> <p>2001 / 1 sayılı Uygulama Tebliği ile</p> <p>2003 / 1 sayılı Genelge</p>	<p>Teşvik Fonu Kredisi</p> <p>Yatırım kredisi 475 Milyar TL , İşletme sermayesi 75 Milyar TL, olarak uygulanacaktır.</p> <p>Yatırım ve İşletme Kredisinin birlikte kullanılması halinde ;</p> <p>Tahsis edilecek azami miktar yatırım kredisi için 475 Milyar TL' İşletme kredisi için 190 Milyar TL olarak uygulanacaktır.</p>	<table border="1"> <tr> <td>Mikro Ölçekli</td> <td>60%</td> <td>Normal Yöre</td> </tr> <tr> <td>Küçük Ölçekli</td> <td>50%</td> <td>40%</td> </tr> <tr> <td>Orta Ölçekli</td> <td>40%</td> <td>30%</td> </tr> </table> <p>Çevre Koruma ,Ar-Ge ve OSB. 'lerde gerçekleştirilecek yatırımlar için yukarıda belirtilen oranlara 10 puan ilave edilir.</p> <p>Sabit yatırım tutarının Gelişmiş ve Normal yörelerde en az %30 'u , K.Ö.Y.' lerde en az %20 'sinin Öz kaynaklardan karşılanır.</p> <p>Fon kaynaklı Yatırım Kredilerinin faiz oranları ; KÖY yatırımlarında %10 , diğer yöre yatırımlarında %15 , İşletme Kredilerinin faiz oranları ; K.Ö.Y 'lerde %15 , Diğer yörelerde %25 tir.</p> <p>Kredilerin 1 yılı geri ödemesiz 4 yıl vadeli olup , İşletme kredileri nin vadesi ise 2 yıldır.</p> <p>İmalat ve Tarımsal Sanayi dışındaki Sektörlerde Fon Kredisi oranları ;</p> <table border="1"> <tr> <td>Turizm yatırım</td> <td>40%</td> <td>Normal Y</td> <td>Gelişmiş Y</td> </tr> <tr> <td>Eğitim yatırım</td> <td>50%</td> <td>40%</td> <td>30%</td> </tr> <tr> <td>Sağlık, Maden</td> <td>60%</td> <td>60%</td> <td>60%</td> </tr> </table>	Mikro Ölçekli	60%	Normal Yöre	Küçük Ölçekli	50%	40%	Orta Ölçekli	40%	30%	Turizm yatırım	40%	Normal Y	Gelişmiş Y	Eğitim yatırım	50%	40%	30%	Sağlık, Maden	60%	60%	60%
Mikro Ölçekli	60%	Normal Yöre																							
Küçük Ölçekli	50%	40%																							
Orta Ölçekli	40%	30%																							
Turizm yatırım	40%	Normal Y	Gelişmiş Y																						
Eğitim yatırım	50%	40%	30%																						
Sağlık, Maden	60%	60%	60%																						
<p>a) Yürürlük tarihi 01.01.1999, 193 Sayılı Kanun, Madde 30 Teşvik belgesi aranmaksızın yatırım indirimi oranı işletmenin yıllık sabit yatırım tutarının %40' dır.</p> <p>b) K.Ö.Y., Normal Yöre , Gelişmiş Yöre , OSB , KSS , Ar-Ge , Çevre Koruma, Turizm ,Eğitim , Madencilik , Yazılım Geliştirme , Gelişmiş Yöre Diğer yatırımlarında Yatırım İndirim Oranı %100 olarak uygulanır.</p> <p>(a) KOBİ' lerin Serbest Bölgelerde , İmalat Sektöründe yapacakları yatırımları için düzenlenen Teşvik belgelerinde ; sabit yatırım tutarına bağlı olarak ; Mikro İşletmeler için %40, Küçük Ölçekli İşletmeler için %30, Orta Ölçekli İşletmeler için %20 oranında yatırım kredisi öngörülebilir .</p>	<p>Yatırımın tamamlanmasını takip eden 2 yıl içerisinde 1000 \$'lık ihracat taahhüdüne bağlı olarak (Şirket kuruluşları, sermaye aktarımları ve yatırım kredileri) damga vergisi ve barçtan istisnadır</p> <p>Yatırım indirimi *</p> <p>Vergi, Resim, Harç İstisnası</p>	<p>Kalkınmada öncelikli ve normal yöreler, OSB ve KOBİ yatırımların da %100 oranında uygulanır. Gelişmiş yöre yatırımlarında %60 oranında uygulanır</p>	<p>Yatırımın tamamlanmasını takip eden 2 yıl içerisinde 1000 \$'lık ihracat taahhüdüne bağlı olarak (Şirket kuruluşları, sermaye aktarımları ve yatırım kredileri) damga vergisi ve barçtan istisnadır</p>																						

Kaynak: [http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Bilgi/Bankasi/10/FIN_destek2002B%20\(1\).doc](http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Bilgi/Bankasi/10/FIN_destek2002B%20(1).doc)

KOBİ YATIRIMLARINDA DEVLET DESTEKLERİ (Yatırımları Teşvik Fonu'ndan) - 2

DESTEK KONUSU	İLGİLİ KURULUŞLAR	TEBLİĞ NO	DESTEK UNSURLARI	DESTEK KAPSAMI
<p># KOBİ Yatırımlarında Devlet Yardımları</p> <p>b) Çanakkale-İçel İl sınırları arasında 3 Km.derinliğindeki kıyı şeridi ile Neveşehir-merkez, ürgüp, avonos ilçe sınırları dışın da yapılacak turizm yatırımları ve konaklama tesislerinin modernizasyonu yatırımları.</p> <p>c) K.Ö.Y.' lerde yapılacak sağlık yatırımları.</p> <p>d) K.Ö.Y.'lerde yapılacak eğitim yatırımları ile diğer yörelerde ki tevsi ,modernizasyon yatırımları.</p> <p>e) Maden üretim,işleme ve zenginleştirme yatırımları.</p> <p>f) yazılım geliştirme yatırımları.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Hazine Müsteşarlığı. - Halk Bankası. - T. Sınai Kalkınma B. Sınai Yatırım Bankası - T Kalkınma B. (Turizm, Eğitim, Sağlık, Tarımsal sanayi yatırımları) 		<ul style="list-style-type: none"> . KDV İstisnası . Gümrük Vergisi Fon İstisnası . Enerji Desteği (26.2.99 tarih, 99 / 12478 sayılı Bakanlar kurulu kararı ile) . KOBİ Yatırım Ortaklık Şirketleri . Kredi Garantisi 	<p>Yeni ve Kullanılmamış olarak satın alınan makine – teçhizatın ithal ve yerli teslimleri KDV 'den istisnadır.</p> <p>Makine – Teçhizat ithali, gümrük vergisi ve toplu konut fonundan istisnadır.</p> <p>Teşvik Belgeli yatırımlara tamamlama vizesinden sonraki üç işletme döneminde tüketilecekleri elektrik enerjisi bedel leri üzerinden indirim uygulanır.</p> <p>KOBİ yatırım ortaklık şirketlerine , bir önceki yılda KOBİ'lere iştirak edilen toplam sermaye payının % 20'sini geçmemek kaydıyla, Fon'dan kredi kullandırılabilir.</p> <p>Bu şirketlerin bir takvim yılı içerisinde Fon'dan kullanabilecekleri azami kredi miktarı 1Trilyon 250 Milyar TL'sini geçemez. Kredinin faiz oranı % 15 olup, dört yıl vadeli dir.</p> <p>Kredi Garanti Kuruluşlarınca , KOBİ Teşvik Belgeli yatırımlara bir takvim döneminde verilen toplam teminatın % 10 'u geçmemek ve Bu sürede üstlendikleri garanti / kefalet nedeniyle bankalara ödemek zorunda kaldıkları toplam tazmin tutarının % 50 ' si Fon'dan karşılanabilir.</p> <p>Kredi Garanti Kuruluşlarınca tazmin edilen garanti / kefaletler dolayısıyla firmalardan alacaklarına mahsuben yapacakları tahsilatların aynı oranda Fona iadesi zorunludur.</p>

TEŞVİK BELGELİ YATIRIMLARDA DEVLET YARDIMLARI (Yatırımları Teşvik Fonu) - (1)

DESTEK KONUSU	İLGİLİ KURULUŞ	YÜRÜRLÜK TARİHİ TEBLİĞ NO	DESTEK UNSURLARI	DESTEK KAPSAMI
<p>- Katma değeri yüksek , - Uluslar arası rekabet gücü sağlamak - Bölgesel dengersizlikleri gidermek , - İstihdam yaratmak üzere ;</p> <p>İleri ve uygun teknoloji içeren yatırımların desteklenmesi amacıyla : Makro ekonomik politikalar,arz-talep dengesi, sektörel,mali ve teknik değerlendirilmeye bağlı olarak teşvik belgesine bağlanabilecek yatırımlar ;</p> <p>Kalkınmada Öncelikli Yöre Yatırımları ile Normal ve Gelişmiş Yörelere O.S.B. ve K.S.S. ' lerde yapılacak yatırımlar , yatırım destek unsurlarından yararlandırılır.</p>	<p>. Hazine Müsteşarlığı . Halk Bankası , . TKB (Bölgesel Yatırımlar) . T.S.K.B , . S.Y.K.B (Diğer yatırımlar) . İlgili Sanayi Odaları (Adana ,Ankara, Balıkesir ,Denizli , Ege , Eskişehir , Gaziantep, İstanbul,Kayseri , Kocaeli , Konya)</p>	<p>Bakanlar Kurulunun 9.07.2002 tarihli karar ve 2002 / 4367 sayılı Bakanlar Kurulu kararına istinaden 2002 / 1 sayılı uygulama Tebliği</p>	<p>. Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası . Yatırım İndirimi . Makine- Teçhizat KDV İstisnası . Vergi Resim Harç İstisnası . Enerji Desteği (26.2.1999 tarih, 99/12478 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı) . Arsa Tahsisi</p>	<p>Teşvik Belgesi Kapsamındaki Makine -Teçhizat ithali, gümrük vergisi ve toplu konut fonundan istisnadır. Teşvik Belgesi kapsamında hammadde ,aramalı ve işletme malze mesi ithal edilemez .Kullanılmış ithal makine-teçhizat için toplu konut fonu tahsis edilir.</p> <p>. K.Ö.Y. , OSB 'lerde ,Endüstri bölgeleri ve öncelikli Teknoloji yatırımları için % 100, . Normal Yöre Yatırımlarında % 60, . Gelişmiş Yöre Yatırımlarında % 40, . Özel önem taşıyan sektör yatırımlarında %100</p> <p>Teşvik belgesi eki makine teçhizat listesinde onaylanan Makine ve teçhizatın ithal ve yerli teslimleri kaama Değer vergisinden istisnadır.</p> <p>Yatırımın tamamlanmasını müteakiben 10.000 \$ tutarımda ihracat taahhüdüne bağlı olarak, Şirket kuruluşları, sermaye aktarımları ve yatırım kredileri damga vergisi ve harçtan istisnadır.</p> <p>Teşvik belgeli yatırımlara tamamlama vizesinden sonraki üç işletme döneminde tüketecekleri elektrik enerjisi bedelleri üzerinden indirim uygulanır.</p> <p>21.01.1998 tarih ve 4325 sayılı kanuna istinaden</p>
<p>Gelişmiş yörelerde sadece hizmet yatırımları ile ileri teknoloji yatırımları yapılması öngörülmektedir. Belge Kapsamında ; Ar-Ge, Teknopark, bilişim teknoloji yatırımları yer almaktadır. Bu yatırımların serbest bölgeler ve bölgesel gelişmeye yönelik olması halinde bu yatırımlar için yalnızca Fon Kaynaklı Kredi desteği içeren teşvik belgesi düzenlenir. Bölgesel Yatırımlarına 4.5 Trilyon TL'ye kadar kredi tahsisi yapılabilir.Bölgesel Kalkınma Yatırımlarından amaç, (Batman,Bingöl,Bitlis,Diyarbakır,Hakkari,Hatay,Kars,Mardin,Muş,Siirt,Tunceli ve Van) illerinde yapılacak komple yeni yatırımlar)ile Tarımsal sanayi yatırımlarında sözleşmeli üretimde kullanılmak üzere işletme kredisi tahsisi yapılabilir.</p>				

TEŞVİK BELGELİ YATIRIMLARDA DEVLET YARDIMLARI (Yatırımları Teşvik Fonu) - 2

DESTEK KONUSU	DESTEK UNSURLARI	DESTEK KAPSAMI
<p>Kalkınmada Öncelikli , Normal ve Gelişmiş Yöreler ile O.S.B. ve K.S.S. ' lerde yapılacak ;</p> <p>Ar-Ge , Teknopark , Çevre Koruma Yatırımları, Öncelikli Teknoloji alanlarındaki yatırımlar , Alt yapı yatırımları , Elektrik enerjisi üretimi yatırımları, Elektronik Sanayi yatırımları, Tersane ve Gemi inşa Yatırımları, Eğitim, Sağlık , Turizm, Maden istihraç ve üretim , Spor tesisleri, Su dolum tesisleri, Su ürünleri yetiştiriciliği , Mütesahhitlik hizmetleri, yap-İşlet – devret yatırımları ile Bilişim Teknolojisi ve Yazılım Sektörü yatırımları ile Endüstri bölgeleri ve öncelikli teknoloji yatırımları Kapsamında ki :</p> <p>Tevsi, Modernizasyon, Yenileme ,Kalite Düzeltme , Darboğaz giderme ,Entegrasyon ,Tamamlama ,Ürün Çeşitleme ve komple Yeni Yatırımlar ile OSB' lere nakil yatırımları ile ;</p> <p>Yüksek teknoloji gerektiren,katma değeri yüksek,vergi geliri ve istihdam artırıcı özelliklerden biri veya birkaçını içeren ve sabit yatırım tutarı 50 Milyon \$ karşılığı TL üzerindeki komple yeni Yatırımlardan Müsteşarlıkça uygun görülenler.</p> <p>İMALAT SANAYİ YATIRIMLARI</p> <p>Gıda-İçki,Orman ürünleri,Dokuma-Giyim,Deri- Kösele, Kağıt, Kimya,Lastik-Plastik,Cam ve Cam ürünleri,Madeni esya,Demir dışı metaller, Makine imalat ,Elektronik,Taşıt araçları ve Yan sanayi ,Elektrikli ve Elektriksiz Makineler,Meslek-Bilim-Ölçül-Optik-Donanım ,Çimento , Seramik, Pişmiş kil ve Çimentodan mamul ürünler,Ambalaj üretimi,Kırtasiye ve Büro Malzemeleri</p> <p>TARIMSAL SANAYİ YATIRIMLARI</p> <p>Entegre Et ve Et ürünleri ,Entegre Süt ve Süt ürünleri , Yem Üretimi,tarım ürünlerinin işlenmesi ve değerlendirilmesi</p>	<p>FONDAN KREDİ TAHSİSİ</p> <p>21.01.1998 tarih ve 4325 sayılı kanuna istinaden</p> <p>Ar-Ge , Teknopark , Çevre Önce likli Teknoloji, Bölgesel Gelişmeye Yönelik yatırımların desteklenmesi amacıyla fondan kredi tahsisi yapılabilir.</p> <p>Fon kaynaklarından kredilendirilen Yatırımların makine,teçhizat ve yazılım giderleri ile teknopark ve çevre koruma yatırımlarında bina-inşaat giderleri dikkate alınır.</p> <p>Bu kapsamda yatırım harcamaların en çok % 50' si Fon kaynak larından kredilendirilebilecek olup , tahsis edilebilecek azami kredi miktarı 400 Milyar TL 'yi geçemez.</p> <p>İşletme kredisi olarak 200 Milyar TL 'yi yatırım ve İşletme kredisinin birlikte kullanılması halinde 700 Milyar TL'yi geçemez.</p> <p>Bölgesel Gelişme Yatırımları için kredi miktarı 4.5 trilyon TL 'dir.</p>	<p><i>Yatırımların teşvik belgesine bağlanan yatırımlar için ;</i></p> <p>ASGARİ SABİT YATIRIM TUTARI</p> <p>K.Ö.Y. Yatırımlarında 200 Milyar TL Normal Yöre Yatırımlarında 400 Milyar TL</p> <p>Finansal Kiralama Yatırımlarında asgari sabit yatırım tutarı bu miktarların asgari %25 ' i dir.</p> <p>TEŞVİK BELGELİ YATIRIMLARDA ÖZ KAYNAK ORANLARI (Yatırımın Finansmanı)</p> <ul style="list-style-type: none"> • K.Ö.Y yatırımlarında % 20 , • Normal ve Gelişmiş Yöre Yatırımlarında % 40, <p>FON KAYNAKLI KREDİLERİN GERİ ÖDENMESİ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yatırım kredileri 1 Yılı ödemesiz 5 yıl , • Bölgesel Gelişme Yatırımlarında 3 yıl ödemesiz, 6 yıl vadeli dir. • İşletme kredileri 2 yıl vadeli dir. <p>Tahsis edilecek kredinin bölgesel gelişme yatırımlarında % 25'i,diger yatırımlarda % 50'si avans olarak verilebilir. Baki ye hakediş esasına göre ödenir. verilen avanslar, hakediş lerden mahsup edilerek kapatılır.</p> <p>FON KAYNAKLI KREDİLERİN FAİZ ORANI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yatırım kredilerinde % 15 • İşletme kredilerinde % 30 ' dur.

YATIRIM TEŞVİK UYGULAMALARI KAPSAMINDA YÖRELERİN DAĞILIMI

<p>GELİŞMİŞ YÖRELER</p>	<p>İSTANBUL , KOCAELİ (İl Sınırları)</p> <p>ANKARA , İZMİR , BURSA , ADANA , ANTALYA (Büyükşehir belediye Hudutları içi) ,</p>
<p>NORMAL YÖRELER</p>	<p>ANKARA , İZMİR , BURSA , ADANA , ANTALYA ,</p> <p>ÇANAKKALE (Bozcaada ve Gökçeada hariç) (belediye hudutları dışı)</p> <p>AFYON, AYDIN, BALIKESİR, BOLU, BURDUR ,</p> <p>BİLECİK,DENİZLİ, DÜZCE, EDİRNE, ESKİŞEHİR ,GAZİANTEP, HATAY , İSPARTA , İÇEL, KAYSERİ, KONYA, KIRKLARELİ, KÜTAHYA , MUĞLA , MANİSA , SAKARYA , TEKİRDAĞ , UŞAK, YALOVA ,</p>
<p>KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRELER</p>	<p>ADİYAMAN, AKSARAY, AĞRI , AMASYA, ARDAHAN, ARTVİN, BAYBURT, BATMAN, BARTIN,</p> <p>BİNGÖL, BİTLİS, ÇANKIRI , GİRESUN ,GÜMÜŞHANE, ÇORUM , ÇANAKKALE (Bozcaada ve Gökçeada)</p> <p>DIYARBAKIR, ERZİNCAN, ERZURUM, ELAZIĞ, HAKKARİ, İĞDIR, KASTAMONU , , K.MARAŞ,</p> <p>KARAMAN, KARABÜK, KARS, KİRŞEHİR,KIRIKKALE, KİLİS, MALATYA, MARDİN ,MUŞ,</p> <p>NEVŞEHİR, NİĞDE, ORDU, OSMANİYE , RİZE,SAMSUN , SİVAS, SİİRT, SİNOP, ŞANLIURFA,</p> <p>ŞIRNAK, TRABZON,TOKAT, TUNCELİ, YOZGAT, ZONGULDAK, VAN,</p>

ÖZGEÇMİŞ

Cebrail MEYDAN, 1979 yılında Artvin ili Şavşat ilçesine bağlı Oba Köyü'nde doğdu. İlköğrenimini, 1984-1990 yılları arasında Oba Köyü İlkokulu'nda tamamladı. Orta öğrenimini 1990-1993 yılları arasında Ankara Şehitlik İlköğretim Okulu'nda; Lise Öğrenimini Ankara Abidinpaşa Lisesi'nde tamamladı. 1996 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünü kazandı. 2000 yılında söz konusu bölümden mezun oldu. Aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Programına başladı. Halen Yüksek Lisans Eğitimine devam etmektedir.

MEYDAN, bekar olup, İngilizce bilmektedir.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ